HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP

LAND VAN RODE
ZETEL : GENTBRUGGE

Provincie Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

Rek. 880-2732621-81 Heemkundig Genootschap Gentbrugge

Sekretariaat: Rodebeukendreef 20 - 9050 Gentbrugge - Tel. 091/30.50.93

Ver. Uitg.: Roger De Vocht - Gentbruggekouter 15 - 9050 Gentbrugge

Driemaandelijks tijdschrift

JAARGANG 1 Nr. 73

15 MAART 1991

Afgiftekantoor Ledeberg 1

Provincie Oost-Vlaanderen
Culturele Bibliotheek

Heemkundig Genootschap " LAND VAN RODE "

BESTE HEEMVRIEND,

Wij moeten het betreuren dit éérste nummer terug te moeten aanvangen met een overlijden. Deze maal gaat het om iemand die onze afdeling nauw aan het hart lag, namlijk de lieve echtgenote van onze secretaris die op nieuwjaarsavond 3I december overleed in de Sint-Jozefskliniek te Gentbrugge in de ouderdom van 68 jaar. Vele vrienden waren bij de uitvaart aanwezig. Wij hopen dat onze goede secretaris het verlies kan dragen, weet vriend Oscar dat Uw genootschap in deze pijnlijke ogenblikken achter U staat.
Vind U een overschrijvingsformulier in bijlage, dan is dit de betekenis dat U Uw lidmaatschapsbijdrage I99I nog niet betaalde, dan hopen wij dat U per kerende de gevraagde 275 frank zult overschrijven om lid te blijven van ons genootschap.
In het nummer 3 van de I8e jaargang kondigden wij U aan dat wij dank zij de ARCHIVARIS VAN HET STADSARCHIEF GENT, JOHAN DECAVELE in de mogelijkheid zijn de geschiedenis te brengen van de gemeenten van het LAND VAN RODE, door FRANS DE POTTER en JAN BROECKAERT, en dit in de oorspronkelijke vorm, en in het oorspronkelijk schrift zoals in de periode I864-I870. Wij beginnen met de gemeente BAVEGEM.

In ons vorig nummer 72, verscheen de belangrijke bijdrage over DE PUNTFABRIEK I50 jaar, Wij vernamen dat deze bijdrage het werk is van ons lid HANS VEREECKEN, die wij met de tekst geluk wensen, en vragen nog pennevruchten over te maken voor opname in ons blad.

Het bestuur vraagt in verband met de gschiedenis van de gemeenten van DE POTTER EN BROECKAERT, de aandacht te vestigen, dat de teksten niet klakkeloos zouden gevolgd worden, en onderzoekers de teksten nader zouden onderzoeken

namens het Genootschap
de voorzitter ROGER DE VOCHT,

fppb
LID VAN DE UNIE VAN DE UITGEVERS VAN DE PERIODIEKE PERS.

TIJDSCHRIFT
HEEMKUNDIGE WERKGROEP
DESTELBERGEN-HEUSDEN
Jaargang 7
4 /1990

JAARBOEK XI
HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP
VAN HET LAND VAN RODE

Enkele weken terug verscheen het 11de jaarboek van het " Heemkundig genootschap van het land van Rode " met zetel te Gentbrugge. Zoals steeds is deze uitgave verzorgd en bevat meerdere belangwekkende bijdragen, alles samen 143 bladzijden.
De hoofdbrok werd geschreven door architekt Roger De Vocht, Voorzitter van het Genootschap, die uitvoerig ingaat op Emiel Hullebroeck bij gelegenheid van de 25ste verjaring van zijn overlijden. Naast uitgraard de levensbeschrijving van Emiel Hullebroeck gaat Roger De Vocht dieper in op nieuw bekende aspekten van zijn leven en brengt hij, naast meerdere foto's, ook de lijst van de bij Sabam neergelegde werken van Emiel Hullebroeck namelijk 445 stuks. Meerdere andere bijlagen, als bv reprodukties van handgeschreven liederen en officiële stukken, vullen dit lezenswaardig geheel aan.
Als tweede deel volgt de tekst van de lezing van Robert Ruys, Voorzitter van het Verbond van de Kringen voor heemkunde in Oost-Vlaanderen, op de Gouwdag van het verbond te Gentbrugge op 15 mei 1988 onder de titel " Heemkunde en muziek "
Zoals steeds bij Robert Ruys is dit onderwerp sterk gestoffeerd en uitgediept zodat ook deze die de lezing zelf bijwoonden ze graag terug doornemen zullen. Ook deze bijdrage telt meerdere illustraties onder de vorm van reprodukties van titelbladzijden en liederen.
Het derde deel is van de hand van Lucien De Smet met als titel " De houten korenwindmolens te Balegem ". De auteur behandelt in deze bijdrage zowel de nog bestaande " Windekemolen " als de verdwenen " Het meuleken te veel " en " De Schyvinckmolen ", met hun geschiedenis en wetenswaardigeheden, en tevens de verdwenen rosmolens.

Belangstellende voor dit jaarboek kunnen zich wenden tot het sekretariaat van het Heemkundig verbond Land van Rode, Rodebeukendreef 20, 9050 Gentbrugge, tel.091/30.50.93.

Luc Lekens

HEEMKUNDIG NIEUWS

Lessenreeks 1991

Tussen april en november 1991 organiseert het Verbond van Heemkundige Kringen in Oost-Vlaanderen zijn vijfde lessencyclus voor lokale en regionale amateur-vorsers van heem- en geschiedkundige kringen. Deze lessen vinden plaats in het Auditorium van het Provinciebestuur, Gouvernementstraat 22 te Gent. Het zijn :

20 apr: landbouwgeschiedenis (13de tot 16de eeuw) (E. Thoen R.U.G.)
4 mei : geschiedenis gezondsheidszorg 1700-1940 (K. Velle, ARA)
25 mei: sociale stratificatie 1830-1940 (J. De Belder, RUG)
8 juni: dialectologie (M. Ryckeboer, R.U.G.)
21 sep: geschiedenis van het leefmilieu 17de-19de eeuw (P. Poulussen, UFSAL)
5 okt : politieke gesch. 1930-1945 (B. De Wever, RUG)
19 okt: historisch criminaliteitsonderzoek 1795-1914 (D.Anne,HISS)
9 nov : industriele archeologie (H. Van Royen, WIADS)

De lessen lopen tussen 14 en 16 u, waarna er nog tijd overblijft om vragen te stellen aan de lesgever. Bij elke les hoort een syllabus. De deelname kost 500 fr (reknr 441-5017791-32), syllabi inbegrepen. De parkeergarage van de provincie (Gouvernementstr.) kan door de deelnemers gratis gebruikt worden.

Voor verdere inlichtingen kan U steeds het sekretariaat kontakteren: tel: 052-47.62.35.

GOUWDAG 19 mei 1991

Als onderwerp voor deze gouwdag werd gekozen: "Gezondheidszorg". Deze gouwdag wordt door de Heemkrij te Lede ingericht, in de school "Stella Matutina" gelegen in de Nieuwstraat.
Graag Uw inschrijving vóór 5 mei 1991 door storting van 400fr op de rekening nr. 001-0286204-33 van de Heemkring te Lede, (Keiberg 26; 9340 LEDE) met vermelding "Gouwdag Lede".

Programma

9u30: Onthaal, koffie.
10u : Verwelkoming door Robert Ruys, Provinciaal Voorzitter.
10u 15:Verwelkoming door G. Van den Nest, Voorzitter v.d. Kring.
10u30: Referaat door dhr Callebaut "De Latrines".
11u 15: Referaat door Dr. Velle: "Aspecten van de Gezondheidszorg in het Land van Aalst tijdens de 19de eeuw".
12u: Verwelkoming door dhr De Croock, Schepen van Cultuur en receptie aangeboden door het College van Burgemeester en Schepenen
13u: Middagmaal
14u 30: Bezoek aan het psychiatrisch ziekenhuis
Koffie.
17u 30: Uitreiking van de Reinaertprijs 1991.

GESCHIEDENIS

VAN

DE GEMEENTEN

DER

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN

DOOR

Frans de Potter en Jan Broeckaert.

VIJFDE REEKS. — EERSTE DEEL.

Aalgem. St.-Antelinks, Appelterre-Eichem, Asperare, Baardegem, Bambrugge, Bavegem, Borsbeke, Burst, Deuderhoutem, Denderleeuw, Denderwindeke, Idene, Erembodegem, Erondegem.

BAVEGEM.

GENT,
DRUKKERIJ VAN A. SIFFER.

1900.

BAVEGEM.

I.

PLAATSBESCHRIJVING. — Deze gemeente, deelmakende van het kanton Aalst en van het rechterlijk arrondissement Dendermonde, op 7 kilometers afstand van de naastbij gelegene spoorhalte Kwatrecht, onder Wetteren, grenst ten noorden aan Massemen-Westrem en Oordegem, ten oosten aan Vlierzele, ten zuiden aan Letterhoutem en ten westen aan Oosterzele. Zij heeft eene oppervlakte van 378 hectaren, is doorsneden door den steenweg van Wetteren naar Oombergen, en, buiten de dorpsplaats, in vier wijken verdeeld, die de namen dragen van *Hoog-Bavegem*, *Driesch*, *Achterdriesch* en *Beneden*.

Zooals de eerste en de laatste dezer wijknamen aanduiden is Bavegem gedeeltelijk op eene hoogte, gedeeltelijk in eene laagte gelegen. De bodem is er, over het algemeen, klei- en zandachtig, met hier er daar eenige keigronden, en wordt van het zuiden naar het westen bevochtigd door de *Molenbeek*, welke ter wijk Achterdriesch de *Malbroekbeek* en op de Kwinte, aan de grens van Letterhoutem, de *Letterbeek* in haren loop opneemt en langs Oordegem en Massemen-Westrem te Wetteren in de Schelde vloeit.

Als bewoonde plaats mag Bavegem onder de oudste van Vlaanderen gerekend worden. Men treft haren naam, onder de schrijfwijze van *Baringehem*, reeds aan in eene charter van den

jare 976, waarbij Otto II de St.-Baafsabdij te Gent in het bezit harer goederen bevestigt.

De beteekenis van den naam dezes dorps, welken men in 1108 *Barengem* schreef, is niet moeilijk om uit te leggen. Samengesteld uit den persoonsnaam *Baaf*, of *Baro*, en *gem* = *hem*, is Bavegem niets anders dan de *woonplaats* of *het verblijf van Baro*, evenals de naam der Waalsche gemeente ***Beaurechain***, waarvoor in 961 *Barenchin* en in 1283 *Barenchem* gevonden wordt.

Eene wijk van Moen, in West-Vlaanderen, en een kouter te Wetteren dragen insgelijks den naam van Bavegem (1).

Verscheidene aanzienlijke pachthoven bestonden vanouds op het grondgebied dezer gemeente. Onder deze was een der voornaamste het thans nog bestaande *hof te Zijpe*, in 1412 't eigendom van Anna van der Pale, gehuwd met Simoen van der Haghe, in 1480 aan Daneel Goetghebuer en Geernard van Angherrel, en in 1547 nog aan een lid der familie Goetghebuer. Het strekte zich gedeeltelijk uit te Westrem en te Letterhoutem, en was in 1805, onder zaailand, meerschen en bosschen, 23 bunder, of ongeveer 29 hectaren groot. Dit pachthof, staande op Beneden-Bavegem, dichtbij den steenweg naar Oombergen, behoort tegenwoordig aan den heer Sauvage-van der Haeghen, te Froid-Chapelle.

Een ander pachtgoed, met name *'t goed te Merelbeke*, ter grootte van 24 bunder, behoorde in de XV^e^ eeuw aan de familie van der Varent en werd in 1446, wanneer Lieven van der Varent er eigenaar van was, voor de jaarlijksche som van 7 pond groote in pacht gegeven. Maria-Barbarina de Hellin, minderjarige dochter van Jan-Karel, heer van Wassenhove enz., was er eigenaarster van in 1670, doch toen had het goed nog slechts 18 bunder grootte en was het « onbehuysd ».

---

(1) De heerlijkheid dezes naams te Moen behoorde in de tweede helft der XVI^e^ eeuw aan de familie van Lummene, later aan de familie de St.-Genois.

Het goed der abdij van St.-Baafs was insgelijks eene aanzienlijke pachthoeve, evenals het *goed te Rijmeersch*, dat wij bij name vermeld vonden in eene oorkonde van 1415.

Ook het hospitaal van St.-Jan, te Gent, en de abdij van Drongen bezaten te Bavegem uitgestrekte grondgoederen. Deze, toebehoorende aan eerstgemeld sticht, werden ten jare 1291 in pacht gegeven aan Jan van Baveghem, zoon van Adam, op voorwaarde van eene zekere hoeveelheid granen, telken jare aan het hospitaal te leveren.

Behalve het kapittel van St.-Baafs waren de graaf van Lichtervelde en de heer Dolisy hier in de XVIII^e^ eeuw de grootste grondbezitters.

Nog op het laatste der XIV^e^ eeuw was een deel dezer gemeente eene niets opbrengende heide, en in de verledene eeuw trof men er nog uitgestrekte bosschen aan, in het landboek van 1707 onder de benamingen van *Breembosch*, *Duurbosschen*, *Malbroekbosschen*, *Rielhof-* en *Vossenholbosch* aangeduid (1).

Ten jare 1830 telde men te Bavegem 48 paarden en veulens, 188 koppen hoornvee, 71 verkens en 125 schapen; — in 1846 : 46 paarden en veulens, 269 hoorndieren, 40 kalvers, 103 schapen, 151 verkens, 48 geiten en 132 vetbeesten, — en in 1880 : 38 paarden, 363 koppen vee, 14 woldieren, 251 verkens, 162 geiten en 32 biekorven.

Uitwijzens de landbouwstatistiek van 1846 had men hier toen in 't geheel 154 boerderijen, waaronder twee van 20 tot 25, drie van 15 tot 20, vijf van 10 tot 15, twee van 9 tot 10, evenveel van 7 tot 8, van 6 tot 7 en van 4 tot 5 hectaren uitgestrektheid. De landen golden er gemiddeld 3,000 fr. de hectare.

---

(1) Andere oude plaatsnamen :

1700. *Baefsveldeken*, *Berch*, *Boeckhaut*, *Boesselghem*, *Bremlandt*, *Ham*, *Haute*, *Hellesene*, *Haspe*, *Heyveldeken*, *Hoochcauter*, *Kerckcauter*, *op 't Leen*, *Luysenberch*, *Meuleveldt*, *Moortele*, *Nederveldt*, *Achtercuys*, *Poepevelden*, *Wisselmaetmeersch*.

De bebouwde oppervlakte der gemeente werd in 1880 gerekend 337 hectaren te bedragen, waaronder 3 hectaren 28 aren bosch en 42 hectaren 23 aren meerschen en weiden.

Van den watermolen te Bavegem is er reeds spraak in eene acte van 't jaar 1455, wanneer hij met medegaanden meersch en boomgaard, te zamen met de « meulenstede » 3 dagwand 64 roeden groot, door Joris van Bussegem en Lieven van Leys, ridder, ten prijze van 5 schellingen 6 deniers parisis de roede, verkocht werd (1).

In nijverheidsopzicht is er hier alleenlijk een windmolen, terwijl het opmerking verdient dat er in deze gemeente vanouds een groote handel in verkens gedreven wordt.

De bevolking van Bavegem, in 1801 uit slechts 660 zielen bestaande, bedroeg den 31 December 1891 het cijfer van 1,123 zielen.

De kermis wordt gevierd den zondag na de Quatertemperdagen van September.

II.

LEENROERIGE INRICHTING. — Het blijkt uit de hooger aangehaalde charter van 976, in welke dit dorp de eerste maal, naast Vlierzele, Papegem en Gijzenzele, te voorschijn komt, dat het heerlijk gezag over Bavegem lang reeds vóór dien tijd toebehoorde aan de machtige Gentsche St.-Baafsabdij. Wanneer deze er in bezit van gekomen was staat in de geschiedenis van het stichl niet aangeteekend, evenmin hoe het gebeurd is dat het domein, met meer andere, nadien in vreemde handen geraakte. Bekend is het dat reeds onder het bestuur van keizer Otto I er pogingen werden aangewend om de abdij in het bezit

---

(1) *Acten en contracten*, keure, 1455-1456, bl. 65 v°, in 't stedelijk archief te Gent.

harer goederen terug te stellen; 't was echter eerst onder Otto II dat de abt Wounar zijn herhaald aandringen desaangaande met goeden uitslag bekroond zag.

Na de afschaffing der St.-Baafsabdij, in 1540, ging Bavegem tot de bisschoppen van Gent over, aan welke deze plaats met de andere hooger genoemde heerlijkheden tot op het laatste der verledene eeuw bleef toebehooren.

Als heeren van het dorp oefenden de abten van St.-Baafs en hunne opvolgers hier de drie graden van het gerecht uit, door tusschenkomst van eenen baljuw, die tevens hun vertegenwoordiger was te Vlierzele en te St.-Lievens-Houtem. Naast dezen hadden de monniken in laatstgemeld dorp nog eenen anderen ambtenaar, met den titel van schout, zijne rechtsmacht insgelijks uitoefenende te Bavegem en te Vlierzele, terwijl de voogdij over beide heerlijkheden en degene van Gijzenzele werd waargenomen door den heer van Rode, uit welken hoofde deze er recht had op het derde deel der boeten, door de schepenen, ieder in hunne vierschaar, uitgesproken.

De te Bavegem wonende laten waren onderworpen aan al de belastingen, welke voor het land van Rode werden geheven; bovendien waren zij verplicht « aller en ost et chevauchie avec iceulx, quand temps sera. »

Uitwijzens het *Boek met den haire*, der stad Aalst, mochten de schepenen hier tot geene hoogere boet verwijzen dan van 3 pond parisis, en waren zij verplicht hun hoofdvonnis te gaan halen naar Gent, bij de wethouders der St.-Baafsabdij.

Het onderzoek over de misdaden en overtredingen, aan welke de inwoners zich hadden plichtig gemaakt, had plaats te Vlierzele, ten aldaar gevestigden hove der abdij, en droeg den naam van « waerhede van tzwarte land ».

Evenals Vlierzele, St.-Lievens-Houtem, Munkzwalm, Gijzegem, Wieze, Appelterre, Eichem en Denderwindeke, was Bavegem een der zoogenoemde « serveplaetsen », alwaar de graaf van Vlaanderen, uit hoofde van het graafschap van Aalst, recht had op de « haefvelijcke goedingen » van de aldaar

geborenen, al kwamen zij zelfs te sterven buiten het gebied van den vorst, zooals in een der registers van den voormaligen Raad van Vlaanderen te lezen staat (1).

Om redenen, welke men tot hiertoe niet goed kunnen verklaren heeft, deed Philip de Goede, hertog van Burgondië, in 1448, de inkomsten der abdij te St.-Lievens-Houtem, Bavegem, Vlierzele, Gijzenzele en Munkzwalm in beslag nemen, en 't was eerst in 1458 dat de geestelijke gemeente er andermaal het genot van bekwam.

Onder de van St.-Baafs afhangende leenen in deze gemeente was dat, met name de *Heide*, of *ter Heiden*, het voornaamste. Het had eene grootte van 12 bunder en behoorde in 1374 aan Yolende van Bar, vrouw van Kassel en van Rode, die ten gemelden jare haren ontvanger Gijzelbrecht van Damme volmacht gaf om er in haren naam de gebruikelijke leenhulde over te doen, mits de deswege verschuldigde rechten te betalen (2). Robrecht van Bar, haar opvolger, vervulde denzelfden pleegvorm den 29 April 1400.

---

(1) *Coutumes du pays et comté de Flandre*, III, 635.

(2) « Ic Pieter de Rike, bailliu ende wettelic maenre mijns heeren sabs ende der kerke van sente Baefs, van sinen mannen, ende wij Symon van Caudenberghe, Mathijs tSuul, Goesin Portier, Pieter de Rike, Cornelis van Affelghem ende Jan Buchgenout, maenre ons heeren sabs ende der kerke vorseid, maken cond ende kenlic allen den ghenen die desen presenten tsaerter zullen zien ende hoeren lesen, dat in onse presencie was eene arde, hoghe, edele ende weerde vrouwe, mijn vrouwe Yolente, gravinne van Baer ende vrouwe van Cassele, kende voer onsen de Hede dat soe sculdich was te houdene van onsen heere den adbt ende der kerken vorseit, een leen, liggghende in de prochie van Baveghem, in eene stede die men heet de Heyde, tvorseide leen groet zijnde twaler bunre, lettel min of meer, van welken leene mijn vrouwe vorselt jaerlix heeft en le doet ontfaen even rente ende ganse rente, ende heeft mijn vorseide vrouwe minen vornomden heere den abdt eenen man daer af ghegheven, dats te wetene Ghiselbrechte van den Damme, haeren ontfanghere van haren lande van Roden in desen tijt, ende heeft hem manscap daer af doen doen ende al dat men sculdich der af was te doene met den rechte. Ende heeft vort bekent mijn vorseide vrouwe, over haere, haere hoyre ende nacommeren, dat soe ende haere nacom-

Voorts had men te Bavegem een enclavement der heerlijkheid van den *Vrijen eigendomme*, met baljuw en schepenen, zich insgelijks uitstrekkende te Vlierzele en die haren zetel schijnt gehad te hebben te Letterhoutem.

De tienden behoorden in de verledene eeuwen aan het kapittel van St.-Baafs, als opvolger der St.-Baafsabdij.

De papieren der voormalige vierschaar van Bavegem en Vlierzele, hoofdzakelijk bestaande uit wettelijke acten, staten van goed, landboeken, gemeente,- kerk- en armrekeningen, resolutieboeken, registers van heerlijke renten enz. der twee laatste eeuwen, berusten te Gent in het Staatsarchief. De oude doop-, huwelijks- en sterfregisters dezer gemeente, in 't secretariaat aldaar bewaard, klimmen op tot 1657.

---

mers dit vorseide leen sculdich zijn ewelike te houdene van de kerken van sente Baefs vorseit in eenen vullen leene ende te eere vulre manscap. Ende wel es te wetene dat hoe dat onse vorseide heere de abdt den vornomden Ghiselbrechte te manne ontfaen heeft bi speciaelre gracien, waert also dat Ghiselbrecht storve eer dan mijn vrouwe vorseit, dat mijn heere de abdt dan gheen relief van den vorseiden leen hebben noch ontfaen en soude, maer mijn vorseide vrouwe ware dan sculdich manscap te doene of onzen vorseiden heere, bi consente, ende der kercken eenen andren man te stelne ende te leverne over haere, ghelijc dat de vors. Ghiselbrecht voeren ghestelt ende ontfaen was. Ende so wanneer dat mijn vorseide vrouwe commen sal zijn van live ter doot, so es tvornomde leen minen heere den abdt sculdich relief ende camerlincage, ende sulc recht alse ghemeenlike van vullen leenen te sente Baefs ghecostumeert es. Mids welken de vorseide Ghiselbrecht ontfaen es in loyaelre manscap over ende inden name van miere vrouwen vors. ende heeft eet der af ghedaen, ende al dat hij sculdich was te doene metten rechte, also der toebehoerde. Mids welken wij mannen vornoemt worden ghemaent van den rechte bespraken ons ende wijsden dat de vors. manscap ende al datter toebehoerde, ende oec alle de vors. dinghen ende elc point sonderlinghe, so wel ende so wettelike ghedaen waren dat zij sculdich zijn stede te houdene ende te blivene goed ende van weerden ten ewelikeu daghen, so dat wij, bailliu ende mannen boven ghenoemt, ter bede van partien, hebben desen presenten tsaerter bezegelt elc van onsen lieden sonderlinghe met zinen zeghele utehanghende, in orcondscepen ende kenessen der waerheden. Dit was ghedaen int jaer ons Heeren doe men screef dusentich drie hondert tseventich ende viere, op den achsten dach van wedemaent. »

(Staatsarchief te Gent.)

BURGEMEESTERS VAN BAVEGEM.

Jan-Frans de Porre	1801
Jan-Bapt. de Groote.	1808
H. de Groote	1831
Engelbert de Clercq.	1836
H. de Groote	1843
Karel de Porre	1861
H. de Groote	1867
Karel-Lodewijk de Cooman . . .	1888
Vital Braeckman.	1891

III.

GESCHIEDENIS. — Uit de tweede helft der XVI^e^ eeuw, zoo rampspoedig voor de zuidelijke Nederlanden, is ons, met betrekking tot Bavegem, niets anders bekend dan dat in het begin der maand Januari 1581 het dorp overrompeld werd door de Malcontenten. Deze bedreven er zulke groote ongeregeldheden dat het bericht er van de bevolking der omliggende dorpen in verslagenheid bracht en men te Gent, uit vrees door hen overvallen te worden, in den nacht van den 5 derzelfde maand onder de wapens bleef.

Van Lodewijk XIV en zijne legerbenden, die hier in de tweede helft der volgende eeuw den meester speelden, wist Bavegem insgelijks te spreken. Ons ontbreken de inlichtingen om een volledig tafereel op te hangen van den nood, waarin het dorp gedurende dit zoo zeer beroerde tijdvak gedompeld lag. Het zij voldoende aan te teekenen dat van 1689 tot 1694 de inwoners er voor 29,770 gulden schade en verliezen ondergingen, ongeminderd eene som van 1,606 gulden, hun ten laatstgemelden jare als aandeel in de oorlogsbelasting opgelegd.

De landbouw was om zoo te zeggen onmogelijk geworden, doordien de legerbenden, langs hier of dichtbij in aantocht, de vruchten te velde vertrapten, en in het najaar de schuren leeg plunderden. Jaren en jaren nadien nog stak de gemeente tot diep in de schulden, terwijl eerst onder de regeering van Albert en Izabella de groote pachthoeven er andermaal konden verhuurd worden. De Franschen hadden er schier alles verwoest en te niet gedaan!

Bavegem leende ook, in de mate zijner middelen, de hand in den opstand tegen Jozef II, en toonde niet minder vaderlandsliefde wanneer, na de bevrediging, de Oostenrijksche regeering een beroep deed op de Belgen om den oorlog tegen de overweldigende Franschen vol te houden. Bijzonderheden uit die dagen, wat het dorp betreft, zijn ons onbekend.

IV.

Kerk. — Dat Bavegem, alhoewel aanvankelijk een afhangsel van Vlierzele, reeds in de X^e^ eeuw eene kerk bezat, is uit de charter van Otto II ten duidelijkste bewezen. Er bestaat een zegelbrief van den jare 1108, waarbij de St.-Baafsabdij in het bezit van het patronaat over deze kerk, te zamen met dat over de kerken van Vlierzele en het daaronder gelegene Papegem, door Otto, bisschop van Kamerijk, bevestigd werd.

Van den beginne af was de bidplaats dezer parochie toegewijd aan de H. Oncommene of Wilgefortis, de dochter eens Portugeeschen landvoogds, die, volgens de overlevering, in 't jaar 138 de martelkroon zou hebben gewonnen. Eene tweede bloedgetuige van denzelfden naam zou echter in 308 ook in Portugal de leering van Christus met verlies van 't aardsche leven beleden hebben. Wat er van zij, stellig is het dat de vereering der H. Wilgefortis (eene verbastering van *Virgo*

fortis of kloekmoedige maagd zich in de eerste eeuwen van Portugal naar het zuiden van Frankrijk verspreidde en dat in de VIII^e^ eeuw, door de gemeenschap, welke de krijgstochten van Karel den Groote tusschen onze streken en Spanje aanknoopten, de vermaarde martelares voorgoed in Duitschland en de Nederlanden gekend was. Volgens LAVAUT werd zij vanouds bijzonderlijk vereerd in de St.-Baafsabdij (1).

Het tijdstip van de oprichting der tegenwoordige kerk van Bavegem is niet gekend, doch naar de dikte harer muren te oordeelen moet zij zeer oud zijn. In het opzicht van bouwkunst is zij evenwel geheel onbeduidend.

Het eenige altaar, herkomstig van de kerk van Vlierzele (1650), prijkt met eene oude niet onverdienstelijke schilderij, voorstellende *het laatste Avondmaal*. De zitbanken in het koor, de predikstoel en één der biechtstoelen zijn met 'snijwerk bekleed, terwijl wij er voorts eenen prachtigen vergulden kelk en eene schoone zilveren remonstrans, met drijfwerk, aantroffen -- de eenige kunstvoorwerpen van belang, welke de armoedige, te klein geworden kerk bezit.

De klok heeft voor opschrift :

† SAINTE ONCOMINE.

FRANÇOIS DE LAUSNAY, CURÉ. JEAN-FRANÇOIS DE PORRE, MAIRE. ANGE DE CLERCQ, ADJOINT. JEAN-BAPTISTE VAN DER MEULEN, AUGUSTYN BRABCKMAN, MARGUILLIERS.
F.-P.-C. DROUOT, 1805.

Een kapelletje, ter wijk Beneden, langs den steenweg van Wetteren naar Oordegem, draagt het jaartal 1786.

(1) *Godsdienstige Week van Vlaanderen*, 3^e^ jaar, bl. 54. — De H. Oncommene werd o. a. ook bijzonderlijk vereerd te Pamele, bij Oudenaarde. Wij lezen in een rentboek dezer kerk, van de XV^e^ eeuw, berustende in het Staatsarchief te Gent : « Item so was de kerke van Pamele sculdich den aermen van Pamele III lib. siaers... omme jaerlijx te doene een sermoon op Sente Ontcommeren dach als men haren dienst doet ».

Blijkens eene aanteekening in het, overigens onbeduidend, kerkarchief, ontving de pastoor dezer in 1719 van Vlierzele afgescheidene parochie eene jaarlijksche *competentie* van 70 pond groote, ten laste van het kapittel van St.-Baafs. Daarenboven had hij het genot van twee en een half bunder land en kwamen de twee derden der *emolumenten* hem toe, het ander derde de bezoldiging uitmakende van den koster.

Eene acte, overgeschreven in een der registers van het stedelijk archief te Gent, maakt ons bekend dat Jan van Busseghem, pastoor van Vlierzele en Bavegem, zijne tiende alhier in 1416 verpachtte voor 5 pond 10 schellingen groote. Of hem door de St.-Baafsabdij eenige verdere vergoeding betaald werd, weten wij niet.

Deze parochie was eene dergene — nog al veelvuldig in het Land van Aalst — welke bediend werden door eenen priester, die één of twee andere parochiën te verzorgen had, en dikwijls, met goedkeuring der bevoegde overheden een deel van den last aan andere priesters overdroeg. Alzoo kennen wij eene acte, waarbij de pastoor Willem Petit zijne pastorijen van Vlierzele en Bavegem voor den duur van zes jaren in pacht gaf aan den priester Frans Gheerts. — De desbetreffende acte, in het Latijn opgesteld, komt voor in het register A, 1543-1545, ten Staatsarchieve van Gent (bl. 369-370).

Sedert 1875 maakt Bavegem deel van de toen ingerichte dekenij van Wetteren.

Pastoors van Bavegem.

Jan van Busseghem 1416

. . . . . .

Willem Petit 1545

Frans Gheerts (*volgens pacht*) . . . 1545

. . . . . .

Andries Mallants 1661

J.-A. Neerincx 1696

... Philips 1700
Joris-Benedict van der Donct . . 1701
J. Pradt 1718
P.-J. van Caneghem 1723
J. Grims 1723
P. Pel 1730
P.-A. van den Male. 1730
J. Spinay 1735
L. de Pauw 1739
M.-L. Steens 1740
M. Bruyndonc 1742
J. van Overstraeten. 1747
J.-L. Bosmans 1751
M. de Witte 1760
J.-B. de Sagher 1763
L. Roman 1768
J. van Tieghem 1768
Frans-Karel de Laussay 1795
A. Verstraete. 1820
P. de Nolf. 1824
J.-J. Duerinck 1829
C. Martens 1832
J.-J. van Dorpe 1832
P.-L. Cuyl 1842
A. Baert 1846
Pieter van Necke. 1852
Jozef Verbelen 1866
Frans-August de Coninck. . . . 1885

KINDERSPELEN UIT HET GENTSE (I)

Kinderspelen zijn van alle tijden. Het spel is een noodzaak voor het kind. Het opgroeiend kind kan de oefening van zijn lichamelijke vaardigheden niet ontberen: vlugheid, spierkracht, beweeglijkheid,...Ook zijn geestesvermogens zoals waarneming, aandacht, verbeelding, denken,dienen geoefend door een voortdurende ontdekking van zichzelf en hun omgeving. Het groeiproces dient ingepast in de maatschappelijke verhoudingen waarin het kind later zal terechtkomen. Dat alles moet gebeuren buiten een door volwassenen opgelegd verband, vrij , alleen of in groep, met geestdrift, volgens zelf gekozen regels. Kortom, in en door het spel leert een kind zichzelf zijn, zonder te vervallen in een gezagsloze opvoeding.

Het spel kan een eenvoudige activiteit zijn, zonder hulpmiddelen, ofwel met eenvoudig speelgoed, zoals bal, tol, pop, hoepel of een ietwat ingewikkelder voorwerp door de handigheid van vader of moeder geknutseld of genaaid. Sommige zaken leert het kind spoedig zelf maken, zoals een vlieger, een papieren vliegtuigje , of een molentje uit een notedop, waarbij het genoegen om zelf iets bruikbaars te verwezenlijken een belangrijke rol speelt. Maar al die speeltuigen zijn verleden tijd. In musea kunnen wij nog de uiterst mooie speeltuigen van de kinderen uit de begoede standen aantreffen: kunstzinnige houten paarden, wagens,poppen, poppenwagens en poppenhuisjes.
Wat onze huidige tijd aan speelgoed te bieden heeft, zijn industriële produkten in dienst van de economie en niet van het kind. Dikwijls zijn het voorwerpen, die opgewonden, en in beweging gezet om er op toe te zien, veelal zijn ze voorzien van elektrische batterijen. Elektrische treintjes zijn wel goed bruikbaar op winteravonden en Legoblokjes zijn een verfijnde uitgave van de vroegere bouwdoos, maar zouden zij voor de verbeelding meet stimulerend zijn dan het eenvoudig speelgoed uit voorbije jaren?
Dient er gewezen te worden op de uitwassen die het materiaal leveren voor hobby's voor volwassenen? Gesofistikeerde spoorlijnen, draadloos geleide vliegtuigen, enz. Maar hiermee komen we op het domein van het spel voor volwassenen, voor wie het enkel om tijdverdrijf gaat, om een vlucht uit de alledaagse sleur en het bewust of onbewust omzeilen van de ernstige levensvragen.

In hetgeen volgt hebben wij uit de nota's van wijlen dhr R. Van Damme, gegevens geput waarin de spelregels beschreven zijn van kinderspelen ten onzent, die heden door onze jeugd nagenoeg vergeten zijn.

Wanneer men heden de slaap- of speelkamer van sommige kinderen kan betreden, staat men verbaasd over de zinloze overvloed aan nutteloze speeltuigen, tot T.V. of bandrecorde toe. Dan denken wij met weemoed aan de lichamelijk en geestelijk gezonde spelen van weleer. De huidige weelde blijkt alleszins geen ideale opvoeder te zijn.

Onder de spelen zonder materiele hulpmiddelen nemen de loopspelen een eerste plaats in.

LOOPSPELEN

1- Boer 'k ben op uw land.
Dat is de naam (te Ledeberg) van het eenvoudigste loopspel. Een afgetekend vrijdom (het land) werd langs één kant betreden door de spelers, tegen de wil van de boer, die zijn land vrij diende te houden van indringers.

Kon hij een "indringer" met de hand raken, alvorens deze weer de scheidingslijn overschreden had, dan was die aan de beurt en moest de plaats van de "boer" innemen.

Varianten. Van het vorige spel bestonden enkele varianten:

a) Het vrijdom (land) mocht langs alle kanten worden betreden, terwijl de boer toch steeds op zijn landmoest blijven. (Zie "Overloperken")

b) Het vrijdom (land) mocht, hetzij langs één zijde, hetzij langs om het even welke zijde betreden worden, terwijl de boer tijdelijk zijn land verliet.

Gewoonlijk tartten de kinderen, de andere spelers, de boer door hem toe te roepen: "Boer, 'k ben op uw land" of "rapen stelen, de rapen zijn zo goed".

c) De boer mocht slechts na een of andere formaliteit de vervolging inzetten. (Zie "boer af")

2- Boer - af.
Dit spel aanzie ik als een andere vorm van het vorige. Naast een stel van drie bakstenen staat de boer. De andere spelers stellen zich op een tiental meter afstand op. Daar is een scheidingslijn getrokken, waarachter het "vrij" is.

Een speler gooit een steen, die hij in zijn hand heeft naar het stel stenen van de boer, om die omver te werpen. Lukt dat dan moet de boer de stapel stenen herstellen. Lukt dat niet dan beproeft een tweede, een derde, een vierde,... een worp. Zolang de omvergeworpen stapel niet terug overeind staat mag de boer niets tegen de spelers ondernemen. De spelers van hun kant moeten trachten hun steen terug te halen en daarmee terug naar het "vrij" te keren. Maar van zodra iemand die zijn steen wierp deze terug aanraakt mag de boer hem aantikken zolang bedoelde speler de lijn niet heeft bereikt en tevens de stapel van de boer nog overeind staat. Wordt tijdens de achtervolging de stapel omgegooid, dan moet de boer de achtervolging staken en eerst de stapel weer rechtop zetten. Wie door de boer wordt aangetikt moet de plaats van de boer innemen.

Men kan ook een streep dichter bij de stapel stenen trekken en overeenkomen dat een speler zijn geworpen steen eerst met zijn voet naar die streep brengt en vandaar met zijn steen in zijn hand naar het "vrije" kan vluchten.

3- <u>Tiene.</u>
Dit spel is evenees, naar mijn mening, een andere vorm van nr 1. Waar de boer de andere spelers tot aan de grens van zijn land mag achtervolgen, mag dat in "tiene" overal. Er kan een streep getrokken worden waar de spelers op een rij staan. De vroegere "boer" die hier geen eigenlijk "land" heeft ziet of iedereen op zijn plaats staat, met een voet op de streep. Hij toont zijn tien vingers en roept "tiene". Wacht op het antwoord dat door de door de uiteenstuivende groep wordt gegeven: "'k heb u geziene" of eenvoudig:"komen"!
De achtervolging begint. De spelers zijn nergens vrij. Het spel duurt tot een speler wordt geraakt. Men kan ook overeenkomen daat alle spelers of een bepaald aantal dient aangetikt te worden. In dat laatste geval moeten de aangetikten zo vlug mogelijk naar de streep terulopen. Onderweg worden ze door de nog vrije spelers afgeranseld door middel van zakdoeken waarin knopen gelegd zijn, of soms wel als het spel brutaal wordt, met de hand of de vuist.
Om te weten wie het eerst de rol van "boer" vervult wordt "afgeteld".

4- <u>Kij-Kije</u>.
Voorzeker is dit spel gegroeid uit "Tiene"
Degene die aangeduid is door aftelling, achtervolgd de andere spelers met de handen als in gebed samengevouwen. Lost hij zijn handen dan moet hij terug naar 't vrije. Onderweg wachten hem 't gejouw en ... de slagen van de andere spelers.

Met gevouwen handen moet hij drie medespelers aanraken. Dan keert hij terug naar 't vrije, maar deze maal onschendbaar en met losse handen om samen met zijn drie gevangenen het spel verder te zetten, ofwel is hij totaal vrij en gaat zonder meer in het ander kamp over.

De gevangenen geven nu elkander de hand. De buitenste spelers die nu een hand vrij hebben, mogen aantikken, zolang de keten niet lost. Wordt een der spelers aangeraakt, dan ontbindt de keten en al de gevangenen lopen naar het vrije, gevolgd door de andere spelers.. Het is niet geoorloofd de ketting te doorbreken. Gebeurt dat toch, dan wordt een vlucht naar het kamp waar de ketting hersteld wordt. Men speelt verder tot alle spelers gevangen zijn.
De ketting mag uit drie, vier, vijf of zes gevangenen bestaan.

Het spel wordt te Wetteren, Kattekop of Rattekop genoemd.

5- <u>Diefken</u>.
Is afgeleid van het spel "Boer 'k ben op uw land" nr 1.
Nu is de boer eigenlijk veldwachte of politieagent die de "dieven" achtervolgt. Deze laatsten roepen: "rapen stelen! rapen zijn zo goed!" om op hun boze daden de aandacht te vestigen. Als de veldwachter een dief kan vangen, en dat vangen moet daadwerkelijk gebeuren, dan leidt hij de dief

naar het gevang, een bepaalde plaats op het speelterrein, waaraan men ook de naam gaf: 't kot, 't rolleken,'t prison. Daar blijft hij gevangen tot al zijn mededieven daar eveneens aangeland zijn.
Men kon overeenkomen dat de eerste twee of drie gevangenen omgetoverd werden in gendarm die dan als brigade uitrukten om onwilligen te dwingen. Zij bedienden zich dan van "brigeletten" (handboeien), dat waren touwen met knopen voorzien en aan de uiteinden vastgemaakt aan een stokje. Die touwtjes waren 10 tot 12cm. Lang en werden om de polsen van de dieven geslagen, terwijl de gendarmen de twee stokjes vasthielden.
In 't brutale spel is het een speler toegelaten de gevangenen te verlossen, dat kan aanleiding geven tot een worsteling die niet zelden eindigt in een ware vechtpartij, wanneer de jongens in hun driftig spel meegesleept worden.

6- <u>Overloperken</u>.
dit is eveneens een variante van "Boer 'k ben op uw land". Het "land" is nu groter, bv. gans de rijweg van de straat, de gaanpaden uitgezonderd. Op een der gaanpaden staan de spelers, terwijl de boer op zijn land is.
Het doel van het spel is: "over te lopen"naar het andere gaanpad zonder door de boer geraakt te worden.

Dit spel komt onder verschillende vormen voor.

1- Men kan afspreken dat allen van het zelfde gaanpad moeten vertrekken. In dat geval mag niemand naar hetzelfde voetpad terugkeren vooraleer alle spelers zijn overgelopen..Men kan echter het overlopen in de een of andere richting vrij laten. Het gebeurt ook dat de boer bij naamafroeping zijn slachtoffer kiest.
2- Men kan overeen komen dat wie aangeraakt is, de plaats van de boer inneemt. Maar het is eveneens mogelijk dat de aangetikte overloper bij de boer blijft om hem te helpen door de overlopers tegen te houden tot de boer hen aantikt.
3- Het spel kan ook met kampen gespeeld worden. Het aantal spelers is onbeperkt maar elk van de twee kampen moet evenveel spelers tellen, tenzij anders overeen gekomen.
In dat geval kiezen twee boeren of kapiteins elk om de beurt een helper tot alle spelers in een van de twee kampen zijn opgenomen.
Het kamp dat aan de beurt is moet alle spelers van het andere kamp door zijn kapitein doen aantikken tot niemand meer overblijft. Dan kunnen de kampen omwisselen.

7- <u>Barre</u>
Wordt gespeeld zoals overloperken, met twee kampen, maarnu staan de kampen niet op de middenstrook, de kampen staan langs beide zijden van de middenstrook opgesteld.
Erst wordt bepaald wie begint. Ui dat kamp komt dan een speler die naar het vijandelijke kamp komt en daar een tegenstrever kiest. Deze laaste neemt een bepaalde houding aan: met de rechtervoet tegen de scheidingslijn van de middenstrook biedt hij zijn rechterhand horizontaal met de palm

naar boven, maar zo dat zijn linkerbenedenarm horizontaal achter zijn rug en zijn linkerhand in de plooi van zijn rechterelleboog rust. De uitdager, uit kamp A plaatst zijn rechtervoet tegen die van zijn tegenstrever, punt tegen punt..
De uitdager slaat nu drie maal in de palm van de hand van de andere en loopt onmiddelijk naar zijn kamp (A) terug achternagezeten door zijn tegenstrever uit kamp B die hem poogt aan te tikken. Als kamp A zijn man in gevaar ziet of de kans ziet om de achtervolger uit kamp B te vangen, zet iemand uit kamp A de achtervolging in van de achtervolger uit kamp B, deze laatste mag zijn achtervolger uit kamp A niet vangen en moet zich redden door terug naar zijn kamp B te vluchten. Uit kamp B komt dan iemand aandraven om de achtervolger uit kamp A te vatten. De laatste aanvaller uit kamp B kan nu allen uit kamp A die hun kamp nog niet bereikten aantikken. Zo gaat het spel verder. De laatste aanvaller heeft immer "barre" op alle vijanden die vóór hem hun kamp verlieten.
Wie aangetikt wordt door iemand die "barre" heeft op hem mag niet blijven achtervolgen maar is dan krijgsgevangen. Hij moet dan op een plaats dicht bij het vijandelijk kamp staan en wachten tot hij verlost wordt door een makker uit zijn eigen kamp. De partij die hem krijgsgevangen maakte bewaakt hem met zorg.
Wie een krijgsgevangen maakt verwittigt de spelers door een schreeuw waardoor het spel een ogenblik stilvalt. De winnaar gaat nu in het vijandelijk kamp "aanslaan".
Wordt een tweede speler gevangen dan gaat hij naast de eerste staan, hand in hand maar met gestrekte armen en blijven wachten op hun bevrijding..Al de krijgsgevangenen die bevrijd worden door een vriend die zelf niet geraakt is, zijn vrij. Maar wordt de bevrijder tijdens de bevrijding zelf geraakt wordt dan moet hij als gevangene beschouwd worden en gaan de andere gevangenen vrijuit naar hun kamp terug.
Bij het bevrijden is het voldoende de eerste gevangene in de rij (die loodrecht op de scheidingslijn staat)aan te raken, alle anderen zijn dan eveneens vrij. Als alle spelers van een kamp gevangen zijn is het spel uit.

<u>Varianten op "barre"</u>

1) Om het spel moeilijker te maken kan beslist worden, de gevangenen niet de een vóór de andere, maar naast elkander te plaatsen evenwijdig met, dus dichter bij de vijandelijke lijn.
2) Om het spel lichter te maken kan men beslissen dat wanneer één gevangene aangeraakt wordt alle andere ook vrij zijn.
3) Men kan ook bepalen dat wie de gevangenen (in nr 2) vrijmaakt zelf niet meer kan worden gevangen genomen.

8- "Wegstekerken" (Verstoppertje).

In de vorige spelen "boer 'k ben op uw land", "boer af", "tiene", "kijkije" e.a. moet de boer of degene die aan de beurt is, zijn medespelers raken. In dit spel, Verstoppertje volstaat het dat hij de verstopten ziet en noemt, en vóór hen in 't vrije terug is aangekomen.

De spelers verstoppen zich op allerhande plaatsen, terwijl de "boer" zich "blindt", d.w.z. zijn ogen afdekt of zich naar een andere kant keert.
Een overeengekomen teken of een roep, verwittigt hem dat hij mag komen zien.
Wie "uitkomt" en eerder:dan de boer het vrije betreedt, is verlost en mag zich nogmaals bij de volgende maal zich verbergen. Men kan ook afspreken dat hij ofwel de gevangenen die vóór hem "uitkwamen" ofwel alle volgende nog verdokenen verlost.
De boer moet alle spelers die hij ziet bij hun naam noemen. Indien hij zich vergist komen alle reeds gevangenen vrij en is de boer nogmaals aan de beurt. Hierbij zijn alle listen om de boer in dwaling te brengen, b.v. het verwisselen van hoofddeksel, toegelaten.
Bij het begin van het spel is het eveneens mogelijk dat de boer die zich "blindt" tot tien telt en zich omdraait:
... acht, negen, tien, al wie niet weg is wordt gezien. De spelers moeten er maar voor zorgen bij tijds verstopt te zijn.

9= Sprieuwe.

Dat spel is een variante van Verstoppertje. Het wordt met twee kampen gespeeld. Één kamp is aan de beurt, het andere kamp verstopt zich. Op een gegeven teken gaan twee "boeren" uit op zoek naar tegenstrevers. Wordt één ontdekt dan wordt dat feit ter kennis gebracht door een meermaals herhaalde schreeuw "Sprieuwe". De spelers die in 't vrije bleven herhalen de roep om de speler die de andere tegenovergestelde kant uitging te verwittigen. Opdat de ontdekten die te voorschijn komen gevangen wezen is het volstrekt noodzakelijk dat zij in 't vrije aankomen na al de spelers van het vrije. Is dat niet het geval dan mogen zij zich weer verstoppen.

Gewoonlijk verlost de laatste al zijn reeds gevangen makkers als hij zelf in 't vrije kan aankomen vóór de leden van het vrije. Deze laatsten mogen hun vrije niet verlaten, maar van daaruit turen ze rond en mogen die tegenstrevers melden die ze zelf zouden ontdekken maar die door de uitgestuurde medespelers niet werden opgemerkt.
De schreeuw "Sprieuwe" waarschuwt de uitgestuurde spelers dat het hoog tijd is om op het vrije terug te keren.

(vervolgt)

R. Van Damme (+)

DE KERMIS TE BALEGEM 1914

*"Geen **kermis**, geen draaiorgels, **alles** stil*
Balegem rouwt om het eerste slachtoffer uit de grote oorlog "

Toen het jaar 1990 zich opmaakte om voorgoed tot de historie te behoren, kreeg ik van mijn vader een oud krantenknipsel toegestuurd.

Het geel en bros geworden document, zonder datum noch aanwijzing welke krant de begrafenis van het eerste oorlogslachtoffer uit Balegem verhaalde.

Het zette mij aan het zanten. Mijn informatie haal ik uit "De Baeleghemsche Kronyken binst den wereldoorlog deel 1914-15". De kroniek werd door de toenmalige onderpastoor E.H. Anciau opgetekend. Een copie ervan is in mijn bezit.

"Donderdag 13.08.1914 droog weer

In de slag om Haelen, bij Diest, werd rond 14 u Joseph Wanzeele door de vijandelijke kogel levensgevaarlijk gewond.
Hij werd in de rug geraakt en de kogel doorboorde zijn ganse lichaam. Op eigen kracht slaagde hij erin, een nabij gelegen woning te bereiken. Daar kreeg hij de eerste zorgen waarna hij, naar het gasthuis te Etterbeek overgebracht werd.

Zondag 16.08.1914 schoon en droog weer

Kermisdag, geen kermis, alles stil, geen draaiorgels.
Een depeche meldde om 17 u het overlijden van Joseph Wanzeele.
Het vuur was in de darmen gekomen. De bevolking loopt er stil bij, geen geestdrift als op andere jaren. Wat een verschil 't is nu te weinig, dat het als dan te veel was.

Dinsdag 18.08.1914 droog weer, binst de dag warm

De pastoor en onderpastoor brengen een bezoek aan de familie.
De laatste schikkingen voor de begrafenis werden genomen.

Woensdag 19.08.1914 droog heet en zonnig weer

Met de trein uit Zottegem werd om 10 u het stoffelijk overschot van Joseph aangebracht.
Van de rouwvoiture werd het buiten aan de marchandiezekamer opgesteld. De meesters en een grote toeloop van volk kwamen het lichaam groeten.
In de namiddag om 15 u zal de begrafenis plaats hebben.
Alle vlaggen in het dorp hingen rouwsgewijze. Allen waren aanwezig.
De rouwstoet vertrok aan het station. De xaverianen droegen de kist, het lijkkleed werd door de gemeentelijke overheid vastgehouden. In de stoet stapten op, de burgemeester en schepenen, de familie en een ontelbare menigte. Langs de weg stonden zeer veel toeschouwers.

Aan de offerande namen 656 mensen deel en men schat de totale aanwezigheid op 700.
Op 't kerkhof, aan Bruikers stal las een vriend, Uytterhaegen van den Kapellenhoek, een rouwbrief. Daarna meester Verhaegen.

Dit zal men in Balegem nog lang gedenken.
Joseph ligt begraven aan de Oostkant bijna in het midden."

einde citaat

Joseph Wanzeele
Geboren te Balegem op 10.09.1892
zoon van Edouward en
Mathilde Van De Vijver.
Soldaat klas 1912
4e regiment le escadrons lanciers
Overleden te Etterbeek 13.08.1914

Uit Oost-Vlaanderen

Balegem. — *Treurige plechtigheid.*

Woensdag namiddag werd de moedige soldaat, Jozef Wanzeele, plechtig begraven, onder eenen oneindigen toeloop van volk.

En waarom ?! Omdat Jozef, een der eerste slachtoffers van vaderlandschen plicht, ging begraven worden in den heiligen vadergrond, en dat ons dankbaar volk, het overblijfsel van den held, die streed en stierf voor 't vaderland, nog eens wilde begroeten, eeren en hulde brengen.

Het was plechtig. Gansch de gemeente met al de overheden knielden neder rond het duurbaar overschot, terwijl de priester de laatste zegen gaf.

't Was hartroerend, als een vriend van den koenen soldaat in een eenvoudige lijkrede het laatste vaarwel zegde ! 't Was troostend als de heer hoofdonderwijzer, in eene fraaie taal, Jozef de laatste maal aansprak, als ware vaderlander en trouwgebleven kristen, als ware nakomeling van zijn Vlaamsch en kristen voorgeslacht. 't Was indrukwekkend al die menschen liefdevol voor zijne ziele zaligheid, te hooren bidden en, hier mag gezegd worden

Heeft hij voor volk en land gestreden
Het volk heeft voor zijne ziel gebeden.

En hier volgt dit dichtje, aan onzen Balegemschen held opgedragen, uit dankbaarheid en genegenheid.

In 't graf, de kiste plechtig nedergleed
Van d'eersten martelaar, die 'lijk een held
Voor 't dierbaar Vaderland manhaftig streed
En diep gestoken, stierf op 't oorlogveld.

Ontelbaar was de dankb're menschenschaar,
Die, landen saamgevouwen, traan in d'oogen,
Rond 't graf van onzen Vlaamschen martelaar
Eerbiedig biddend daar, was neergebogen.

Jozef, Ge zijt voor 't Vaderland gestorven,
En eerbied dank en roem hebt Gij verworven
Bij 't volk, dat eeuwig 't graf vereeren blijft.

Uw graf, waarover nu reeds schaduw drijft
Van wilgen, die rond uwe rustplaats groeien
En lauwren, die er heerlijk bloeien.

ALB. VERH.

UIT OOST-VLAANDEREN

Balegem.- Treurige plechtigheid

Woensdag namiddag werd de moedige soldaat Joseph Wanzeele plechtig begraven, onder eene oneindigen toeloop van volk.

En waarom ? Omdat Joseph, één der eerste slachtoffers van vaderlandschen plicht, ging begraven worden in de heiligen vadergrond, en dat ons dankbaar volk het overblijfsel van den held die streed en stierf voor 't vaderland, nog eens wilde begroeten, eeren en hulde brengen.

Het was plechtig. Gansch de gemeente met al de overheden knielden neder rond het duurbaar overschot, terwijl de priester de laatste zegen gaf.

't Was hartroerend, als een vriend van den koenen soldaat in een eenvoudige lijkrede het laatste vaarwel zegde. "t Was troostend als de heer hoofdonderwijzer, in een fraaie taal, Joseph de laatste maal aansprak, als ware nakomeling van zijn Vlaamsch en kristen voorgeslacht. 't Was indrukwekkend al die menschen liefdevol voor zijne ziele zaligheid te horen bidden en hier mag gezegd worden :

Heeft hij voor volk en land gestreden
Het volk heeft voor zijne ziel gebeden.

En hier volgt dit dichtje, aan onzen Balegemschen held opgedragen uit dankbaarheid en genegenheid.

In 't graf, de kiste nedergleed
Van d' eersten martelaar, die 'lijk een held
voor 't dierbaar Vaderland manhaftig streed
en diep gestoken, stierf op 't oorlogsveld.

Ontelbaar was de dankb're menschenschaar,
Die, handen saamgevouwen, traan in d'oogen,
rond 't graf van onzen Vlaamschen martelaar
eerbiedig biddend daar, was neergebogen.

Jozef, Ge zijt voor 't Vaderland gestorven
En eerbied dank en roem hebt Gij verworven
Bij 't volk, dat eeuwig 't graf vereeren blijft.

Uw graf, waarover nu reeds schaduw drijft
Van wilgen, die rond uwe rustplaats groeien
en lauweren, die er heerlijk bloeien.

Alb. Verh.

De Helden en Martelaren Van Baelegem 1914 - 1918

Wanzeele Jos.	+ Etterbeek 13.08.14
De Coninck Jos	+ Neerlinter 18.08.14
De Roo Geor.	+ Werchter 12.09.14
Van De Velde Jos.	+ Wulpen 16.10.14
Eeckhout Bas.	+ Lombartzijde 19.10.14
Blauwaert Vic.	+ Diksmuide 20.10.14
Blondeel Jul.	+ Diksmuide 09.11.14
Deschamphelaere Osc.	+ St. Malo 09.11.14
Van Dorpe Urb.	+ Kales 19.12.14
De Rouck Bas.	+ Orleans 21.12.14
Van Der Spiegel Val.	+ Hoogstaede 09.09.15
Engelbert Hen.	+ Caeskerke 18.08.16
Van Bockstaele Gas.	+ Oost Nieuwkerke 02.10.18
Van Grembergen Val.	+ Adegem 21.10.18
Courteijn Art.	+ Ursel 01.11.18
Verhaegen Gil.	+ Brugge 11.11.18
Seeuws Maur.	+ Deventer 11.11.18
Van Herpe Leo	+ Luik 03.01.19
Demaeseneire Flo.	+ Le cateau 12.10.17
Bovijn Ren.	+ Conflans 20.12.17
Spalier Ger.	+ Trelon 01.05.18
Cansse Ren.	+ Gent 28.03.16
Van Den Berghe Leo.	+ Baelegem 30.09.18
Van Themsche Jos.	+ Baelegem 04.11.18

Lucien De Smet

Roemrijke Gedachtenis aan de HELDEN en MARTELAREN van BAELEGEM

1914

DE CONINCK JOS. + NEERLINTER 16-8-14

DE ROO GEOR. + WERCHTER 12-9-14

VAN DE VELDE JOS. + WULPEN 16-10-14

1918

EECKHOUT BAS. + LOMBARTZIJDE 19-10-14

WANZEELE JOS. + ETTERBEEK 13-8-14

DESCHAMPHELAERE OSC. + ST MALO (FR) 9-11-14

VAN DORPE URB. + KALES 19-12-14

DE ROUCK BAS. + ORLEANS 21-12-14

VAN DER SPIEGEL VAL. + HOOGSTAEDE 9-9-15

BLAUWAERT VIC. + DIKSMUIDE 20-10-14

BLONDEEL JUL. + DIKSMUIDE 9-11-14

ENGELBERT HEN. + CAESKERKE 18-8-16

VAN BOCKSTAELE GAS. + OOST-NIEUWKERKE 15-10-18

VAN HERPE LEO. + LUIK 3-1-19

VAN GREMBERGEN VAL. + ADEGEM 21-10-18

COURTEUN ART. + URSEL 7-11-18

VERHAEGEN GIL. + BRUGGE 11-11-18

SEEUWS MAUR. + DEVENTER (HOL) 11-11-18

DEMAEGENEIRE FLO. + LE CATEAU 28-10-14

BOVIJN REN. + CONFLANS 20-12-17

SPALIER GER. + TRELON 1-5-18

CANISSE REN. + GENT 28-3-16

VAN DEN BERGHE LEO. + BAELEGEM 30-10-18

VAN THEMSCHE JOS. + BAELEGEM 9-10-18

Schenk, ô Heer, de rust aan Wie strijdende viel,
De schoonste van al is de Martelaarsziel.

ECHO-S UIT HET LAND VAN RODE

150 jaar Martinuskerk roept kunstenaars op

MELLE — Dit jaar bestaat de Sint-Martinuskerk van Melle-centrum 150 jaar. Rond dit gebeuren worden in de komende lente verschillende activiteiten opgezet. Een daarvan is een heuse tentoonstelling van kunstwerken vervaardigd door kunstenaars van Melle en deelgemeente Gontrode.
De tentoonstelling zal worden georganiseerd in de parochiezaal van 9 tot en met 12 mei. Met kunstwerken beogen de initiatiefnemers schilderijen, tekeningen, beeldhouwerken, kunstfoto's en allerlei kunstvoorwerpen die binnen deze optiek kunnen gecatalogeerd. De tentoonstelling zal worden georganiseerd door de kunstgroepen M en De Parel, er is ook een inbreng van de Melse fotoclub Iris.

Belangstellende kunstenaars, die geen lid zijn van hogergenoemde kunstgroepen, kunnen eveneens deelnemen. Inlichtingen bij Julien Meerschaut, Beekstraat 35 in 9090 Melle, tel. 52.23.50. D.D.

Het Volk 19.2.91

foto A. De Voor

De St·Martinuskerk Melle

In 1837 werd wegens het instorting de oude kerk gesloopt. Aanvang van een nieuwe kerk in 1837.De kerk werd voltooid in 1839 en in 1841 ingewijd. Het is een eenvoudige neo-romaanse plattelandskerk n.o·v· architect L. Minard (uit bouwen door de eeuwen heen) d el 12n bl= 269- 70

Gijzenzele

Jezus aan het kruis gestolen

In de St.-Bavo-kerk te Gijzenzele werd de verdwijning vastgesteld van een onvervangbaar waardevol beeld van Jezus aan het kruis. Het hing achteraan in de kerk naast de doopvont. Het beeld was van het corpus - lichaam zonder armen - en het beeld was niet meer aan het kruis bevestigd. Het was een beeld vervaardigd in eikehout dat dateert uit de 17e eeuw.
Wijlen E.H. Gaston Moisse heeft de kalklagen op het beeld laten verwijderen en het terug opgehangen binnen in de kerk. De laatste jaren werd het beeld gebruikt op Goede vrijdag voor de kruisverering. De beschrijving is opgenomen in de bij de provinciale diensten neergelegde inventaris van het meubilair van de kerk en ook met foto, bekend en beschreven in het repertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen (Koninklijk instituut voor kunstpatrimonium). Er werden geen sporen van inbraak vastgesteld. Het vermoeden bestaat dat het beeld gestolen is tijdens herstellingswerken van het dak, dat beschadigd was door storm en blikseminslag. De kerk is toen een dag open gebleven en een paar uren zonder toezicht geweest.
Op de foto zien wij het gestolen beeld.

foto oosterlinck

De beiaard 15.12.90

Heemkundig Genootschap " LAND VAN RODE "

Provinciale Culturele Bibliotheek

Beste HEEMVRIENDEN.

Ons tweede nummer van '9I is zeker een groot jubileum-nummer,dat deze maal niet met een treurig bericht moet ingezet worden. Inderdaad, staan wij deze maal met niet alleen een verslag over de 26e gouwdag, doch met even - eens binnen onze ledenkring met twee uitzonderlijke gebeurtenissen enerzijds een gouden bruiloft en anderzijds wat meer zeldzamer is een DIAMANTEN HUWELIJKSJUBILEUM.

Een van ons oudste leden JORIS MATON geboren te GENT op 22.08.I9I9 en MARIE LOUISE EECKMAN geboren te LEDEBERG op 7.05.I920, vierden op I7 mei hun gouden huwelijksjubileum, zij traden inderdaad vijftig jaar geleden op I7 mei I94I in het huwelijk, een van onze trouwe leden. Een dergelijke gebeurtenis kunnen wij niet zomaar uit de weg gaan. Joris en Marie Louise onze innige blijken van gelukwensen met dit gouden huwelijksjubileum, en laat ons hopen dat U binnen IO jaar Uw diamanten jubileum moogt vieren,zoals dit nu gebeurt op 6 juli I99I in het gezin WALTER en RACHEL PATOOR-FROCHEUR, zij huwden op II JULI I93I of zestig jaar geleden. Ook aan Walter en zijn lieve echtgenote de hartelijke gelukwensen van gans de Heemkundige familie. en voor WALTER en RACHEL is de weg open naar de 70.

ROGER DE VOCHT,
Voorzitter,

Tot slot en in de rand, een oproep aan de leden om tot het bestuur te komen van het heemkundig genootschap,overal komen jongeren de rangen versterken,waarom niet in ons "LAND VAN RODE" met de vernieuwing van ons lokaal voor de deur,is uitbreiding van het bestuur meer dan nodig.

HET BESTUUR,
vergadering 4.6.9I.

Heemkundig Genootschap " LAND VAN RODE „

Rachel
&
Walter

60

Walter en Rachel Patoor-Frocheur

nodigen U vriendelijk uit, ter gelegenheid van hun diamanten huwelijksjubileum,

naar de plechtige Eucharistieviering die plaats heeft in de Sint-Simon en Judas Thaddeuskerk te Gentbrugge Centrum op 6 juli 1991 om 10.30 u., gevolgd door een receptie van 11.30 u. tot 13 u. in de vzw BC De Kluis, Gentbruggekouter 5 te 9050 Gentbrugge.

J. Van Biesbroeckstraat 113 - 9050 Gentbrugge

WALTER KAMIEL JOZEF PATOOR.

Onze ondervoorzitter WALTER PATOOR, viert zijn 60e huwelijksverjaardag. Reeds verschillende malen hadden wij de kans te wijzen op de grote verdiensten van die man,nu 84 jaar (geboren te Gentbrugge op 3 maart I907), en de verdiensten voor zijn vrouw (geboren 2.I.I907) die door de grote verdiensten van haar echtgenoot en zijn vele bijeenkomsten,meestal alleen thuis diende te blijven,maar vooral begrip had voor de inzet van haar echtgenoot. Namens gans het bestuur en leden van het Heemkundig genootschap "LAND VAN RODE" onze hartelijke gelukwensen aan beiden, en een oproep aan al onze leden om talrijk aanwezig te zijn op 6 juli om I0u30 op de plechtige Eucharistieviering die plaats heeft in de SINT-SIMON en Judas Thaddeuskerk te Gentbrugge-Centrum.

26e GOUWDAG TE LEDE.

Zondag I9 mei had te Lede de 26e gouwdag plaats te lede onder het motto GEZONDHEIDSZORG. Ondanks het Pinksteren was, was de opkomst zeer groot en hadden meer dan 80 heemkundigen ingeschreven en waren aanwezig. Na het welkomstwoord door R.RUYS Provinciaal voorzitter van het verbond voor heemkunde O.VL. en de verwelkoming door de plaatselijke voorzitter werden 2 referaten gehouden waarvan het referaat door dhr.Callebaut over "DE LATRINES" enorm belangrijk was, wat wij niet konden zeggen van DR.VELLE over de Aspecten van de Gezondheidszorg in het Land van Aalst tijdens de I9e eeuw, een referaat die meer een rondleiding was door de mogelijke archieven inzake.
Na het gepast middagmaal en na ontvangst door het stadsbestuur van lede bracht men bezoek aan het psychiatrisch ziekenhuis en de kerk te LEDE,waarna de dag werd besloten door de uitreiking van de REINAERTPRIJS aan de door onze vereniging voorgestelde kandidaat AUGUST DE BAETS,die ontroerd,deze grote onderscheiding in ontvangst mocht nemen.

R. DE VOCHT,

ZOMERCURSUS NEDERLANDSE TAAL EN CULTUUR.

Van I tot 24 augustus aanstaande zal te Gent de 20e zomercursus NEDERLANDSE TAAL EN CULTUUR te Gent plaatsvinden.Aan deze jubileumcursus zullen een vijftigtal studenten Nederlands uit CANADA,FRANKRIJK,ITALIE,LUXEMBURG SPANJE en PORTUGAL deelnemen. Dit zijn dus vreemde studenten die in hun land NEDERLANDS leren,en om hun verdienstelijkheid op uitnodiging van het MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP DEPARTEMENT ONDERWIJS, zich gedurende één maan in het Nederlands mogen vervolmaken,beter,hun nederlands aan de werkelijkheid mogen toetsen. Daarom doet men beroep op families,die s'avonds(een dinsdag of donderdag) studenten bij hen thuis kunnen ontvangen tussen I9u30 en 22u. om hen binnen de sfeer van een familie het nederlands praktisch te willen toepassen. Men moet niet voor eten zorgen (de studenten eten in de GENTSE UNIVERSITEIT) het komt er op neer hen enkel binnen de familiekring NEDERLANDS te laten spreken. Het Heemkundig genootschap "LAND VAN RODE" heeft in haar bestuurszitting van 4 juni besloten zich in te zetten voor dit initiatief. Families die op een avond studenten willen en kunnen ontvangen,kunnen zich opgeven bij de voorzitter ROGER DE VOCHT, GENTBRUGGEKOUTER I5,9050 GENTBRUGGE, telefoon 09I/30.56.0I (iedere dag tussen 9 en I2u),waar U ook alle nadere inlichtingen kunt ontvangen en bekomen. Wij hopen op een goede medewerking van onze leden.

R.DE VOCHT,

MOLENZONDAGEN 1991

De werkgroep Oost-Vlaanderen van de vereniging "Levende molens" heeft het initiatief genomen om verschillende wind- en watermolens in de provincie Oost-Vlaanderen open te stellen voor het publiek. Deze openstelling heeft plaats op iedere laatste zondag van de maanden mei, juni, juli en augustus 1991, evenals op de Open Monumentendag op zondag 15 september 1991, en dit telkens van 14 tot 18 uur.

Op genoemde zondagen zijn hierna volgende Oostvlaamse wind- en watermolens in werking te bezichtigen door het publiek :

Balegem (Oosterzele) : Klepmolen en Windekemolen
Ertvelde (Evergem) : Stenenmolen
Herzele : Molen Ter Rijst en molen te Rullegem
Knesselare : Pietendriesmolen
Lembeke (Kaprijke) : Westermolen
Mater (Oudenaarde) : Tissenhovemolen
Meerbeke (Ninove) : Fonteintjesmolen
Nukerke (Maarkedal) : Molen Ter Hengst
Oordegem (Lede) : Fauconniersmolen
Poeke (Aalter) : Hartemeersmolen
Sint-Martens-Latem : Koutermolen
Sint-Niklaas : Witte Molen
Zwijnaarde (Gent) : Sonnevilles molen

Aldus zijn 7 staakmolens en 7 bovenkruiers, in totaal 14 of een derde van de 41 nog bestaande windmolens in Oost-Vlaanderen te bezoeken ; van de 50 nog bestaande watermolens is er slechts 1 te bezichtigen.

Het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen verwierf in 1990 de Zwalmmolen te Zwalm. Het is de uitdrukkelijke bedoeling deze watermolen te restaureren en open te stellen voor het publiek. Een molenaar zal van zodra mogelijk worden aangesteld.

Bijkomende informatie i.v.m. de Molenzondagen 1991 is te bekomen bij :
- Jan Bauwens, Processieweg 11, 9620 Sint-Maria-Oudenhove (tel. 091/60.74.42) ;
- Firmin Standaert, Abdijstraat 75, 9400 Ninove (tel. 054/33.16.73) ;
- Provincie Oost-Vlaanderen, 9e Direktie - Afdeling 91, Kulturele Aangelegenheden, Vogelmarkt 17, 9000 Gent (tel. 091/25.30.01).

Het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, zelf eigenaar van drie molens (namelijk : Fauconniersmolen te Oordegem, Windekemolen te Balegem en Zwalmmolen te Zwalm) en beheerder van het Molenmuseum te Wachtebeke, is het initiatief van de Oostvlaamse werkgroep van "Levende molens" zeer genegen. De Provincie wil daarom graag haar steentje bijdragen via promotionele en logistieke steun.

KINDERSPELEN UIT HET GENTSE (2)

In ons vorig nummer werden negen kinderspelen uit het Gentse behandeld, In dit nummer volgen nog enkele loopspelen, waarop spelen volgen waarbij een of ander hulpmiddel gebruikt werd.

10- <u>Pruimen in de pot.</u>
Een speler buigt zich en biedt zijn rug aan de andere spelers. Terwijl hij aldus gebukt met de handen of ellebogen op de knieën rust leggen de andere spelers afwisselend hun rechterhand op zijn rug de ene hand boven de andere.
Eén vóór één wordt nu de onderste hand weggetrokken en bovenop de stapel gelegd, terwijl allen zingen:
3,3,2,2,1,1, pruimen in de pot! worden zonder een eigenlijke betekenis ten opzichte van het spel.
Wanneer plots de "ligger" AUW! roept, blijven alle handen stilliggen..Nu vragen allen in koor: "Waar gaat de bovenste man naartoe?", d.w.z: waarheen moet de jongen wiens hand bovenaan ligt, zich begeven?.
De "ligger" stuurt die naar een of ander punt op het speelterrein, waar hij wacht tot allen uitgestuurd zijn. Dan roept de "ligger" nogmaals "Pruimen in de pot!". daarmee worden allen uitgenodigd om vliegensvlug terug te keren. Wie het laatst terug is, betaalt een pand. Het spel wordt hernomen tot er genoeg panden zijn, die op een op een of andere wijze kunnen teruggekocht worden.

11- <u>Duik over d'hage.</u>
Vanaf een streep op de grond getrokken springen se spelers om het verst. Degene die het minst ver sprong "is er aan". Hij gaat met de hielen tegen de streep staan, buigt zich en rust met de ellebogen op de knieën.
De andere spelers wippen er over.
Als iemand "ju zit" d.w.z. als hij mislukt bij het springen en te paard op de rug van de "ligger" komt te zitten, moet hij zelf liggen gaan..
Wie het verst gesprongen heeft duidt bij het overspringen, het aantal voeten dat de "ligger" dient te gaan.
Vanaf de streep, worden de voeten afwisselend, teen tegen hiel afgepast. Daar wordt een nieuwe streep getrokken en de verlizer gaat vóór die streep in gebukte houding staan. De spelers moeten nu over de ligger wippen, maar vanaf de eerste streep. Om alle betwistingen te vermijden wordt op de eerste streep een dijkje aarde van een paar centimeter gevormd zodat een overtreding duidelijk merkbaar is. Als een speler bij het aanlopen te ver trapt en dus zijn voet een spoor in het dijkje achterlaat, moet hijzelf gaan "liggen". De vorige "ligger" wordt nu de laatste in de rij der spelers.

Daar de spelers er belang bij hebben niet te ver over het "paard" te wippen, kan de laatste in de rij nu de moeilijkheidsgraad van het spel regelen. Zo hij wil zal het paard zo ver mogelijk vooruit gaan, want na hem begint de eerste van de rij opnieuw tot geen der andere spelers over de streep komt of op het dijkje trapt.
Oordeelt de laatste in de rij de sprong te groot geworden, dan bepaalt hij het aantal voeten die erbij gevoegd dienen te worden, maar voegt eraan toe: "in de wind". Dat beduidt dat bij het springen van de streep naar het paard, de speler éénmaal de grond mag raken, of zelfs blijven stilstaan. De sprong wordt aldus in 2 sprongen toegelaten.
Blijft geen enkel speler haperen, óf trapt niemand op het dijkje, dan vergroot de sprong met twee, drie of vier voeten, volgens de aanduiding van de laatste speler, tot hij oordeelt dat de sprong in drie passen mag afgelegd worden, inplaats van in één of in twee passen.

Zo gaat het paard steeds verder liggen tot men een op voorhand bepaald punt bereikt (indien intussen geen speler een fout begaat).Daar is de "kruisthem" (kruisigt hem). Dat bestaat erin dat de ligger in het midden van het spel komt liggen(gebogen) en de spelers hem op allerhande wijzen komen plagen, ze laten zich bv. lomp op zijn rug vallen, slaan hem in het overspringen op zijn hoofd of achterwerk, of pogen hem te doen vallen. Als iedereen over het paard is gesprongen, herneemt men dat van de tegenovergestelde zijde langs de kant van zijn hoofd. Hier is het nu mogelijk hem door een stevige duw in zijn onderrug te doen vallen, maar dat behelst een gevaar voor de springer die daarbij overkop kan gaan. Verder springt men nog over het paard van de linkerzijde, tenslotte van de rechterzijde.
Uiteindelijk is het spel gedaan.
Wanneer men opnieuw begint en weer om ter verst gesprongen wordt om de "ligger" aan te duiden, is degene die tijdens het vorig spel "kruist hem" lag, niet meespringen.
Gewoonlijk wordt bepaald dat de afstand van streep tot "ligger" niet meer dan 10 tot 15 voet mag bedragen, om het de laatste speler het spel niet te gemakkelijk zou maken.

<u>Variante op het vorig spel</u>. Duik over d'hage (voortlopend)
De eerste speler plaatst zich gebogen met de ellebogen op de knieën; de andere spelers wippen erover.
Wie het eerste sprong gaat zich een eindje verder in dezelfde gebogen houding plaatsen. De volgende springt over over achtereenvolgens de eerste en de tweede en plaatst zich een eindje verder in dezelfde houding. Zo gaat het verder tot ook de laatste over al zijn voorgangers gewipt zijn. De eerste die zich gebogen plaatste staat nu recht en wipt over allen die over hem sprongen. Daarop volgt alles zoals bij de aanvang.

12- <u>Stimmende staken.</u> (een meisjesspel)
Een der meisjes staat met de handen en gestrekte armen tegen de muur geleund. De medespeelsters houden elkander bij de snoeren van hun schort vast en lopen rond, de ene na de andere, slingerend en komen bij het eerste meisje.

onder wiens armen de ganse sliert doorloopt, terwijl gezongen wordt:

Naald en draad is altijd goed
Vivan de naalde (bis)
Naald en draad is altijd goed
Vivan de naalde en de vingerhoed.

Als het laatste meisje van de reeks voorbij is, roept ze: Staat! en zingt:

Staat! Staat!
Daar komt nen beer met raapzaad.

Het meisje laat los en de sliert slingert verder zonder haar. Samen met de eerste speelster vormt zij een brug met gestrekte armen, terwijl ze alkanders handen vasthouden, een soort brug met hun gestrekte armen. De sliert komt ondertussen nader en, in gebogen houding lopen de meisjes de een na de andere onder de brug door, terwijl de "brug" op elke voorbijnde rug even neervalt.
De kinderen zingen ondertussen:

Stimmen, stimmen de staken.
De knetskens zullen wij taken.
Is de Gentse brugge niet gemaakt,
We zullen ze t'avond maken.

De laatste speelster maag niet meer onder de brug door en moet naast de eerste speelster die tegen de muur stond een plaats innemen.
De sliert komt nu een tweede maal onder de brug door, en weer wordt de laatste afgescheiden. Samen met de vorige vormt zij nu een tweede brug. Zo gaat het verder tot de meisjes in twee kampen tegenover elkander staan. Tussen hen in wordt een lijn getrokken. Nu moet elk meisje de tegenover haar staande over de lijn tot zich trekken.

13- Mario en Marionette. (een meisjesspel)
Men vormt twee kampen: een met twee meisjes, het ander met een onbepaald aantal.
Ze staan tegenover elkander in twee rijen.
De twee meisjes van de eerste groep houden elkander bij de hand, zij gaan voor- en achteruit en op een menuet-pas zingen zij:

Wij zijn arme, arme, arme
Marion, Marionette.
Wij zijn arme, arme, arme
Marion.

Dan treden zij weer achteruit.
Nu komt de andere rij, voor en achteruitgaande, elkaar de hand gevend:

Wij zijn rijke, rijke, rijke
Marion, Marionette.
Wij zijn rijke, rijke, rijke
Marion.

Dan weer de andere groep:

Geef m'een van uw schoonste
beste dochters
Marion , enz.

En weer de grote rij:

W'en hebben er geen om u te geven

Dan weer de andere:
G'hebt er zoveel om ons te geven
Weer de grote rij:
Pakt dan die die ge wilt hebben
Opnieuw de kleine rij:
Met deez zijn wij tevreden.
Het gekozen meisje gaat naar het andere kamp over waar het slotcouplet in een rondedans herhaald wordt.

Alles wordt nu op dezelfde wijze herhaald, zo gaat het spel verder.

SPELEN WAARTOE EEN HULPMIDDEL NODIG IS

14- Bal in de mutse.
Tegen een muur of een afsluiting worden al de mutsen of petten der spelers naast elkander, met de holte naar boven gelegd. De spelers komen op een bepaalde afstand staan. Degene die de bal heeft rolt of werpt de bal voorzichtig naar de petten met de bedoeling die in één van de petten te laten terechtkomen. Is dat het geval niet, dan is zijn beurt over en een tweede mag rollen of gooien.
Blijft de bal in een pet liggen, dan gaan alle spelers op de loop, behalve de eigenaar van de pet; Die grijpt de bal en werpt hem naar zijn vluchtende makkers met het doel er een te raken. Lukt hem dat niet dan moet hij een pand geven (een strootje, een stukje papier, een steentje wordt ter vervanging daarvan in de pet gelegd). Raakt hij wel iemand, dan moet degene die geraakt werd een pand geven.
Het spel gaat op dezelfde wijze verder.

Als iemand drie panden heeft (of vijf, of tien, volgens afspraak), dan worden de panden ingelost.
Degene die "baas" is in het spel, bepaalt blindelings wat voor het inlossen van het pand dient gedaan. De andere spelers duiden achter zijn rug het in te lossen pand, dus de betrokkene aan. De "baas" weet derhalve niet wie hij de opdracht geeft, zo kan hij zichzelf een verplichting opleggen die hij voor een ander bedoelde.
Het doel van het spel kan ook bestaan in het betalen van een cijns (in knikkers of zelfs geld) voor de in te lossen panden.
Te Wetteren werden de petten vervangen door putjes. Ieder speler werd derhalve een kuiltje toegewezen.

15- Paard op stal.
Daartoe is een kaatsbal nodig, niet te groot, om met één hand te kunnen opvangen. Het aantal spelers moet even zijn. De helft speelt ruiter, de andere helft paard.
De ruiters op hun paard gezeten gaan in een cirkel staan, op een bepaalde afstand van elkander, het gelaat naar het middelpunt gericht. Een der ruiters heeft de bal. als iedereen gereed is, werpt hij de bal naar een andere ruiter, hetzij links, hetzij rechts van hem, onverschillig waar die zich bevindt. Die ruiter moet de bal vangen. Mist hij hem dan vluchten de ruiters weg en de paarden trachten de bal zo vlug mogelijk te bemachtigen. Het paard dat de bal kan bemachtigen, gooit hem naar een ruiter om die te raken. Lukt hem dat dan worden ruiters en paarden verwisseld. Daarne herneemt het spel op dezelfde wijze.

16- Schreefken stekken.
Twee strepen worden evenwijdig en op willekeurige afstand van elkaar, op de grond getrokken.
De spelers plaatsen zich langs de ene streep en "stekken" (gooien) met geldstukken naar de andere streep en strachten er het dichtst bij te liggen.
Degene wiens geldstuk het dichtst bij de streep ligt is gewonnen. Als eerste buit neemt hij alle stukken die over de streep liggen, daarna verzamelt hij alles wat vóór de streep ligt, ook zijn eigen geldstuk. Hij sluit alle geldstukken in zijn over elkaar gesloten handen, rammelt de stukken goed door elkaar, werpt het geld daarna omhoog zodat het op de grond terechtkomt. Alles wat "kop" ligt is voor hem. Wat"letter"ligt blijft over voor de andere spelers. Degene die het tweede dichtst bij de streep lag, neemt de stukken die letter liggen, rammelt ze door elkaar zoals de eerste en gooit ze omhoog en handelt zoals zijn voorganger, hij neemt dus weer alle stukken die"kop" liggen. Wie derde lag, neemt nu eveneens alle stukken die "letter " liggen op en handelt zoals de twee vorige spelers. Zo gaat het verder tot geen stuk meet "letter" ligt, ofwel tot de laatste speler de rest heeft opgeraapt.
Om bij betwisting, te meten wie dichtst bij de streep ligt worden stroopijltjes gebruikt die op de juiste afstand afgebroken worden van één der geldstukken tot de streep, en daarmee worden de afstanden van de andere stukken die betwist worden, vergeleken.
Indien twee of meer spelers hun geldstuk op de streep hebben geworpen, dan wordt "opgeslagen", d.w.z. een derde speler werpt een geldstuk omhoog zodat het draait. Vooraf zal één de betwiste spelers "kop" of "letter" raden. Komt zijn voorspelling uit, dan is hij gewonnen, zoniet verloren. Zijn er meer dan twee betwiste spelers, dan wordt verschillende malen opgeworpen, wie eerst mist wordt laatste in de reeks. Hun beurten worden dus aangeduid volgens welke de opgeworpen stukken dienen verdeeld te worden.
Men kan ook bij het opwerpen de ene spelder "kop" kiest en de andere "letter" om op die wijze gerangschikt te worden.

17- Stekbollen.
Op een tiental meter van een streep worden drie staakjes in de grond geslagen, daartussen moet een houten bol gerold worden. Degene die daartussen kan bollen zonder één staakje te raken, wint de inzet van al de spelers.

18- Neusdoek achter 't gat (zakdoek achter de rug).
De spelers zitten neer op de grond, hetzij op de hurken en vormen aldus een wijde kring waarbij iedereen met het gelaat naar het midden gericht is. Een speler houdt goed zichtbaar een witte zakdiek in zijn hand en loopt rondom de kring achter de rug van de andere spelers die niet mogen omzien wanneer hij achter hun rug voorbijkomt. Eenmaal voorbij mogen zij dat wel. De ronddravende speler poogt ongemerkt de zakdoek achter iemands rug te laten vallen waarna hij verder draaft alsof er niets gebeurd is. Als hij na een volledige omloop terug bij de speler achter wie de

zakdoek ligt en deze laatste heeft nog niets gemerkt, zal de eerste, de tweede aantikken en moet de tweede een pand geven. De eerste speler draaft nu verder rond en zoekt een ander slachtoffer. Dat zal niet zo vlug gebeuren, want ieder is op zijn hoede. Degene achter wiens rug de zakdoek nu ligt raapt die op en achtervolgt de eerste die voldoende snel moet lopen om de nu leegstaande plaats van zijn achtervolger in te nemen, wanneer hem dat niet lukt en hij wordt ingehaald en aangetikt dat moet hij een pand betalen en de zakdoek terugnemen en verder ronddraven. In het ander geval dat de eerste de vrije plaats kan innemen dan zal de tweede met de zakdoek verder draven en een slachtoffer zoeken.
Als voldoende panden gegeven zijn worden die op de gewone wijze ingelost.

19- <u>Kalleken stekken.</u>
Nodig: een kalle of een mie en kallestuivers. Een kalle of een mie is bv. een bobijn of iets dergelijks. Kallestuivers zijn ronde stuivers in lood of in ijzer. De loden zijn de beste, want die glijden niet zo gemakkelijk als ijzeren.
Er zijn evenveel kallestuivers nodig als er spelers zijn.
Iedere speler legt zijn inleg, bv. een cent op de bobijn (kelle) of er rond als er onvoldoende plaats is op de kalle.
Van op een op voorhand overeengekomen afstand, die door een streep wordt aangeduid, "stekt" men, ieder om de beurt, naar het kalleken, d.w.z. men werpt zijn stuiver naar de bobijn om die omver te werpen.
Wordt de kalle niet getroffen dan blijft de stuiver liggen waar hij viel of rolde. Daarop volgt de tweede speler, dan de derde enz. tot elke speler zijn beurt kreeg. Is het spel rond, en zijn alle stuivers in het spel zonder dat iets te verdelen viel, dan neemt de eerste speler zijn stuiver terug en "stekt" opnieuw. Mist hij het kalleken, of raakt hij het zodanig dat het blijft rechtstaan, of rolt het verder maar komt weer rechtop staan, dan is het weer de beurt aan de volgende die zijn kans beproeft.
Wordt de bobijn of tuit omver geworpen en blijft ze liggen, dan zijn de centen voor de stuiver of de stuivers die er het dichtst bij liggen.
Is de kalle recht blijven staan of raakt ze aan de stuiver, of raken twee stuivers aan elkaar, dan "is 't al aan Mie" d.w.z. alles blijft liggen zoals het ligt.
Het "stekken" gaat nu verder met dien verstande dat de stuiver die aan "Mie" of aan een andere raakt niet mag worden opgenomen. De eigenaar van die stuiver speelt voorlopig niet mee. Maar zijn stuiver telt net als de andere voor het verdelen van de buit als de kalle wordt weggeschoten., tenware dan nog andere stuivers elkander raakten. Is dat wel het geval dan wordt er niet verdeeld vóór de twee stuivers gescheiden zijn.

20- <u>Angelus.</u>
Nodig: een stok van 30 tot 40cm lengte en stukje hout van ongeveer 10cm aan beide uiteinden aangescherpt.
De "Angelus" wordt op een steen gelegd, zo dat één der scherpe punten buiten de rand van de steen ligt. Een even

aantal spelers wordt in twee kampen verdeeld.
Eén der spelers van de eerste groep slaat met min of meer geweld door middel van de stok op het vooruitstekende deel van de "Angelus" zodat deze omhooggeslingerd wordt. De spelers van het andere kamp staan op een rij achter elkander en trachten de "Angelus op te vangen vóór hij de grond raakt.

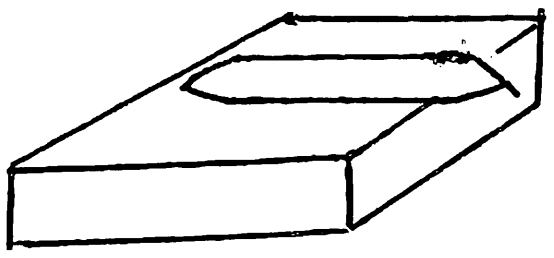

lukt dat, dan is de speler van het eerste kamp buiten spel. Zijn plaats wordt door de tweede speler van zijn kamp ingenomen. Vangt de tegenpartij de "Angelus" niet dan duwt de werper de stok naast de steen in de grond. De tegenpartij moet nu de "Angelus" naar de stok werpen vanaf de plaats waar die gevallen was. Indien de stok geraakt wordt dan is de werper buiten spel gezet. Wordt de stok niet geraakt dan neemt de werper de stok, slaat op een puntig uiteinde van de "Angelus" zó dat deze omhoog vliegt en alvorens die de grond terug raakt tracht hij hem te treffen om hem zo ver mogelijk van de steen te laten neerkomen. Springt de "Angelus" niet omhoog dan mag de werper drie maal tikken. Zo de "Angelus" dan nog niet opgewipt is en ligt die minder dan vijf stoklengten van de steen, dan heeft de werper "zijn vijve niet" en is hij buiten spel.

21- <u>Henkelen</u>
In de henkelbanen (ook enkelen) bestaat een grote verscheidenheid. Sommige moet de speler op één been doorlopen, andere met de twee voeten, weer andere zijn gemengd.

1- Bij de eenvoudigste vorm bevindt de speler zich op beide voeten in U. Hij of zij werpt de henkelblok in 1, wipt hem op één been achterna en met een achterwaartse beweging van de voet stoot men het blokje "buiten", lukt dat niet of blijft het blokje op een streep liggen, dan is zijn beurt over.
Een tweede begint, lukt het eerste deel dan gaat hij in U staan en werpt vandaar het blokje in 2, wipt het op één been achterna eerst in 1 dan in 2, stoot daar het blokje in 1 en vandaar buiten.

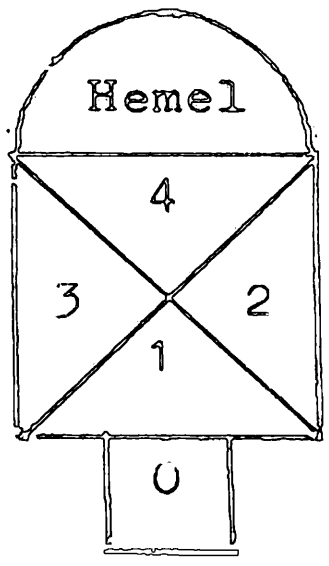

Daarna werpt men het blokje in 3, men volgt op één been over 1,2,3 en stoot vandaar het blokje van 3 naar 2, vandaar naar 1 en dan buiten. Hetzelfde maar nu in 4 waar men het blokje over 3,2,1 en buiten stoot. Eindelijk werpt men het blokje in de Hemel (terwijl men in U staat) en volgt het met één been in 1, dan springt men met één voet in 2 terwijl de andere voet in 3 staat, vandaar met één been naar 4 tenslotte met twee voeten in de "Hemel" op het blokje. Daarna wordt het blokje op de rechter of linkervoet gelegd en wordt van de "Hemel" naar 4, naar 3, é en 1 gewipt, zonder dat het blokje van de voet mag vallen, tenslotte wordt het uit gewipt. Daarmee is het spel door die persoon gewonnen.

2- Een uitgebreider henkelspel gebruikt een groter grondplan.

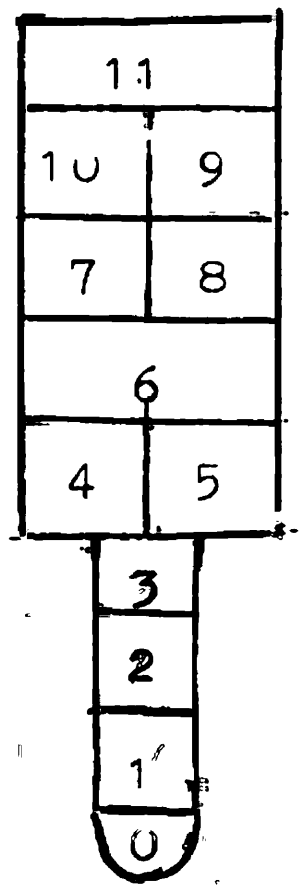

De speler staat in 0 en werpt het blokje in I. Dan huppelt hij op één been van 0 in 2 (1 vermijden), dan op één been in 3 vandaar met de voeten uit elkaar één voet in 4 de andere in 5. Dan op één voet naar 6. Verder met beide voeten uit elkaar tegelijk in 7 en 8 op dezelfde wijze naar 9 en 10 en tenslotte met beide voeten in 11. Op dergelijke wijze keert men terug tot 1 vanwaar men het blokje "uitwipt".
Daarna werpt men het blokje in 2, wipt van 1 naar 3 en herhaalt de weg zoals hiervoor en bij het terugkeren komt men van 3 in 2, brengt het blokje in 1 en vandaar "uit".
Nu werpt men het blokje in 4, huppelt op één been: 1, 2, 3, 5, 6 (vermijdt 4), men gaat verder de gewone gang zoals hiervoor en keert op dezelfde wijze terug waarbij het blokje van 4 naar 3, 2, 1 en uitgewipt wordt.
Op een dergelijke manier gaat men verder: blokje in 5 met zelfde vervolg. Blokje in 6 en weerom op dezelfde wijze verder.
Eens het blokje in 11 gekomen neemt de speler het blokje op een van zijn voeten en huppelt op de andere voet terug zo dat het blokje niet van zijn voet valt. De speler die al deze opeenvolgende fasen van het spel zonder fout uitvoert heeft gewonnen. De anderen doen het op hun beurt.
Fouten die de speler buiten spel zetten, zijn: het blokje in een verkeerd hokje gooien, of op een streep of erbuiten; een voet plaatsen in het hokje waar het blokje ligt. Het uitstoten van het blokje moet niet in éénmaal gebeuren. Als een speler door een fout "af" is, mag de volgende verder spelen vanaf het punt waar de vorige eindigde.

3- Op dezelfde wijze als hiervoor kan men ook de volgende henkelbaan gebruiken.

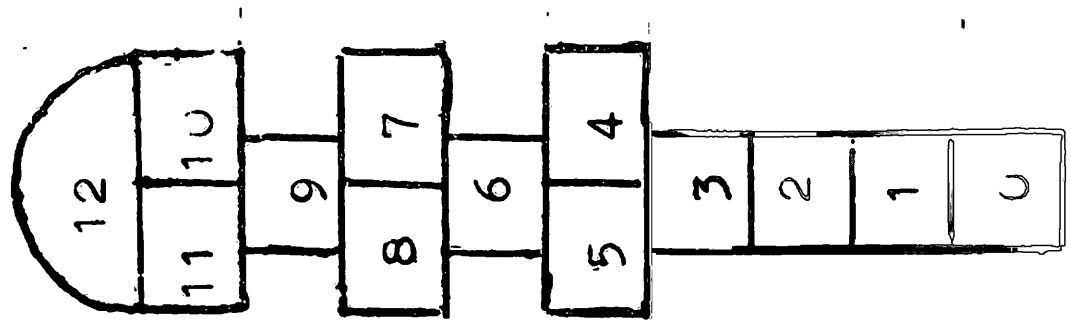

22- <u>Ijstop of ijstol.</u>

Dat spel wordt gespeeld met een ijstop d.i. een top of tol met een bijzondere vorm voorzien van een ijzeren afgeronde pin, de tol wordt door middel van een zweepje draaiend voorgedreven. Van dat spel ken ik geen andere vorm dan dat waarbij de verschillende spelers trachten om het eerst een eindstreep te bereiken.

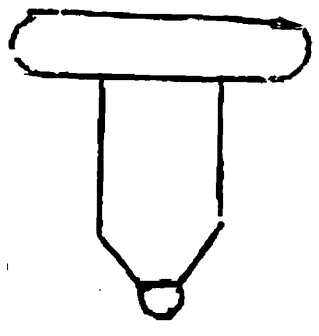

R.C.Van Damme +

WIJ VRAGEN UW AANDACHT VOOR DE VOLGENDE BLADZIJDEN.

Onze trouwe abonnees en lezers konden in ons vorig nummer vernemen dat wij de Geschiedenis van de Gemeenten in het Land van Rode zouden afdrukken. In datzelfde vorig nummer werd daarmee een aanvang gemaakt, (Bavegem). In elk van de volgende nummers zal daarmee verder gegaan worden, in alfabetische volgorde. Voor sommige gemeenten zal de tekst over twee of drie nummers dienen gespreid te worden zodat op de laatste bladzijde soms een zin zal afgebroken worden die in het volgend nummer verder gezet wordt.
Hier vindt U de titelbladzijde op blz. 43 en 44, dat voor degenen die de boeken los van ons tijdschrift wensen te verzamelen en dan samen te voegen.
De Geschiedenis van de Oost-Vlaamse Gemeenten, waaruit deze van het Land van Rode genomen zijn, werd door Frans De Potter en Jan Broeckaert geschreven tussen de jaren 1860 en 1870; Het was het resultaat van onnoemlijk veel geduld en opsporingswerk.
Iedere heemkundige zal steeds van dat werk dienen uit te gaan wanneer hij de geschiedenis van zijn gemeente wil bestuderen. Het werk eindigt echter bij de jaren waarin het geschreven werd. Voor ons is het dus eigenlijk onvolledig. Bovendien moet men het kritisch lezen want de geschiedkundige methodes en werkwijzen zijn sedertdien heel wat veranderd zodat het werk hier en daar wel voor verbetering en aanvulling vatbaar is.
Wij hopen aan onze lezers-abonnees en andere belangstellende heemkundigen met deze herdruk een dienst te bewijzen, daar zij meestal de oorspronkelijke boeken niet onmiddelijk bij de hand hebben en de fac-simile uitgave reeds lang niet meer in de handel beschikbaar zijn.

GESCHIEDENIS

VAN

DE GEMEENTEN

VAN HET

LAND VAN RODE

DER

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN,

DOOR

Frans de Potter en Jan Broeckaert.

GENT,

DRUKKERIJ C. ANNOOT-BRAECKMAN, KOORNMARKT.

1864-1870.

GESCHIEDENIS

VAN

DE GEMEENTEN

DER

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN,

DOOR

Frans de Poller en Jan Broeckaert.

Eerste reeks. — Arrondissement Gent.

EERSTE DEEL.

Aalter, Afsnee, Asper, Astene, Baalgem, Bachte-Maria-Leerne, Balegem, Bellem, Bottelare, St-Denijs-Westrem, Destelbergen, Desteldonk.

BALEGEM.

GENT,

DRUKKERIJ C. ANNOOT-BRAECKMAN, KOORNMARKT.

1864-1870.

BALEGEM.

I.

Beschrijving van het dorp. — De gemeente Balegem telde op 1 Januari 1867 eene bevolking van 2614 zielen(1); zij ligt op 3 3/4 mijl afstands ten zuiden van de hoofdplaats des bestuurlijken arrondissements en der provincie, en paalt ten noorden aan Oosterzele en Scheldewindeke, ten oosten aan St.-Lievens-Houtem, Gombergen en Elene, ten zuiden nog aan Elene en aan Velzeke-Ruddershove, en ten westen aan deze laatste gemeente en aan Scheldewindeke.

In eene bij Miræus voorkomende charter van den jare 1120 wordt de naam dezer gemeente, de eerste maal, onder de schrijfwijze van *Balinghehem* aangetroffen. In 1225 vinden wij hem onder de spelling van *Badelinghem*, en in 1243, 1384, 1419 en 1451, onder die van *Badelghem*. Eerst sedert de XVI^e^ eeuw schreef men *Baeleghem* of *Balegem*, zooals tegenwoordig. Volgens Willems zou het eerste lid dezes dorpsnaams van het Ouddietsche *balo*, bal, sleeht, afstammen, en Balegem derhalve zooveel, wat ons ten aanzien der huidige grondsgesteldheid eenigszins

(1) In 1801 waren er 2249 zielen, waaronder 144 behoeftigen.

aanneemlijk voorkomt, als eene slechtgelegene plaats beteekenen. De geschiedschrijver De Smet, die dit gevoelen meer of min bijtreedt, uit ook de meening dat Balegem zijnen naam van eenen heer zou kunnen bekomen hebben(1), terwijl Snellaert, in zijn verslag over eene studie nopens de beteekenis van het woord *balfart*, er een spoor van den Germaanschen doodenbrand in meent te zien(2). Bij Kiliaan wordt het oude woord *bael* door *praefatus, administrator* vertaald, en beteekent het ook voogd, amman, heer, gemaal, zoodat Balegem, met inachtneming van de oudstbekende schrijfwijze, ook door heerenverblijf kan vertolkt worden.

Het grondgebied dezer gemeente, door den steenweg van Gent naar Geeraardsbergen en de spoorbaan van Gent naar 's-Gravenbrakel doorsneden, beslaat eene oppervlakte van 1202 hectaren(3); het wordt door verscheidene kleine beekjes en waterloopen bevochtigd, die de namen dragen van *Dorpsbeek, Boekhoutbeek, Bokstalbeek, Begijnebeek, Frankenboschbeek, Hettingbeek, Platteweedebeek, Rommelbeek*, alsmede door eenen grooteren waterloop, of de *Molenbeek*, welke op 't gehucht Hekkerstraat haren oorsprong neemt, de gemeente in noordwestelijke richting doorsnijdt en zich langs Scheldewindeke, Moortzele, Landskouter en Controde, te Melle in de Schelde werpt.

De wijken en gehuchten van Balegem zijn : de *Apostelhoek*, zeer waarschijnlijk eerst aldus geheeten sedert de XVI^e^ eeuw; *Berchemstraat* en *Berg*, naar hunne bergachtige ligging; *Bracht* (van *brach*, braakland, of *Brecht, Robrecht?*); *Bierman; Driesschstraat; Frankenbosch* (eene herinnering aan de Franken?); *Gootjen; Houte; Hissegem*, vroeger *Eesegem*, woonplaats of verblijf

---

(1) A. Kreglinger, den naam der gemeente Balen, in de provincie Antwerpen, be . ende, denkt aan den persoonsnaam Baldwijn of Boudewijn. — Wij weten niet of er een Badelijn bestaan heeft.

(2) « Dans la langue des Edda, *bal* signifie également bûcher funéraire et feu, flamme; il en est de même de l'anglosaxon *bael* ou *beel*, qui veut dire bûcher funéraire et feu destiné à brûler un corps mort. »

(3) Volgens oude meting 1090 bunder 26S roeden.

aan het water; *Heide; Heirstraat; Hekkerstraat,* oudtijds *Nekkerstraat,* naar den naam der Germaansche watergeesten; *IJshoute; Kalle; Meerlaanstraat; Pontslag; Rooigemdriesch; St.-Martensdriesch; Volderstraat,* naar den naam eener aldus geheetene hofstede; *Vrijhem* en *Walsegem* (1).

Sanderus spreekt van een groot en aangenaam bosch, dat te zijnen tijde den markgraaf van Lede te Balegem toebehoorde, en op eene verhevene plaats lag. Tot vóór een dertigtal jaren was nog nagenoeg het achtste van de gansche oppervlakte der gemeente, vooral op de hoogten, met bosschen bezet. De meeste dezer hoogten treft men ten zuiden in de wijken Bracht, Berchem en Berg aan, alwaar zich de oudvermaarde steengroeven bevinden.

Men herinnert zich dat een lid der provinciale commissie der monumenten van Oost-Vlaanderen, de heer H. Raepsaet, aan de algemeene vergadering der koninklijke commissie, den 30 September 1862 een ontwerp van delving onderwierp, ten einde in ons land de groeven van witten steen te hervinden, die tot de bouwing onzer prachtige kerken en stadhuizen in de XIV^e^, XV^e^ en XVI^e^ eeuw gediend heeft.

Hoe lang de steengroeven van Balegem, de voornaamste onder de hier bedoelde, bekend zijn, zouden wij niet heel juist kunnen opgeven; doch het is waarschijnlijk, dat zij het nog niet waren vóor de XII^e^ of de XIII^e^ eeuw. In de XV^e^ en XVI^e^ eeuw waren zij tot zulk eene groote vermaardheid gestegen, dat weinige monumenten der stad Gent, zonder van onze talrijke dorpskerken te gewagen, er niet mede gebouwd werden. Wij

---

(1) Oude plaatsnamen :

1340. *Menewech.*

1450. *Breedenbroue, hof te Steenbeke, Theesse Ghemmerheet, 's Rodenhaute, Sneppaert, ten Houte, up 't Steenen, Yshaute.*

1540. *Audevoorst, Berchemmerbeerch, Biermansputte, Bouckelenstoet, Capellemansgraf, Cruusstrate, Eselbrugghe, 's Grutersleen, 't Heet, ter Lucht, Luusbroue, Rauwlensteen, Strimeersch, 's Neckerselt, Sollendriesch, Spaercheeren, Steenberch, Waltevelt.*

1700. *By de Cleppe* (bosch,) *Kruys ter Lucht.*

— 4 —

lezen in de aanbestedingsbesprekken voor het leveren der bouwstoffen ter vergrooting van de St.-Jans-, nu St.-Baafskerk, te Gent, ten jare 1551, dat « al dic voorseyde *arduyn* begrepen zo wel « in de voorgaende als in dese bestedinghe moet zyn Beds- « beerch, Lede, Oosterzeele, Vlierzele (1) ofte *Baleghem*, ende « gheen andere, al goet lovelick ende waerelick goet (2). » Onder andere waren in Balegemschen steen « al de kapellen van den beuk en al de trappen opgaende ten hoogen koor ende aen de beyde zyden en den trap van den krocht (3). » Den 21 Januari 1668 veroordeelde de Raad van Vlaanderen eenen Jan Blomme, van Brugge, tot de betaling eener zekere som aan Willem Simoen, « meester steenhauder tot Baelegem, over koop ende leveringe van honderd tachentig voeten een quaert rauw arduyn steen.

Toen er ten jare 1661 spraak was, den St.-Nicolaastoren te Gent te herstellen, oordeelde een der opzichters van stads werken, J. Billiet, dat het goed ware Balegemschen steen voor het buiten-, en Brabantschen arduin voor het binnenwerk van dien bouw te bezigen; een onloochenbaar bewijs dat de steen dezer gemeente toen nog uitnemend klock en deugdelijk geacht werd.

Wat nu de oorzaak van het verval dier voorheen zoo gezochte steengroeven, niet alleen van Balegem, maar van gansch Vlaanderen en Brabant door (4), betreft, hoogstwaarschijnlijk moet die

---

(1) *D'originele aenbestedinghe van de materialen tot het bauwen van de parochiale kerke van Sente Jans, nu Sente Baefs, binnen Gend, anno 1551*, bl. 8. (Prov. Archief.)

(2) In onze monographie van Landskouter, bladz. 15, staat *Westerzele*, zooals op de kopie, die bij bovengemelde oorkonde gevoegd is. In « *D'originele aenbestedinghe* » staat wel degelijk : *Vlierzele*.

(3) « 136 voeten steen in tgeheel, te ix grooten vi myten munte den voet. »

(4) Namelijk die van Dielbeek, Saventem, Vilvoorde, Diegem, Hekelgem (*Affligem*,) Assche, Lede, Vlierzele, Balegem, Landskouter, Oosterzele (*Betsberg*,) Scheldewindeke, Quaremont, Etikhove, Nukerke, Leupegem en Nederbrakel.

De volgende inlichtingen over eenige dezer steengroeven zullen hier niet ten onpas geacht worden. Zij zijn getrokken uit het verslag van den heer Raepsaet, wien wij om zijne bereidwillige mededeeling onzen hartelijksten dank betuigen.

Oudenaarde. *Stadhuis*. 1523-1536. Willem de Ronde, van Vilvoorde,

aan de inlandsche beroerten en oorlogen der XVII^e en XVIII^e eeuw worden toegeschreven ; want aannemen, zooals door

---

onderneemt de levering van « Brusselschen-steen. » — *Kerk van Ste.-Walburga.* Dezelfde aannemer verbindt zich jegens de kerkmeesters voor den noorderbeuk pijlers, kapiteelen, enz., van waren Brusselschen steen te leveren : « Ende al 't voors. steen moet zyn goet duechdelic Brusselschen steen. »

Leuven. *Stadhuis.* De grondvesten zijn in ijzermaligen steen van Rotselare. De witte bezetsteenen zijn getrokken uit de groeven van Saventem, Dielbeek en Vilvoorde. — *St.-Pieterskerk* 1425-1460. Grondvesten, met steen van Rotselare ; opgaande muren, met steen van Affligem.

Gent. *St.-Baafskerk.* Herbouwd gedeelte in 1550, met steen van Lede, Brabant en Ecaussines. — *St.-Nicolaaskerk,* 1406. Herbouwing van het bovendeel des torens, met witten steen van Dielbeke en Diegem. — *St.-Jacobskerk.* Steen van Balegem en Doornik. — *St.-Michielskerk,* vermoedelijk met steen van Diegem en Dielbeke, zeer gebruikelijk in de XV^e eeuw. In 1414 leverde Arent van den Sande aan Jacob Wielemans, priester en stadsontvanger, eene hoeveelheid overjarige steenen van « Diedeghem, » ter versterking van den met gelijken steen gebouwden toren. — *Kerk van H. Kerst.* Doornikschc steen. — *St.-Pieterskerk.* Witte steen uit Vlaanderen en Brabant — *St.-Martenskerk.* Doornikschc steen en witte steen van Balegem. — *Stadhuis,* 1485. Steven Pauwels en Marten Gheeraets, van Vlierzele, leverden den benoodigden witten steen voor de nieuwe schepenenkamer. Het loofwerk is vervaardigd uit steen van den Betsberg, te Oosterzele.

Antwerpen. *O.-L.-Vrouwkerk.* Steen, gedeeltelijk getrokken uit de groeven van Affligem.

Lokeren. *St.-Laureiskerk.* De rekening van 1719 vermeldt den vervoerloon van « witten arduyn van Brussel. » Joost de Cuyper en Michiel Verloos, « steenhouders tot Lede, ontvangen ter rekening 171 pond 6 sch. 4 gr., wegens levering van arduin, « tot de pillaeren ende boghen. »

Dendermonde. *O.-L.-Vrouwkerk,* XV^e en XVI^e eeuw. Steen van Moortzele, bij Balegem.

Aalst. *Stadhuis,* XV^e eeuw, gebouwd met steen van Affligem.

Ronse. *Kerk van St.-Hermes,* opgericht met steen uit de groef van Vlenderen, bij Ronse.

Nederbrakel. De kerk dezer parochie werd gebouwd met steen, getrokken uit den *Roeselberg,* heden toebehoorende aan den heer Frans d'Haese, te Nederbrakel.

Leeregem en Quaremont. In de aanteekeningen der statistiek van het departement der Schelde, opgemaakt in 1810, zegt J.-J. Raepsaet. : « A Quarémont et dans les environs il y a des pierres à paver. A Leupeghem, près d'Audenarde, il y a de la pierre grise, que nous appellons arduynsteen, supérieure pour la bâtisse. »

Etikhove. Men vindt er witgrijzen steen.

Ook te Laarne, zoo het schijnt, hebben steengroeven bestaan.

sommigen beweerd werd, dat ons land geene steenen meer oplevert en de groeven zouden uitgeput zijn, is in strijd met de wetenschap, en door de onlangs bekomene uitslagen ten andere te recht gewezen.

In 1848 werden de eerste pogingen aangewend om de oude steengroeven van Balegem te ontdekken. Men kwam op eenige lagen ter diepte van 10 tot 12 meters, doch de er uit voortkomende steen had slechts eene dikte van 0m10 tot 0m20, en leverde zelfs geene genoegzame hoeveelheid op om er den weg van Balegem naar Scheldewindeke mede te beleggen. De hoedanigheid liet insgelijks veel te wenschen over. Twee jaren later werden nieuwe opzoekingen met evenmin goeden uitslag gedaan. In 1859 zocht de gemeente andermaal de groeven te ontdekken, doch na maandenlange delvingen gelukte zij er slechts in, voor een duizendtal meters kantsteenen aan het licht te brengen, waarvan de twee derden dan nog ongeschikt werden geoordeeld. Dank aan de aanhoudende bemoeiingen der provinciale monumentencommissie werd de steen van Balegem eindelijk in 1866 door zekeren Karel-Lodewijk de Corte teruggevonden. De ontdekte groeve, die zich op meer dan eene halve hectare uitstrekt, levert steenen op van 2 meters lengte, op 0m30 a 0m60 breedte en 0m25 a 0m40 dikte. Zij worden ter plaats verkocht aan 1¼ frank den kubieken meter, en zijn volkomen van dezelfde hoedanigheid als deze, waarmede onze oude monumenten vervaardigd zijn. Reeds wordt de St.-Baafstoren te Gent met Balegemschen steen hersteld. Niets staat derhalve meer in den weg, opdat eene nieuwe en winstgevende nijverheid in ons land de eigenzinnigheid vervange om den witten bouwsteen uit den vreemde te doen komen, zonder eens na te denken dat onze voorvaderen hem zoo goed konden missen.

Behalve deze nieuwe nijverheid, welke wij hopen weldra voor goed in de gemeente zich te zien ontwikkelen, heeft men te Balegem een weefleerwerkhuis, twee stokerijen, eenen watermolen en vijf windmolens. Het weefleerwerkhuis werd door de zorgen van het Staatsbestuur in de maand Mei 1848 opgericht.

— 7 —

Vóór dit tijdstip had men van de vervaardiging der lijnwaden in deze streek afgezien; na den afloop der veldwerken hielden de arbeiders zich ellendiglijk in hunne berookte hutten op, of gaven zich aan de bedelarij en het landloopen over. Het bestaan dezes gestichts deed de nijverheid herleven en den lust tot den arbeid wederkeeren; ook was er weldra bij de werklieden een zekere welstand te ontwaren, en zag men de bedelarij merkelijk verminderen (1). Ten jare 1852 waren in het weefleerwerkhuis niet min dan 260 leerlingen, meerendeels van Balegem en der omliggende gemeenten, aanvaard geworden. Er waren toen dertien getouwen, en twee meestergasten oefenden er het opzicht uit; de eene voor den inwendigen dienst, de andere voor het plaatsen der getouwen ten huize en het toezicht over het werk der wevers. De leerlingen werken er voor eigene rekening; zij koopen mekaniekgaren, en brengen hunne stukken bijzonderlijk op de markt van Aalst aan den man. Zij weven vooral fijne lijnwaden van zevenkwart breedte. De regelmatigheid van hun geweefsel en de fraaiheid der zelfkanten maken, dat zij hun werk duurder verkoopen dan andere wevers. In 1859 ontvingen eenige leerlingen, die zich door ijver, zedelijkheid en vlijt het meest onderscheiden hadden, een volledig getouw, en werden er twee bekwaam gevonden om als meestergast te dienen. Het gesticht nam zoo gunstig toe, dat in 1863 de gebouwen moesten vergroot worden. Men telt er heden (1868) een veertigtal leerlingen.

In alle tijden werden de lijnwaden dezer gemeente ter markten van Gent en elders zeer gezocht; ook was de linnennijverheid hier vroeger niet weinig in bloei, bij zooverre, dat men er in 1765 niet min dan 1000 weefgetouwen vond (2).

Reeds van den jare 1540 is de windmolen op den Kouter, en

---

(1) *Rapport sur la situation des ateliers d'apprentissage de la Flandre Orientale*, 1851, bl. 48.

(2) *Enquête sur l'Industrie linière*, 1841, I, bl. 11.

de watermolen van in 1466 bekend(1). In 1644 werd een nieuwe koornwindmolen in de gemeente opgericht, welke der familie Van Dale toebehoorde, en door zekeren Pieter van den Berghe, mits 32 pond groote en twee vette kapoenen 's jaars, in pacht genomen werd(2). Vier der vijf bestaande molens dragen de namen van *Klepmolen*, *'t Moleken te veel*, *Schijvinkmolen* en *Steenmolen*.

Nopens de oude alhier bestaan hebbende pachthoeven, te weten: het *Bottelhof*, *'t goed te Eesegem* en *'t hof te Steenbeke* zijn ons weinig of geene inlichtingen ter hand gekomen. Het *hof ter Volderstraat*, tegenwoordig toebehoorende aan de weduwe en kinderen van Jozef Matthijs, schijnt zijnen naam aan eene oude Gentsche familie te hebben ontleend. Onder anderen zijn ons uit dit geslacht bekend : *Ingelbrecht Utervolrestraten*, voorkomende op de lijst der leden van de broederschap van St.-Jacob in Gallicië, opgericht in de St.-Nicolaaskerk, te Gent, rond 1200; *Boudewijn Utervolderstraten*, op een rentboek der stad Gent, van 't jaar 1300; een andere *Boudewijn Uytervolderstraete*, die in 1312 schepene van der Keure te Gent was, en « *d'argent semé de croisettes recroisetées de sable à trois cœurs percés de gueules* » in zijn wapen voerde.

De landbouw wordt te Balegem op eene tamelijk groote schaal uitgeoefend. Men heeft er één bedrijf van 50 tot 55, en vier van 25 tot 50 hectaren, en in het geheel 417 landbebouwende huisgezinnen. In 1846, tijdens de algemeene opneming, waren 220 hectaren 46 aren bezet met tarwe, 2 hectaren. 15 ar. met spelt, 62 h. 42 ar. met masteluin, 186 h. 45 ar. met rogge, 7 h. 07 ar. met gerst, 93 h. 76 ar. met haver, 55 h. 99 ar. met boonen, 5 h. 44 ar. met bockweit, 16 h. 41 ar. met koolzaad, 7 h. 45 ar. met vlas, 100 h. 63 ar. met aardappelen, en 109 h. 57 ar. met

---

(1) « .... De Jehan de le Damme, qui doibt par an sur le cours du russot en la commune de Badelghem.... sur quoy il a mis ung molin oyelle, xviii s. par an à Noël. » (*Archief van den heer markies van Rode.*)

(2) *Not. Acten*, N° 273, bl. 461. — Arch. van den Raad van Vlaanderen.

klaver. De meerschen en weiden beslocgen eene uitgestrektheid van 68 hectaren 06 aren, en de bosschen, van 105 hectaren 54 aren. De landen golden er per hectare gemiddeld 2800 frank in eigendom en 105 frank in pacht. Er waren 159 paarden en veulens, 5 ezels, 665 stuks hoornvee (waaronder 57 trekkoeien), 47 kalveren, 255 schapen, 465 verkens en 158 geiten. Het dagloon der veldarbeiders beliep 54 centimen voor de mannen en 56 voor de vrouwen, boven den mondkost. Men telde er 158 mannelijke en 51 vrouwelijke loontrekkende dienstlieden.

De gemeente viert twee kermissen : de groote, op den vierden zondag van September, en de tweede, of de kleine kermis, op den Zondag na O.-L.-Vrouw-Hemelvaart.

Oude papieren zijn in het gemeentesecretariaat niet aan te treffen. Men vindt er alleenlijk de registers van den burgerlijken stand, waarvan het oudste tot 1652 opklimt.

II.

Heerlijkheid. — De heerlijkheid dezer plaats zal hoogstwaarschijnlijk in den beginne aan eene familie met den naam dezes dorps hebben toebehoord. Echter zijn ons slechts twee leden dezer familie bekend : namelijk *Eustaas de Balinghchem*, die in eene charter van 1120 bij Miræus voorkomt, en *Hector van Badelghem*, vermeld in eene oorkonde van 1590. Sedert de XIII^e^ of de XIV^e^ eeuw maakte Balegem met verscheidene andere gemeenten van het land van de heerlijkheid van Rode deel, waarvan wij de bezitters in onze geschiedenis van Schelderode, als hoofdplaats dezes later gewordenen markiezaats, hebben medegedeeld.

Na de verderding der heerlijkheid van Rode(1), in 1697, viel

(1) Zie onze geschiedenis van *Moortzele*, blz. 6.

Balegem ten deele aan twee dochters van Lopez-Rodrigo d'Evora y Vega, namelijk aan Anna-Antonia, gehuwd met Jan-Baptist-Frans de Haccart, heer van Meaulne, en aan Maria-Louisa Rodriguez d'Evora y Vega, gehuwd met Inigo-Lamoraal de la Tour-Tassis. Eerstgenoemden deden den 11 Maart 1728 afstand van hun deel ten voordeele van Ignaas de la Tour-Tassis, voor de som van 1146 pond 7 schellingen groote, Vlaamsche munt (1). Ignaas werd opgevolgd door zijnen eenigen zoon, Ignaas-Frans de la Tour-Tassis Valasine, heer van Balegem en schepene van Gedeele, te Gent, getrouwd met Maria-Louisa van der Haeghen, vrouw van Mere, wier afstammelingen de heerlijkheid tot op het laatste der verledene eeuw bleven bezitten.

De vierschaar was te Scheldewindeke gevestigd, en werd door den baljuw der drie rechterlijk vereenigde plaatsen van Moortzele, Balegem en Scheldewindeke bediend (2).

Van in de XIV^e^ eeuw bestond er in deze gemeente, ter wijk Walsegem, eene zeer voorname heerlijkheid, met name te *Bottele*. In 1352 ontmoeten wij eene *Lysbette van Bottele*, die haren naam aan dit leengoed kan ontleend of gegeven hebben. De heeren Bette, zegt Sanderus, zijn eeuwenlang in bezit dezer heerlijkheid geweest, na welke zij door het huwelijk van Lodewijk van Rodoan, ridder, heer van Berlegem, enz., met Isabella Bette, vrouw van Wolfshagen, in het geslacht van Rodoan overging. Karel-Philip de Rodoan, de tweede uit dit geslacht, die Bottele bezat, kinderloos gestorven zijnde, werd opgevolgd door zijnen broeder Philip de Rodoan, heer van Berlegem, Bieze, enz., gehuwd in 1580 met Maximiliana van Burgondië, vrouw van Amerval, St.-Laurens-Berchem, enz., welke de heerlijkheid op hunne beurt achterlieten aan hunnen zoon Karel-Christiaan, overleden in 1633, na in 1617 getrouwd geweest te zijn met Alardina van Herzele, barones van Fontaine-l'Evêque, gestorven in 1637. De

---

(1) *Not. Act.* van Frans van Lancker en Jan Blomme, nr 68. Arch. van den Raad van Vlaanderen. — *Leenboek van Aalst*, nº 1471. Prov. archief.

(2) Zie onder *Scheldewindeke* de lijst der baljuws.

Provinciale Bibliotheek

Heemkundig Genootschap " LAND VAN RODE "

BESTE HEEMVRIENDEN,

Wij hopen in de eerste plaats dat U een goed verlof hebt doorgemaakt, hebt genoten van wat ons heem te bieden had en kennis hebt kunnen maken met andere streken.

Onze werking in het tweede deel van '9I loopt verder en wij hopen dat uiteindelijk ons lokaal een afwerking zal kunnen krijgen dat onze werking zal moeten stimuleren. Wij kregen van onze stadsbestuurders per schrift reeds de verzekering dat wij ons 2e verdiep zullen verlaten naar een éérste verdiep,waardoor wij onze werking zullen kunnen uitbouwen, met twee uitzonderlijke lokalen, één lokaal dat wij CABINET HULLEBROECK zullen heten,en één lokaal voor GENTBRUGSE FIGUREN, naast een archiefkamer en waardig secretariaat en bestuurslokaal. Dan zal ook ons Heemkundig genootschap zoals zovele anderen op een volwasrdige manier kunnen verder zetten. Wij houden U natuurlijk op de hoogte van de ontwikkeling van de toestand, doch danken toch nu reeds onze gemeentebestuurders voor hun inzet,ook iets te doen zoals andere gemeenten en steden in Oost-Vlaanderen en elders.
Zo hadden wij ook nogmaals de kans kennis te maken tijdens het verlof met "DE GONDE", de heemkundige vereniging uit Melle,waar onze goede vriend DE BAETS, zo volwaardig werk maakt met zijn ploeg. Deze maal de uitzonderlijke tentoonstelling en Speciale uitgave over I50 JAAR SINT-MARTINUSKERK te MELLE. Een uitzonderlijk geslaagde brochure. Ook Merelbeke bleef niet ten achter en publiceerde belangrijke bijdragen in hun Gemeentelijk informatieblad, vooral de bijdrage van de werkgroep geschiedenis bij de Gemeentelijke Culturele Raad is belangrijk. OOk de Gentbrugse Studiekring blijft niet te achter: op I5 oktober spreekt om 20u.D.CALLEBAUT die wij tijdens de laatste gouwdag leerde kennen(zie ook ons vorig blad,in het DIENSTENCENTRUM GENTBRUGGE,en brengen op I2 oktober om I4u30 een bezoek aan het ecologisch centrum DE BOSRAND te MELLE GONTRODE.VERDERE INLICHTINGEN MARCEL GELAUDE-J.VANDERMEULENSTR.50 GENTBRUGGE-tel:30.00.03.

R. DE VOCHT,voorzitter

fppb

LID VAN DE UNIE VAN DE UITGEVERS VAN DE PERIODIEKE PERS.

PROVINCIE
OOST-VLAANDEREN

Informatie

Gouvernementstraat 1, 9000 Gent
Tel. (091) 23 38 11 – Telefax (091) 23 85 85

Info-M-91.081
19 augustus 1991

PROVINCIALE PRIJS VOOR GESCHIEDENIS 1991

Door de Bestendige Deputatie van de Provincieraad van Oost-Vlaanderen werd voor het jaar 1991 de provinciale prijs voor geschiedenis uitgeschreven.

De Bestendige Deputatie heeft op advies van de jury de prijs ten bedrage van 45.000 fr. toegekend aan de heer **Patrick De Cock** uit Buggenhout voor zijn inzending "Een strenge plicht ! De kamerverkiezing in het arr. Dendermonde 1919-1939".

Tevens werd een eervolle vermelding van 15.000 fr. verleend aan de heer **Paul van Hansvelde** uit Melle voor zijn studie "Arbeid in verandering te Gent in de 18e eeuw : de textielnijverheid, de glasblazerij en de suikerraffinaderij".

De jury vergaderde onder het wnd. voorzitterschap van Dr. P. Huys, Kultureel Adviseur, met als leden de heren Prof. Dr. J. De Belder, Prof. Dr. J. Hannes, mevrouw Dr. G. Maréchal, de heren Prof. Dr. R. van Caenegem en Dr. J. Verschaeren.

De provinciale prijs voor geschiedenis wordt opnieuw uitgeschreven in 1992 (uiterste datum van inzending : 31 januari 1992).

DE GESCHIEDENIS VAN HET BISDOM GENT

Reeds enkele jaren geleden werd de publikatie aangekondigd van een boek : *De Geschiedenis van het Bisdom Gent.*

Gedurende de voorbije jaren werd door een ploeg historici, specialisten terzake, hard gewerkt aan deze publikatie.

In de loop van de maand oktober 1991 zal deze geschiedenis van het bisdom Gent verschijnen. Het wordt een boek van 600 bladzijden, met meer dan honderd illustraties (zwart-wit en kleur), voorzien van enkele kaarten van het bisdom Gent in verschillende tijdperken, een selectieve bibliografie, indices op eigennamen, stevig ingebonden in een linnen band en voorzien van een stofwikkel.

Het boek telt vier grote delen :

1. Het Oude Bisdom (1559-1801)
2. Het Concordataire Bisdom (1801-1829)
3. Het Nieuwe Bisdom (1829-1947)
4. Het Eigentijdse Bisdom (1948-1991)

In elk van deze delen worden naast de bisschoppen en hun beleid ook de reguliere en seculiere clerus, de religieuzen, de gelovigen en het parochiale , sacramentele leven behandeld. Ook vroomheid, onderwijs en armenzorg en aspecten van het zedelijk leven krijgen grote aandacht.

De medewerkers-auteurs zijn : J.Art, R.Boudens, M.Cloet, L.Collin, M.D'hoker, J.Decavele,J.De Maeyer, K.Devreese, A.De Winter, R.Herpelinck, R.Janssens, E.Lamberts, M.J.Marinus, L.Preneel(+), E.Put, P.Quaghebeur, J.Roegiers, A.Rubbens, D.Smet, M.Therry, E.Van Mingroot, R.Weemaes.

De eindredactie wordt verzorgd door R.Boudens, M.Cloet en L.Collin.

Het boek kost bij voorintekenprijs tot 1 oktober 1991

980 fr. (verzendingskosten inbegrepen); na die datum

1280 fr. (verzendingskosten inbegrepen).

U kunt het boek vanaf nu bestellen door overschrijving van het bedrag op bankrekening

440-0340161-54
van Geschiedenis van het Bisdom Gent
Bisdomplein
9000 GENT

GELIEVE OP DE VOORINTEKENING TE VERMELDEN:LID VAN DE HEEMKRING HET LAND VAN RODE;
dit met de bedoeling om nadien aan deze leden nog een extra korting te geven op de voorintekeningsprijs.

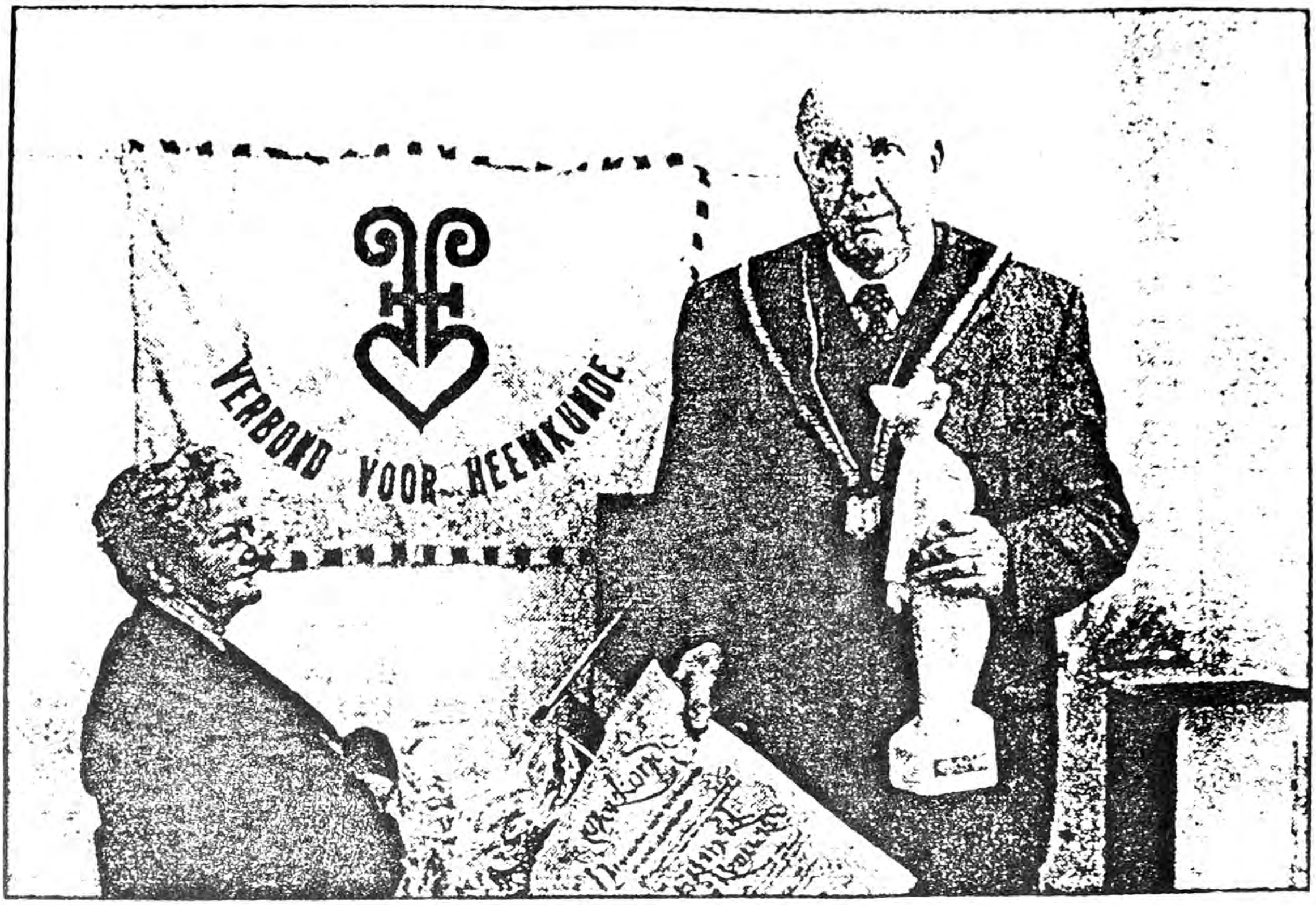

Reinaertprijs voor August De Baets

LEDE – Tijdens de jaarlijkse gouwdag van de heemkundige kringen van Oost-Vlaanderen in Lede kreeg ereschepen August De Baets uit Melle de Reinaertprijs van de Oostvlaamse heemkundige kringen voor zijn verdienstelijk werk als heemkundig museumkonservator in Melle en als auteur van zo'n tweehonderdvijftig bijdragen over heemkunde. (AAA, foto HDA)

KLOOSTER ZUSTERS VAN LIEFDE J.M.TE GENT.
De open monumentendag I990 en enthousiaste bezoekers aan de neogotische kapel van de Zusters van Liefde,waren de onmiddelijke aanleiding tot het samenstellen door BEATRIX BAILLIEUL en KATELIJNE LEEMAN van een uitgebreide gids voor de bezoeker.De gids omvat 90 blz.met een 50 tal foto's waarvan I6 in kleur. Te verkrijgen tijdens de OPEN MONUMENTENDAG I99I op I5 SEPTEMBER van I0 tot I8u in de MOLENAARSSTRAAT 24 te GENT aan de eenmalige dagprijs van 200 F.Vanaf I6 september op hetzelfde adres te bekomen aan de prijs van 300 F.+portkosten op rekeningnummer 440-0742741-84,ZUSTERS VAN LIEFDE VAN J.M. MOLENAARSSTRAAT 26 te 9000 GENT,MET VERMELDING:GIDS KAPEL TERHAGEN.

HET PELICHYKASTEEL TE GENTBRUGGE

Het Pélichykasteel met zijn domein (Oude Brusselseweg 125) was eertijds een pronkstuk langs de enigszins landelijke weg, die sedert de aanleg van de Brusselsesteenweg in het begin der 18de eeuw, zijn betekenis van overoude verbinding van Brugge met Keulen had verloren.
Het kasteel werd omstreeks 1884 gebouwd door Octave de Meulenaere. In 1952 werd het goed verkocht aan de Immobiliënmaatschappij Bernheim. Het kasteel werd voor 1fr. aan de Gemeente Gentbrugge overgemaakt en als politiebureel ingericht, terwijl het grootste gedeelte van de hovingen verkaveld werd.
Nadat het politiebureau zijn intrek in het nieuw Gemeentehuis (nu Dienstencentrum) had genomen, werd het kasteel ter beschikking gesteld van verenigingen zoals "Smillipitte"(een studententenclub) en"Exequi" een jeugdvereniging. Ons Genootschap mocht de derde verdieping betrekken.
Wij hebben het verval van het eens zo mooie kasteel meegemaakt. Uiteindelijk werd tot de restauratie besloten, maar de werken gaan een zodanige slakkengang dat het einde ervan nog niet te voorzien is.
Zou het privaatbezit soms geen betere waarborg zijn voor het behoud van een bepaald soort patrimonium?
Vooraleer het kasteel en zijn lotgevallen eens te behandelen, zullen onze lezers er ongetwijfeld belang in stellen welke families het domein tot bloei brachten. De stamboom van de familie de Meulenaere laten wij hier volgen voor zover die ons bekend is.
Bij de verdeling van de nalatenschap van Octave de Meulenaere kwam het kasteel in het bezit van Leon de Pélichy die gehuwd was met Clara de Meulenaere. Derhalve kan de stamboom der de Pélichy's ons evenmin onverschillig laten.
Uit beide stambomen zal bovendien nog een verwantschap met andere families blijken.

STAMBOOM DE MEULENAERE

TAK VAN ROESELARE

1- Pierre de Meulenaere
(* 17-9-1604; + Roeselare 1666)
was raadgever en griffier van Roeselare
× 1 Laurenta Elias. Vier kinderen waaronder Jean Baptist(2a)
× 2 Agnes le Leu dite "le Loup". Tien kinderen waaronder Pierre Guillauma (2b)

2a- Jaen Baptiste de Meulenaere
(* Roeselere 12-8-1638; + Kortrijk 3-6-1688)
was griffier en raadsheer van Kortrijk.
Zijn zoon was: (3a)

3a- Maximilianus Ignatius de Meulenaere
(* Kortrijk 29-9-1668; + Roeselare 7-12-1736)
× de Bersaques, zes kinderen, waaronder (4a)

4a- Pierre Joseph F. de Meulenaere
(* Roeselare 11-12-1715; + Gent 23-4-1799)
was advocaat Raad van Vlaanderen, en ook commis van het Huysgeld in Gent.
× 30-5-1741 in de Sint-Niklaaskerk te Gent met Maria Carolina van den Bemden. Vijf kinderen:
a- Petrus Georges (5a)
b- Agnes Alberta (* Gent 14-5-1744; + Gent 9-3-1821)
c- Jan Frans (* Gent 25-4-1743; + Akkergem 7-4-1787)
d- Maria Josephina (* Gent 18-5-1742; + Gent 5-1-1782)
e- Maximiliaan Macarius (* Gent 7-5-1747; + 5-4-1834)
was dienstdoend Bisschp van Gent onder Willem I
(zie Latijnse tekst 17-6-1790)

5a- Petrus Gregorius de Meulenaere
(* Gent 1-4-1751; + Zevergem 2-6-1825)
was advocaat en lid van de Staten Generaal.
Napoleon benoemt hem baron op 3-8-1810 (+ Legion d'Honneur)
Willem I bevestigt die titel in 1823.
× 16-4-1787 huwt hij Theresia Jeanne de Loose (* Gent 8-4-1764, dochter van Pierre François de Loose (Schepen van de Keure te Gent) Thérèse Ameloot.
In 1792 bouwt hij het"Hotel de Meulenaere" op de Nederkouter te Gent. Hij had geen kinderen. Al zijn bezittingen (o.a. het "Hotel de Meulenaere" en het kasteel te Zevergem) gingen naar zijn broer Maximiliaan Macarius, toen Kanunnik te Gent) die op zijn beurt alles overmaakte aan zijn neef Eugenius Nicolaas de Meulenaere (5b)

Uit het tweede huwelijk van Pierre de Meulenaere werd Pierre Guillaume (2b) gebore, Uit hem vertrekt een tweede lijn:

2b- Pierre Guillaume de Meulenaere
(* Brugge 27-5-1650; +Roeselare 27-11-1682)
Hij was Raadsheer en Griffier van Roeselare
× Anne Pauline de Brouckère; dochter van Georges de Brouckère (Seigneur de la Butinerie) en Anne Laignel.
Zij hadden vijf kinderen:
a- Jean Baptiste (+ 9-9-1714)
b- Anne Catherine (+ Brugge 7-6-1751)
c- Jeanne Isabelle (+ 1-2-1713)
d- Pierre Georges Jean (zie 3b)
e- Marie Jacqueline (+ Brugge 22-6-1711)
f- Thérèse Françoise 1ste× François de Meulenaere haar neef)
2de ×:Pierre Conrad van der Bruggen.

3b- Pierre Georges de Meulenaere
(* Roeselare 2-3-1674; + 19-12-1756)
Hij was Raadgever en Griffier van Roeselare
XXXkam een adelbrief van Napoleon in 1810 (Ridder en Barontitel° Seigneur de la Butinerie de Melkercke. De Barontitel werd bevestigd door XXXXXX I.
× 1712 met Anne Françoise Folcke, dochter van Maximiliaan Folcke, Seigneur de Melkercque, en N. Goudenhooft.
Zij hadden vijf kinderen:
a- Eugenius-Fernandus (* Roeselare 3-12-1721)
+ Tirnout 15-12-1785), pastoor.
b- Agnes-Georgita (* Roeselare 22-1-1714; + 7-7-1745)
c- Anna-Catherina (* Roeselare 22-1-1715; + 9-2-1715)
d- Maria-Jacoba (* Roeselare 6-12-1718; + jong)
e- Maximiliaan-Baudewijn (* Roeselare 30-4-1717;
+ 6-5-1799) zie 4b)

4b- Maximilien-Baudewijn de Meulenaere
* Roeselare 30-4-1717; + 6-5-1799)
Was Raadsheer en Griffier te Roeselare;
Seigneur de la Butinerie
× 1753 Angélique-Louise Walwein
dochter van Corneille Walwein en Florence de Wilde.
Zij hadden twaalf kinderen:
a- Rosa-Angélica (* Roeselare 24-6-1755; + Ieper 31-12-1797) × Pieter De Stckere.
b- Antonius-Petrus (* Roeselare 10-7-1756; + 29-9-1756)
c- Maria-Anna-C. (* Roeselare 20-1-1758; + Ieper 15-12-1844) × Michel Hennecy.
d- Eugenius-Nicolaas (dictus Van Hele) zie 5b)
e- Carolus-Bernardus (* Roeselare 20-8-1761; + Roeselare 14-8-1764)
f- Ludovicus-Josefus (* Roeselare 7-6-1763; + Roeselare 10-8-1766)
g- Maria-Coleta (* Roeselare 20-6-1765; + Roeselare 28-6-1767)

h- Carolina-Coleta (* Roeselare 7-7-1767; + 1802)
i- Désiré-Maximiliaan (* Roeselare 15-3-1769; + Moorselede 7-11-1871) x Madeleine De Wilde.
j- Agnes-Coleta * Roeselare 7-1-1771; + Roeselare 14-8-1776)
k- Maria-Ludovica (* Roeselare 19-8-1772. + Roeselare 21-1-1858) x Pieter F. De Neckere.
l- Jozefus-Nicolas (* Roeselare 3-9-1775; + Ieper 1835).

5b- Eugène-Nicolas de Meulenaere
* Roeselare 10-7-1759; + Gent 1-1-1837)
dictus Van Hele; ook "le Baron!
Hij erfde al de bezittingen van zijn kinderloze neef Petrus-Georgius, via zijn oom Maximilianus-Macarius.
x 1795, in de Sint-Baafskathedraal met Lambertine-C. Limnander de Zulte, dochter van Jozf Limnander de Zulte (* 1767; + 1834) en van Catharina de Wautier. Zij hadden vier kinderen:
a- Louise-Angélique (*Gent 19-2-1798; + 11-2-1876)
b- Charles-Désiré-M. (* Gent 18-11-1799 + Gent 9-11-1841), zie 6b.
c- Henri-Fernand-A. (*Gent 28-3-1801; + Gent 18-6-1856) x Emilie Kerveijn De Volkaersbeke.
d- Reine-Sabine-M. (* Gent 27-7-1803; + Gent 25-5-1847).

6b- Charles-Désiré de Meulenaere
* Gent 18-11-1799; + Gent 9-11-1841
x 19-10-1837 te Gent, met Charlotte-Marie-Thérèse-A. de Broëta (* Antwerpen 8-12-1808; + Gent 8-3-1866) dochter van Pierre de Broëta en Carlotte Odemaer. Zij hadden drie kinderen:
a- Albéric-Charles (* Gent 4-5-1839; + Zevergem 22-10-1872)
b- Octave-Louis (*Gent 7-1-1840; + kasteel te Gentbrugge 7-12-1905) zie 7b.
c- Alida-Reine (* Gent 12-9-1841; + te Zevergem 13-9-1913) x met François-Eugène de Pélichy

7b- Octave -Louis-Aries-Ghuislain de Meulenaere
* Gent 7-1-1840; + kasteel te Gentbrugge 7-12-1905)
Advokaat, heeft een lijkblazoen in de Sint-Simon- en Thaddeuskerk te Gentbrugge.
Hij was Voorzitter en Raadsheer bij het Hof van Beroep en bij het Hof van Assisen. Hij vertaalde enkele Duitse juridische werken. Hij was Eerste Voorzitter in de administratie van het Koninklijk Conservatorium te Gent, verder Commandeur in de Leopoldsorde, Burgerkruis 1ste klas, Orde koninklijke Kroon van Pruisen. Officier der Academie. Sedert zijn huwelijk woonde hij in de Volderstraat te Gent. In 1888 betrok hij het kasteel, Oude Brusselseweg te Gentbrugge tot zijn dood in 1905.
x 26-9-1861 met Ida-Françoise Lauwick (* Gent 22-2-1836; + 7-11-1879). Zij hadden drie kinderen:

a- Armand-Bernard (* Gent 14-7-1862; + Gentbrugge 15-2-1904) zie 8b.
b- Clara-Octavie-Charlotte (* Gent 25-11-1863; +Gent 1-4-1919; huwde in 1889 met Léon Baron de Pélichy, zie stamboom de Pélichy.
c- Irène-Alida huwde met Auguste de la Kethulle de Rijhove

8b- Armand-Bernard de Meulenaere (lijkblazoen in de Sint-Simon- en Thaddeuskerk te Gentbrugge. (* Gent 14-7-1862; + Gentbrugge 15-2-1904). Was gemeentelijk Raad-gever en Voorzitter van het Welzijnsbureau. Gemeenteraadslid te Gentbrugge. Sekretaris van de Sint-Sebastiaansgilde. Sekretaris v.d. Koninklijke Vereniging voor Land-en Tuinbouw. Kapitein van de Jagers-Verkenners. Voorzitter v.h. Werk der Wedu-wen (sectie Gentbrugge). Voorzitter v.d. Vereniging "Toekomst voor de tuinbouw". Ridder in de Leopold-orde. Burgerkruis 2de klasse.
x Elisa de Moerman d'Haerelbeke (* 20-8-1867; + 15-2-1950)
Woonde, na het overlijden van haar echtgenoot, in de Statiestraat nr 18 te Gent.
Zij hadden zeven kinderen:
a- Charles-Octave (* 1888; + 1964); zie 9b.
b- Mathilde.
c- Leon.
d- Jeanne.
e- Alfred.
f- Alice.
g- Juliette.

9b- Charles-Octave de Meulenaere (* 1888; + 1954)
Woonde te Sint-Denijs-Westrem. Was Voorzitter der A.R.E.G la Gantoise; oorlogsvrijwilliger 1914-1918. Zijn lijkblazoen bevindt zich in de Sint-Simon en Thaddeuskerk te Gentbrugge.
x 21-7-1921 met Claire Van Autryve (* 15-4-1898; + 26-6-1941). Zij hadden twee kinderen:
a- Jean-Pierre (* 1924) zie 10b.
b- Pierre-Georges (* Gent 15-4-1928; + Gent 26-6-1941)

10- Jean-Pierre de Meulenaere (* 1924)
Woont in de Lange Violettestraat te Gent.
x Simonne De Wart (* 9-4-1931
Zij hadden twee kinderen:
a- Pierre (*1954) zie 11b.
b- Thierry (* 1956)

11- Pierre de Meulenaere (* 1954)

Vervolg in volgend nr.
De Redactie.

Op de bladzijde 65 in dit nummer: het vervolg van de Geschiedenis van Balegem, door De Potter en Broeckaert. Blz. 11 uit het boek volgt op blz. 10, (op blz. 54 in ons vorig nummer.

BALEGEM.

GENT,

DRUKKERIJ C. ANNOOT-BRAECKMAN, KOORNMARKT.

—

1864-1870.

heerlijkheid ging vervolgens over tot Jan-Baptist de Rodoan, ridder, heer van Bieze, Wolfshagen, enz., als erfgenaam van zijnen oom Jeroen, en daarna tot Karel-Philip de Rodoan, ridder en heer der genoemde plaatsen, door wiens weduwe, Florence de Poivre, Bottele den 4 Februari 1662 aan Sebastiaan d'Hane, ridder, heer van Heusden, Welden, enz., verkocht werd (1). De zoon dezes laatsten, Jeroen-Sebastiaan d'Hane, heer van Bottele, Bersé, enz., baljuw van 't leenhof van Vlaanderen, geboren te Gent den 1 Februari 1658, en er overleden den 13 April 1701, trad te Aalst in den echt met Maria-Philippina de Wilde, gestorven den 30 Mei 1712. Hun zoon, Sebastiaan-Willem, volgde hen op; hij was schepene van Gedeele te Gent, van 1692 tot 1696, en stierf op zijn kasteel van Bottele den 30 Juli 1755, na gehuwd geweest te zijn met Maria-Francisca d'Hanins. De laatste ons bekende heer van Bottele, Joost-Sebastiaan d'Hane, geboren den 15 September 1715, stierf ongehuwd den 3 Januari 1771. De *Gazette van Gend*, de verkooping van het heerlijk goed op den 25 Juni 1789 aankondigende, beschrijft het als « een schoon « en gerieflyk kasteel, met bassecours, huys, schueren, stallen, « enz. genaemd het *kasteel te Bottele*, staende binnen de prochie « van Baelegem, by de prochien van Velsicque, Elene en Leeu- « wergem, liggende rond in zyne wallen, groot onder hofstede, « hovingen, boomgaerd en wallen, 7 dagwand, 58 roeden. »

Het kasteel, waarin eene kapel was en mis mocht gelezen worden, werd door eenen der opvolgende eigenaars afgebroken. Men treft er eene afbeelding van aan bij Sanderus. Het was omringd van schoone breede dreven, en boven de voorname ingangpoort prijkte het wapen des bezitters. Te midden der huizingen, die zeer uitgestrekt en door wallen omgeven rees een ronde toren op, waarvan de hooge spits aan den benedenkant achthoekig en verders in den vorm eener peer was. Schoone tuinen en vijvers maakten van het verblijf te Bottele een wezenlijk lustgoed. Thans behooren de goederen van den voormaligen

(1) *Not.*, *acten*. — Arch. van den Raad van Vlaanderen.

heerlijken eigendom aan de gravin de Golstein, te Brussel.

De *heerlijkheid van Eesegem*, ook in deze gemeente, behoorde in den aanvang der XV^e^ eeuw aan Gillis van Bracht, gehuwd met Catharina van Munte, die na het overlijden haars echtgenoots eene tweede vereeniging aanging met Lodewijk van Massemen. Te dien tijde had ook Lodewijk van den Hole een deel in de heerlijke bezitting (1).

Omtrent het jaar 1416 ontstond er tusschen beide een geschil nopens de herstellingen, die aan gemeld huis en den molen te Oosterzele te doen waren. De zaak werd voor de schepenen van de Keure der stad Gent gebracht, die beslisten, dat de herstellingen zonden bekostigd worden door de beide partijen, in verhouding van het aandeel, dat hun in 't voormelde goed toebehoorde (1).

Ten tijde van Sanderus behoorde dit goed aan den markgraaf van Lede. « Viditur in eodem pago — schrijft Van Gestel, — « Toparchia et vetus praetorium, quod splendidum olim fuit, « vulgo *Eesseghem*, vel ipsis parietinis et ruderibus suis adhuc « hodiè exstantibus multum conspicuum, spectans ad gentiles « de Bette, qui modo marchio de Lede. » Het kasteel lag toen

---

(1) « Kenlije sij etc., dat van der andelinghe ende ghesc'lle dat ghewees es voer scepenen van der Keure in Ghend tusschen Lodewijc van Masmine als wettelik man ende vooght van jonevr. Kathelinen va .unte, Gilles weduwe was van Brecht, als eesschere an deen sijde, ende Lodewijcke van den Hole, an dander sijde, omme de reparatien ende refectien van eenre meulen, staende te Oesterzele, ende van den huse te Heesseghem wijlen toebehoerende Gilles van Brecht, in welke meulen ende huus vors. de vorn. Lodewijc van Masmine hadde meer dan de heelft ende Lodewijc van den Hole een 1/2 vierendeel, so wijsden scepenen vors. dat de vors. partien sullen doen repareren ende maken de vors. meulen ende huus, ghemeene, reghen ende wint weerende, ende andersins redelic houden staende, ende an de meulen beghinnen werken onthier ende alfougste eerst commende, elken van den vorsereven partien betalende evenverre dat sij in den vors. meulen ende huus ghehoed sijn. Ende also van den ghescille dat de vors. partien hadden omme de huushuere van den vors. huus, dat daer af partien veracorderen souden bi tween goeden enapen, die sij d' toe nemen sullen, onthier ende alfougste eerst commende, of dat sij up dat sijs niet eens en werden, tavijs van den vors. tween mannen dan bringhen te scepenen waert. Actum xiiii July anno XIIII^c^ XVII. » (*Jaarregister*, 1416-18, bl. 111.)

reeds in puinen, doch Sanderus merkt op, dat aan die overblijfselen de fraaiheid van den verdwenen bouw te zien was. Wij hebben van het leengoed slechts de hieronderstaande beschrijving ten leenbocke van het land van Rode aangetroffen(1).

Verders had men te Balegem de zoogenoemde *heerlijkheid van Vosbrock*, welke zich ten zuiden van de beek, met eene uitrede op Rooigemdriesch op eene oppervlakte van zeven bunder uitstrekte, en in 1744, bij koop jegens P.-G. Elbo, secretaris der schepenen van Gedeele, te Gent, aan Jacob Rodriguez d'Evora y Vega, gehuwd met Anna-Lucia Odemaere, toekwam. In 1792 behoorde zij aan Francisca Rodriguez d'Evora y Vega, voor de eene helft, en voor de andere aan Jacob-Jozef Lefévere van ten Hove, die er beiden bij erfenis waren aangekomen, en de heerlijkheid in 1794 aan Maria-Magdalena-Adriana de la Tour-Tassis, vrouw van Balegem, verkochten.

Onder de leenen, van het leenhof van Scheldewindeke gehouden, vinden wij in 1773 eenen « ouden steenput, » ter wijk Berg, vermeld. Het komt ons voor, dat daarmede eene der oude Balegemsche steengroeven bedoeld wordt.

Eindelijk had men te Balegem enclavementen van de heerlijkheden van *Pumbeke* en *Bersé*, wier bezitters, onder andere, den laagsten graad van het gerecht uitoefenden.

Het meerendeel der tienden behoorde aan het kapittel van Kamerijk, welk dezelve, benevens de tienden van Scheldewindeke, in 1698 aan zekeren David de Pessemier, mits 730 gulden en 11 zakken graan, onbegrepen het wijngeld, ten bedrage van 73 gulden, verhuurde. De heerlijke tiende bestrekte zich op elf

---

(1) « Jacques fils de Messire Adrien Beths, chevalier, seigneur d'Hollebeke, tient ung fief les parties en suivans, a savoir : primo une montaigne planté des arbres montans, nommée en flameng *den beerch t'Heessegem*, avec le chateau et fossez du pied du pont avec les ommeloopers, le nouveau jardin au costé des prets avec trois journeaulx de terre labourable, ensemble six bonniers en boix et le entour nommé *t'heet.* »

(*Leenboek van Rode*, 1547, bl. 124 v°. — Archief van den heer markies van Rode.)

wijken, en behoorde in 1727 aan eenen heer van Borselen, J.-B.-Frans de Haccart, heer van Meaulne en jonker Ignaas de la Tour-Tassis, heer van Balegem. Zij bracht in 1725 de som van 175 pond 13 schellingen 4 grooten op.

Burgemeesters van Balegem.

Lieven de Backer	1673
Joos van der Meulen	1674
Marten de Backer	1676, 1692
. . . . .	
Adriaan Galle	1681
. . . . .	
Lieven van der Beken	1695
Lieven de Cock	1694, 1703
Arent de Cock	1698
Philip van Gyseghem	1702
Jan de Corte.	1704, 1711, 1722
Gilles Baele	1708, 1715, 1734
Lieven de Moor	1719
Adriaan Lauwaerts	1725, 1730
Willem van den Buleke	1735
Jan Berlingée	1740
Jan de Winne	1746
Frans van den Berghe	1757
Jan de Cock	1760, 1769, 1776
Gillis Baele	1766
J.-B. de Backer	1785, 1791
Pieter Standaert.	1787
Constant Galle	1795
J. van Pevernage	1801
P.-J. de Backere.	1809
Pieter de Ghezelle	1817
Karel Felliers	1818
P.-J. de Mulder	1819

— 13 —

K.-J. van der Heyden 1824
L.-W. van der Heyden. 1827
P.-J. Baele 1864

III.

Geschiedenis. — Wij kennen slechts twee historische feiten, die te Balegem voorgevallen zijn. Den 17 Juli 1579, namelijk, trokken uit Gent veertien vendelen soldaten met grof geschut naar deze gemeente, om er het kasteel te *Eesegem*, destijds toebehoorende aan Jr Jan Bette, en dat slechts door zestien zoogenoemde Malcontenten bezet was, te belegeren. Het kleine garnizoen gaf het kasteel des anderdaags over, er mocht er mits dien heelshuids van afkomen. De Gentenaars verbleven er slechts twee dagen, en keerden den 19 naar hunne stad terug(1).

Tijdens de Brabantsche omwenteling van 1790 werd onder de bevolking eene som 314 gulden 18 stuivers 5 deniers als « patriotieke gift » ingezameld. Het vrijwilligerskorps der gemeente, gekend onder den naam van Patriotten, legde den 13 Juli van hetzelfde jaar op de groote markt der stad Oudenaarde den eed aan de Staten af.

IV.

Kerk van Balegem. — Het patronaat over de kerk dezer parochie behoorde, waarschijnlijk van in den tijd harer oprichting, aan het kapittel der aartsbisschoppelijke kerk van Kamerijk. Bij gebrek aan bescheiden weten wij ongelukkiglijk over den

---

(1) De Jonghe, *Ghendsche geschiedenissen*, II, 159.

oorsprong van het oude kerkgebouw niets bijzonders aan te halen tenzij dat in 1708 het koor nog niet gewelfd was. De tempel was met witten Balegemschen steen gemaakt, en de toren, zoo men ons heeft opgegeven, geleek meer of min aan dien der kerk van Vosselare, 't is te zeggen dat hij tot aan het toppunt zijner spits ook met steenen bekleed was.

Reeds in het begin der XV^e^ eeuw bestond er in deze kerk eene kapelnij, met eenen priester om ze te bedienen. Zij werd gesticht door Gillis van Heesseghem, gezegd van Bracht, die daartoe door Robrecht, hertog van Bar, en heer van Kassel, toenmaligen bezitter der heerlijkheid en des lands van Rode, bij akte, onder dagteekening van 7 Juli 1408, gemachtigd werd(1). Ten jare 1416 ontstond er een geschil tusschen de erfgenamen van Jan van Damme, priester en geweezen kapelaan, en den pachter eener hofstede te Balegem, betrekkelijk de schuld van den huurprijs. De priester, namelijk, had beweerd die hofstede te bezitten « ter causen van syne cappelny in de kereke van Badelghem. » De zaak werd voor de schepenen van Gent gebracht, die na onderzoek beslisten dat ze, in het geestelijk hof moest gewezen worden(2). Het zal waarschijnlijk deze zelfde kapelnij geweest zijn, welke, ten tijde van Van Gestel, in het begin der verledene eeuw, met eene zaterdagsche mis belast was, en in 1688 met het pastoraat werd vereenigd. Wij hebben er in het kerkarchief nogtans geene de minste inlichtingen over aangetroffen.

In den aanvang der XVIII^e^ eeuw werd door den toenmaligen pastoor van Balegem een proces ingespannen tot het bekomen, onder andere, van eenen onderpastoor. Het betrokkene kapittel

---

(1) Charter, getiteld : *Approbation par Robert, duc de Bar, seigneur de Cassel, de certaines fondations faites par Gilles de Heesseghem, dit de Bracht, dans l'église de Badelghem.* (Oorspronkelijk stuk, in het Fransch, voortkomende uit de bibliotheek van wijlen den eerw. heer K.-J. de Decker, vicaris-generaal.

(2) *Jaarregister*, 1416-1418, bl. 55. — Stedelijk archief van Gent.

van Kamerijk, weinig geneigd om dezen eisch des pastoors gehoor te leenen, beijverde zich, de ongegrondheid der vraag voór de rechtbank te doen uitschijnen, doch eindigde, gelijk gewoonlijk in zulke gevallen, met eene overeenkomst, bij dewelke het zich jegens het kerkbestuur van Balegem verbond, in het onderhoud des onderpastoors voor eene jaarlijksche bijdrage van 26 pond groote tusschen te komen, en daarenboven afstand te doen van eenige partijen lands op Scheldewindeke, die tegen twaalf gulden in het jaar verpacht waren. In deze overeenkomst, welke de dagteekening draagt van 17 Februari 1710, werd het recht van partijen, om desnoods tegen de andere geestelijke tiendeheffers, ook te handelen, voorbehouden (1). Zooals in de tot dit proces betrekkelijke papieren, te zien, is, trok de pastoor van Balegem eene jaarlijksche competentie van 42 pond groote, en werd het getal communicanten slechts op 750 begroot, niettegenstaande er, om eenen onderpastoor te bekomen, gewoonlijk tot 1000 vereischt werden.

De jaarwedde van den koster, die evenals de pastoor uit de tiende-inkomsten van het genoemde kapittel betaald werd, bedroeg destijds 3 pond groote.

Wij bezitten de kopie eener akte van den 16 November 1721, bij welke de burgemeester, schepenen, notabelen en ingezetenen der parochie van Balegem zich, tot wederroepens, verbinden « te sullen betaelen jaerlijckx de somme van sesthien ponden grooten courant gheldt, inganck nemende den elfsten « November seventhien hondert eenen twintigh, ende dit tot « het doen van den dienst der vroeghmisse ende behulpsaemheyt van de parochiale ende kerckelycke diensten, wel te « verstaen, dat in dese uytgedruckte somme begrepen sal sijn « het contingent van den coster over het dienen van de voornoemde vroeghmisse (2). » De hier vermelde bijdrage werd den 19 Juni 1759, na een advies van drie rechtsgeleerden in de

---

(1) Kerkarchief van Balegem.
(2) Het oorspronkelijk stuk berust in het kerkarchief.

zaak, ingetrokken(1); daarentegen betaalde de gemeente, sedert laatstgemeld jaar eene zekere som voor eenen vreemden biechtvader, die zes maal 's jaars kwam prediken, biechten, enz., zonder daarvoor boter, graan, eieren of iets van dien aard te mogen rondhalen.

De feestdag van den H. Jozef, zegt Van Gestel, werd in deze kerk bijzonderlijk gevierd. In het register der broedersehap, ter eere diens heiligen in 1663 ingesteld, en door paus Innocent XIII in 1722 vernieuwd, hebben wij de namen van verscheidene aanzienlijke personages, en ten hoofde, Mher Karel-Philip de Rodoan, ridder, heer van Bieze, Berlegem, enz., aangetroffen.

De kerk werd op de groote feestdagen met bloemen en groen versierd(2), en den communicanten te Paschen wijn aangeboden.

Aan kunststukken of andere schoone versiersels schijnt de kerk nooit rijk te zijn geweest. Wij lezen alleenlijk in de rekening over 1721-1725, dat er eene som van 3 pond 17 schellingen 8 grooten betaald werd over « repareren der schilderye van St. Josephs autaer, » en dat dezelfde schilderij rond 1732 nogmaals door N. Farel gekuischt en hersteld werd(3). Wat er van dit doek geworden is, weet men niet.

De tegenwoordige kerk van Balegem, evenals de oude, St. Marten, bisschop van Tours, toegewijd, werd den 20 September

---

(1) « Actum den 19 Juny 1759 syn vergadert burghemeester ende schepenen, poynters ende zetters, midsgaders notabele ende gegoede der prochie van Baelegem, naerdien den meyer Frans Stevens relateerde daertoe een voorgaende sondaegsche kerckgebodt gedaen te hebben, ingevolge van welcken hebben geresolveert ende resolveren, soo sy doen by dezen, te weten dat de voors. prochie van Baeleghem de 16 ponden hiervooren breeder vermelt niet meer en sullen betaelen, ende voorders te doen de laetweten aen het capittel van Cameryck, aen den heere pastoor, onderpastoor ende coster der voors. prochie van Baeleghem, inghevolge van het advies, gegeven door d'heeren advocaeten tot Gent den 15 Juny 1759. » (Kerkarchief.)

(2) « Item betaelt aen den coster Frans de Wandel, over de meyen te besorghen in de kereke op H. Sacramentsdach 1737, de somme van ii sch. gr. »
(Kerkrekening van 1737.)

(3) « Item betaelt N. Farel, schilder, *over het kuysschen ende repareren van de schilderye in de kereke*, de somme van iii p. x s. gr. »
(*Idem* van 1732-1734.)

1866 plechtig ingezegend. Zij is gebouwd naar de plans van De Perre-Montigny, en bevat drie beuken, welke van elkaar door twaalf zuilvormige pijlers gescheiden, en van weerskanten door zes vensters verlicht zijn. De hoeken van het gebouw zijn met steen van Rochefort bezet. De toren, met eene kleine spits voorzien, rijst boven den ingang, en is vierkant, terwijl het koor, in welk men van weerszijden een venster heeft, vijfhoekig eindigt.

Boven het hoofdaltaar, in het koor, ziet men een nietsbeduidend hedendaagsch schilderstuk, voorstellende *St. Marten*, en daarnevens, in eene nis, de beelden van de HH. *Petrus* en *Paulus*. De twee nog niet voltooide zijaltaren zijn toegewijd aan O. L. Vrouw en den H. Jozef.

Een der weinige merkwaardige voorwerpen, in deze kerk te zien, is de kandelaar voor de offerkaarsen, een alleszins kunstig gewrocht van de XVIII° eeuw. Hij bewijst eens te meer, schrijft ons de heer J.-B. Lavaut, hoe in onze oude werkhuizen en voornamelijk in de smissen de verouderde Gothische patronen, niettegenstaande den invloed der herboring van de Grieksche vormen, in zwang zijn gebleven. Bij het eerste zicht zou men dit kunstig in ijzer gesmeed gewrocht, met zijne zwierige gebloemde vertakkingen en halve boogjes, voor een kunststuk der XV° eeuw aanzien; doch bij nader onderzoek der bijgevoegde krollen in de viervoudige verdeeling klimmen wij in de dagteekening hooger op. Alle twijfel wordt echter onmogelijk bij het lezen van het volgende opschrift, in den onderste stam gekapt. Op de eene zijde staat : FD. WANDELER 1739, waarschijnlijk de naam des vervaardigers, en op eene andere zijde : NICOLAUS HECER ARMr, JAN HUYGHE, JAN DE COCK.

Verders bezit de kerk eene merkwaardige koperen offerschotel, verbeeldende Adam en Eva onder den levensboom, met het opschrift : *Vrede en eendracht staet in Gods macht*, en eene remonstrantie van 1757.

De twee klokken, die de kerk oudtijds bezat, ondergingen tijdens het Fransche schrikbewind het lot van de meeste bede-

wekkers onzer dorpskerken. Eerst ten jare 1836 werd de thans bestaande groote klok voor de kerk dezer parochie gegoten (1); zij draagt voor opschrift :

ANDREAS-LUDOVICUS VAN AERSCHODT-VAN DEN GHEYN
ME FUDIT LOVANII ANNO 1836.

—

VOCOR SERAPHINUS FRANCISCUS MARTINUS PATRINUS MEUS
FUIT L.-G. VAN DER HEYDEN ET MATRINA S. VAN CAUS-
BROUCK. ANNO DOMINI BISSEXTILI 1836.

Het klein kloksken, waarmede de toren voorzien is, draag het wapen van den gever, met het volgende opschrift, zonder jaartal:

LE MARQUIS DE STE. MARIE DE BORDEAUX.

Het uurwerk op den toren dagteekent van 1844.

Op eene halve mijl afstands ten oosten van de kerk, ter wijk IJshoute, staat eene kapel toegewijd aan O. L. Vrouw. Zij bezat in de verledene eeuw verscheidene goederen en inkomsten, onder andere eene rent van 20 schellingen groote, bezet op twee partijen bosch en een deelken land, welke tijdens den pastoor Magherman aan die kapel in eigendom overgingen (2). Gedurende de Kruisdagen en op den tweeden Paaschdag werd er in deze kapel, zoo VAN GESTEL getuigt, dienst verricht en gepredikt.

---

(1) Het stokregister der kerk meldt, dat zekere Jan-Karel Verstraeten, gewezen broeder Recollet, te Gent, in de kosten dezer klok de som van fr. 3,174-60 bijdroeg, mits hem gedurende zijn leven eene jaarlijksche lijfrent van fr. 190-47 te betalen, en na zijn overlijden, tot lafenis zijner ziel, in de parochiekerk eenen hoogen koordienst, met uitdeeling van roggebrood aan de armen, te doen plaats hebben. De klok kostte in 't geheele fr. 4,231-53.

(2) « Alsoo de *Cappelle van Hyshaute* is heffende ende competerende eene rente van xx s. gr. tsiaers, tot laste van Joos de Frenne, causa uxoris Pieternelle de Waele, verachtert sedert den jaere 1675, besedt op twee partyen van bosch ende eenen dertich roeden landt breeder uyghedruckt by den rentecharter danof synde, soo ist dat de voors. Joos de Frenne met syne huysvrouwe verclaeren de voornoemde partyen aen de voornoemde cappelle te

De *St.-Martensdriesch*, een met boomen beplante eigendom, komt van over onheuglijke tijden aan de kerk toe(1).

Voorts bestaat er in deze gemeente, dicht bij de dorpskerk, een weezengesticht, tevens dienende voor lagere meisjesschool, hetwelk door zes Zusters uit het gesticht van Crombeen, te Gent, bediend wordt.

Pastoors van Balegem.

Arnulphus presb. de Baleghem	1229
. . . . .	
Jan de Pape	1362
Gregoor de Hennin.	1665
Pieter van der Elst	1666
Lodewijk Luckers	1668
Herman de Paepe	1677
Adriaan Schelm	1714
Nicolaas Slegers	1729
Philip de Haen	1755
Amand Helsen	1767
Augustijn Saligo.	1771
Augustijn Resteleu	1797
J.-B. Bruyninck.	1798
J.-B. Magerman	1805

---

cederen in afquytinghe van de voors. achterstellen, behaudens dat de cedenten sullen houden in proprieteyt ende vry van hypotheque de ghemelde een en dertich roeden gheleghen in hunnen lochtinck, ende dat sy in consideratie van den ghemelden transport noch zullen profiteren eene somme van twaelf schellynghen groote, enz. » (*Kerkarchief.*)

(1) Wij vinden daaromtrent in het kerkarchief :

« By declaratie van date 13 February 1779 geinsinueert zoo aen burgemeester en schepenen der prochie van Baelegem als aen de heeren gedeputeerde van den lande van Aelst, verclaeren pastooren ende kerkmeesters dat de kereke sedert immemoriaele tyden eygenaer was van een erve in 't midden van *St.-Martensdriesch*, en rondom de gaeipeersse van het gilde van St. Sebastiaen. »

J.-B. Hellyn 1822
F. Boone 1855
G. Christiaens 1856
J.-B. de Baerdemaecker 1851
K. de Cock 1868

V.

Gilde van St.-Sebastiaan. — Wij hebben uit eene hiervoren medegedeelde aanteekening nopens den St.-Martensdriesch gezien, dat dit gilde in deze gemeente reeds van in den jare 1779 bestond. Den 14 Mei 1786, o. a., schreef het eene schieting uit, op welke verscheidene kostelijke prijzen te winnen waren. De prijs op-den oppervogel bestond in een gouden zakhorloge, ter waarde van 100 gulden; op iederen der twee zijvogels stonden drie zilveren lepels en vorken, ter waarde van 48 gulden; op de kallen, om 30 gulden zilverwerk, en op de overige vogels niet min dan 18 gulden. Heden ten dage bloeit dit gilde « van den edelen handboog » nog, en geeft het jaarlijks zijne twee prijsschietingen.

Heemkundig Genootschap " LAND VAN RODE „

Geachte Heemkundige.

Met ons 4e nummer sluiten wij I99I af. Tevens vragen wij terug 275 F. lidmaatschapsbijdrage, die U kunt betalen door gebruik te maken van het ingesloten overschrijvingsbiljet. Ondanks de werking van het bestuur en de publicatie van de originele teksten van FRANS DE POTTER en JAN BROECKAERT over de gemeenten van het LAND VAN RODE, behouden wij de lidmaatschapsbijdrage op 275 F.
In huidig nummer vangen wij de tekst aan van en over de gemeente GENTBRUGGE, waardoor wij hopen op Uw aller belangstelling, en ook hopen dat dit voor U de reden is, verder lid te blijven van ons Genootschap.

Tevens vrienden maken wij toch van de gelegenheid gebruik, om eens gans in het bijzonder onze dank en hulde te brengen aan de voorzitter van ons Verbond van de kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen, onze vriend ROBERT RUYS, die geen inspanningen onverlet laat om zich in te zetten, jaar in jaar uit voor zijn en ons doel, namelijk de HEEMKUNDE in oost-Vlaanderen, dank zij zijn inzet, zijn wij erkend in het PROVINCIEBESTUUR VAN OOST-VLAANDEREN, konden wij dit jaar deelnemen aan de LESSENCYCLUS in de gebouwen van het PROVINCIAAL GOUVERNEMENT, en de verschillende vergaderingen van het VERBOND.

De raadsvergaderingen gaan in '92 door in maart te LEBBEKE en in oktober te OVERMERE, de gouwdag '92 zal plaats hebben bij onze vrienden van de GONDE te MELLE, en in '93 te LEBBEKE.

Tot slot acht ik het tot mijn plicht, namens gans het Bestuur U nu reeds onze beste wensen over te maken voor I992, één jaar voor de EUROPESE eenmaking, het allerbeste voor U en Uw gezin; en een goede Heemkundige werking.

NAMENS HET BESTUUR VAN HET
HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP
"LAND VAN RODE"

R. DE VOCHT,
voorzitter,

ENKELE NAAR ONS OORDEEL VOOR HEEMKUNDIGEN BELANGRIJKE GEGEVENS.

In het BELGISCH STAATSBLAD VAN I5.oktober I99I konden wij kennis maken met gegevens inzake de ALGEMENE VOLKS- EN WONINGTELLING op I maart I99I.

Uit dit vele cyfermateriaal de gegevens die ons Heemkundig terrein van nut zijn.

GEMEENTEN:.....	MANNEN	VROUWEN....	TOTAAL.
M E L L E.....	4.744	5.230	9.974.
M E R E L B E K E.....	9.985	I0.360	20.345.
O O S T E R Z E L E.....	6.I90	6.393	I2.583
ARR.GENT.....	238.044	249.I76	487.220.
PROVINCIE OOST-VLAANDEREN	657.587	678.206.	I.335.793.
B E L G I E.....	4.875.9825.	I02.099	9.978.68I.
B R U S S E L S G E W E S T	449.550	504.495	954.045.
V L A A M S G E W E S T	2.849.I442.	9I9.78I	5.768.925
W A A L S G E W E S TI.	577.288I.	678.423	3.255.7II
D U I T S T A A L G E B I E D.	33.594	34.024	67.6I8.

DIT ZIJN DE CYFERS VAN DE WERKELIJKE BEVOLKING PER GEMEENTE.

DE HEEM-EN DE OUDHEIDKUNDIGE KRING VAN BERLARE,
Gaf een uitzonderlijk tijdschrift uit tegen de prijs van 200 F. met als bijzonder onderwerp, en uitgewerkt door JO VAN DER LINDEN.

BERLAARSE DOODBEELDEKES
EN
ROUWGEBRUIKEN

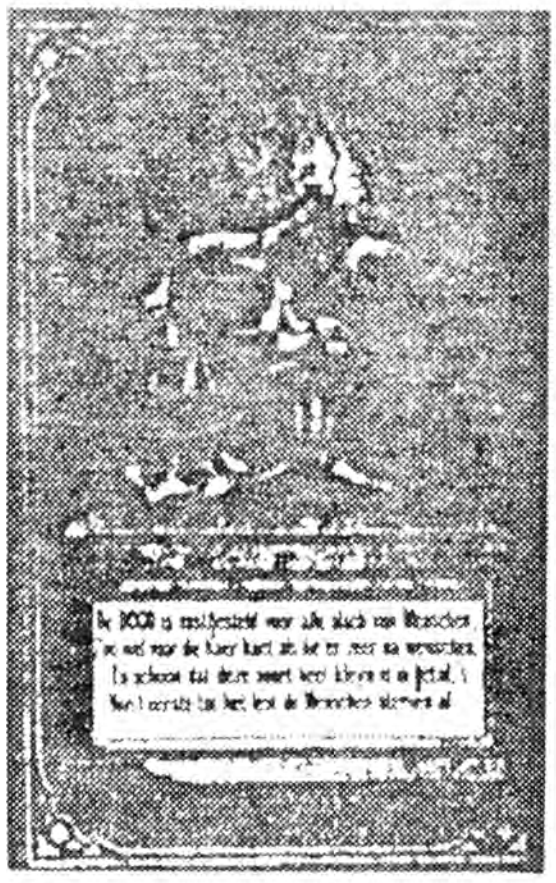

Jo Van der Linden

Uitgave ter gelegenheid van
de septemberdocumentatietentoonstelling

Bekroning van de geslaagde restauraties 1991

Wie had in 1973, bij de eerste onzekere poging, zich kunnen indenken dat de huldiging van geslaagde restauraties, heden bijna twintig jaar later, zou uitgegroeid zijn tot een traditie die met de jaren in belang toeneemt.

Op 25 oktober 1991, had voor de negentiende maal die plechtigheid plaats in de lokalen van de K.B. (Kouter 175) te Gent. Daar derden huizen en gebouwen met een waardevol verleden en tevens met een esthetisch belang, waaraan de sporen van weer en wind, van luchtvervuiling en ouderdom, werden weggewerkt door een grondige herstelling in hun oorspronkelijke luister, aan de publieke belangstelling voorgesteld.

Het is niet alleen verantwoord, maar even noodzakelijk, die getuigen van blijvende schoonheid en scheppingsdrang van weleer tot voorbeeld te stellen van de nieuwe generaties. Vooral in een tijdsgewricht waar allen bedreigd worden door gelijkschakeling en vervlakking, ja zelfs ontaarding. Waar het cultuurbegrip herleid wordt tot zinledig vermaak.

De opvoedende waarde van een sfeervol stadsbeeld kan niet voldoende hoog aangeslagen worden. De indrukken van geschiedkundige getuigen op de jonge generaties moet hen een houwvast geven in hun schoonheidsbeleving als onderdeel van zedelijkheidsbesef en gevoel voor eigenwaarde.

In die geest gaat telkenjare die hoogdag van het Oost-Vlaams Verbond van de Kringen voor Heemkunde door met steun van de K.B.

UM 20u. werden de talrijke genodigden verwelkomd door de Heer H. Scheerlinck, Directeur der Kredietbank.
Daarna onderstreepte de Heer R. Ruys, Voorzitter van het Verbond, de betekenis van deze dag en van de reeds jarenlange inspanning om ons bouwkundig erfgoed te beschermen en te bewaren. Wij mogen heden terugblikken op een toenemende belangstelling voor behoud en restauratie. Onverantwoorde sloping van historische gebouwen, zoals dat twintig jaar geleden nog mogelijk was, zou heden niet meer denkbaar zijn, zo dachten wij. Nochtans is de dreiging van kapitaalkrachtige bouwpromotoren en immobiliënmaatschappijen heden groter dan ooit. Daarnaast loert de behoefte om de massa, ter wille te zijn, die niet weet waarheen met zijn teveel aan tijd en geld en ten prooi valt aan verwildering.

Na de Heer R. Ruys, werd de akademische rede gehouden door de Heer V.G. Martiny, Architekt, Professor Emeritus an de U.L.B.

Bekroonde restauraties 1991

1- Aalst: Dendermondsesteenweg 55; dhr en mevr. Barres.
2- Belsele: H. Barbarakapel, Heiakker; kerkfabriek.
3- Belsele: Sint-Andrieskapel, gehucht Dekpriem; Kerkfabriek.
4- Beveren-Waas: Sint-Engelbertusstraat 13; dhr en mevr.Houben-Housen.
5- Doel: Sint-Corneliusgesticht, Hooghuisstraat; Gemeentebestuur, Beveren
6- Drongen-Baarle: Schuilhuis aan het Baarleveer; Ministerie Vlaamse Gem.
7- Eeklo: Congregatiekapel O.L.Vr. ten Doorn; Zusters v. Liefde.
8- Eeklo: Vredegerecht, Stationsstraat; Gemeentebestuur Eelko.
9- Herzele: Windmolen te Rullegem; dhr A. Gaublomme.
10- Idegem: Orgel in de kerk van Sintpietersbanden; Kerkfabriek.
11- Mere: Kapel VI, Schoolstraat.
12- Poeke: de spitsen der 4 hoektorens v.h. kasteel v. Poeke; Gemeentebestuur Aalter.
13- Sint-Lievens-Houtem: Sint-Lievenskapel; Kapellekouter; Kerkfabriek.
14- Sint-Martens-Latem: Sint-Martinuskerken 15- Kalvarie; Kerkfabriek.
16- Steenhuize-Wijnhuize: beeld v.d. H. Apollonia, in de kerk; Kerkfabriek
17- Steenhuize-Wijnhuize: Apolloniakapel, Hogeweg; Gemeentebestuur Herzele
18- Vlekken: Sint-Lambertuskerk; Kerkfabriek.
19- Wachtebeke: Pastorie, Dorp 35; Gemeentebestuur Wachtebeke.
20- Wichelen: Kapel O.L.Vr. v. Lourdes, Bohemenhoek; dhr en mevr. De Backe-V.d. Abeele
21- Zulte: Kasteel te Lake; dhr en mevr. Versele-Cambier.

Restauraties te Gent:

22- Huis "De Pluym", Begijnengracht 77; dhr Folman.
23- "Hotel Verhaegen-Lammens" Oude Houtlei 110; mevr; wwe Verhaegen-Stierward.
24- Rodekoningstraat 12, Kalversteeg 7, dhr Provensano.
25- "Hotel Erasmus" Poel 25; Accountantskantoot Coone.
26- "De Eenhoorn" of Restaurant Belvu, Kammerstraat 2; dhr en mevr. Van Beneden-Van Kerkhove.
27- "Hotel de Snoeck", Sint-Jacobsnieuwstraat 50/54; dhr F. Caron.
28- Gildestraat 17; Hoger Technisch Instituur Sint-Lieven.
29- Voormalig Dominikanerklooster, Onderbergen 1; Regie der gebouwen.
30- Het Rabot, 31- "Huis Jacob van Artevelde", Belfortstraat 2/4;
32- Museum voor Industriële Archeologie, Oude Vest 18; Stadsbestuur Gent.
33- Kapel Sint-Vincentius van Padua, Sint-Antoniuskaai 9
34- Begijnhifdries 10/11; en 12/13/14; en Proveniersstersstraat 2 en 4; O.C.M.W. Gent.

Aan elke restauratie was bij de oorkonde een kunstfoto uitgereikt aan de gehuldigde personen.

Deze hartverheffende plechtigheid werd besloten met een receptie waarbij nog geruime tijd kon worden nagepraat en de mogelijkheid geboden werd de tentoongestelde fotos van de gerestaureerde gebouwen konden worden bewonderd.

GRONDBEZITTERS TE GENTBRUGGE

Op blz. 60 e.v. van ons vorig nummer brachten wij de stamboom der familie de Meulenaere.

Daar stelden wij vast dat Octave Louis de Meulenaere (1840-1905) op 26-9-1861 huwde met Ida-Françoise Lauwick (1836-1879).
Zij behoorde tot een familie die te Gentbrugge tot de grootgrondbezitters behoorde.
Een gedeelte van hun afstamming laten wij hier volgen:

1- Bernardus Hamelinck was grootgrondbezitter te Gentbrugge (ongeveer 17 ha.)

2- Zijn dochter Marie Hamelinck huwde met Louis Lauwick, die eveneens te Gentbrugge een grote oppervlakte aan grond bezat: nl. 52 ha.
Omstreeks het midden van de vorige eeuw waren nagenoeg alle gronden tussen de Oude Brusselseweg, de Frederic Burvenichstraat, de Magerstraat en de Kasteelstraat hun eigendom.
Bij de geboorte van hun dochter Ida (1836) woonde het echtpaar in de Karmerstraat te Gent, later, in 1863 op de Hoogpoort.

3a. Een tweede dochter Aglaïde Lauwick, huwde Octave Groverman, advokaat (1833-1914). Zij woonden aanvankelijk ook op de Hoogpoort, doch later op het Braemkasteel te Gentbrugge.

3b. De reeds genoemde dochter Ida Françoise Lauwick (*Gent 22-2-1836; + 7-11-1979) huwde Octave Louis Marie Ghuislain de Meulenaere (1840-1905); zie nr 7b blz. 62 van ons vorig nummer. Ook hun kinderen zijn aldaar vermeld.

4- Hun zoon Armand Bernard de Meulenaere (1862-1904) huwde met Elisa de Moerman d'Haerelbeke (1867-1950), eveneens in ons vorig nummer vermeld.

Van de leden der familie de Meulenaere treft men in de kerk van de H.H. Simon en Judas-Thaddeus vier lijkblazoenen of obiits aan:
Op het oksaal, Evangeliezijde:
Octave de Meulenaere (7-6-1840/7-12-1905).
Op het oksaal, Epistelzijde:
Baron Armand de Meulenaere (17-4-1862/9-10-1904).
In de doopkapel twee blazoenen:
a) Charles Octave de Meulenaere (13-8-1888/5-2-1954).
en zoon Jean Pierre (13-4-1928/26-6-1941).
b) Mevr. Bernard de Meulenaere geboren Elisa de Moerman d'Haerelbeke (22-8-1867/15-2-1950)

Een niet opgehangen blazoen betreft Mevr. Lauwick- Hamelinck (8-12-1810/25-2-1895).

Als we even terugkeren naar de stamboom in ons vorig nummer merken wij op ,dat de dochter van Charles Désiré de Meulenaere,

d- Théodore d. P. (zie 5).
e- Gertrude d. P. (*19-8-1743).
f- Clémence d. P. (*22-11-1745).
g- Marie d. P. (*1746).
h- Marie d. P. (*1751/+1758).

5-Théodore de Pélichy (*Gildenstein 19-11-1741/Turckswaert 1811).
Hij huwde op 14-9-1768 Marie E. Stappens (*Brugge 1749/+Nijmegen 1823). Zij hadden zes kinderzn:
a- Jean d.P. (*6-3-1770/+26-3-1773).
b- François Joseph Marie Thérèse d.P. (zie 6)
c- Jean Marie François Thérèse d.P. (*1774/1859) Hollands Baron.
Gehuwd met Maria J. Anna Van Hoerde (*Jun-1785/+7-4-1828).
d- Philippe d. P. (*9-3-1776/+1821) Baron.
e- Marie (*15-1-1773/+24-10-1785).
f- Charles (*13-5-1781/+6-11-1783).

6- François Joseph de Pélichy (*Brugge 1772/+La Haye 1842).
Hij kreeg in 1816 de titel van Baron omwille van zijn dienst en lidmaatschap in het Westvlaams Ruiterkorps. Hij komt als eerste voor op de eerste officiële lijst van de adelstand met vermelding dat zijn titel volgens de eerstgeboren opvolging zal overgedragen worden.
Hij huwde op 16-11-1802 met Cathérine de Lichtervelde (*Gent 1778/+La Haye 1868), dochter van Charles-Joseph, Comte de Lichtervelde en van Marie de Joigny de Pamele. Zij hadden twee kinderen:
a- Théodore Baron d.P. (zie 7).
b- Mathilde d.P. (*Amsterdam 1815/+Parijs 1858)/ gehuwd te La Haye in 1838 met Pierre Baron de Gérey de Charmai.

7- Théodor Baron de Pélichy (*Brugge 1803/+Eke 1870)
Gehuwd te Eke in 1828 met Eugénie de Lichtervelde (*Gent 1800/+Gent 1873).
Zij hadden zeven kinderen:
a- Marie d.P. (*Gent 1829/+Eke 1851).
b- Louise d.P. (*Gent 1831/+Eke 1879).
c- Mathilde d.P. (*Eke 1832/+Gent 1918)
Gehuwd te Gnnt 1856 met Paul Rotsart de Hertaing (1835/1885).
d- Céline d.P. (*Eke 1834/+ Gent 1928).
e- Elisa d.P. (*Eke 1838/+Gent 1926).
f- François Baron d.P. (zie 8).
g- Valérie d.P. (*Gent 1842/+Gent 1899).

8- François Eugène de Pélichy (*Gent 5-4-1840/+Zevergem 14-1-1880).
Hij woonde op het kasteel van Zevergem. Echtgenote:
Alida Reine Charlotte de Meulenaere op 6-5-1862.
(*Gent 12-9-1841/+Zevergem 13-9-1913).
Zij hadden zes kinderen:
a- Leon Baron de Pélichy (zie 9).
b- Irma d.P. (*Gent 1864/+Gent 1928).
c-Marie d.P. (*Zzvergem 1869/+ Gent 1950).
a- Zij huwde te Zevergem in 1895 met Fernand de Keyser (1872/1914)
e- Théodore d.P. (*Gent 1875/+Zevergem 1907)
f- Joseph d.P. (*Gent 1875/+ Zevergem 1924).
g- Edouard d.P. (*Gent 1879/+ Katta. 1904)/

nl. Alida Reine Charlotte (1841-1913) in 1862 met François Eugène de Pélichy (1840-1880) huwde.

Haar nicht Clara Octavie Charlotte de Meulenaere (1863-1919) dochter van Octave Louis de Meulenaere (1840-1905) huwde in 1889 Leon Baron de Pélichy. Deze laatste komt bij het overlijden van zijn schoonvader in het bezit van het kasteel te Gentbrugge.

Leon, Baron de Pélichy behoorde tot een geslacht waarvan wij de stamboom hier laten volgen.

STAMBOOM DE PELICHY

De familie de Pélichy zou uit Savoye afkomstig zijn en was in de zestiende eeuw naar Vlaanderen gekomen.

We beginnen de stamboom bij:

1- Georges Pélichy (*1578/+ Bergues of Sint-Winoksbergen 1635) gehuwd te Roesbrugge met Françoise Boulengier (*Houtkerke/+1642)
zij hadden twee kinderen: a-Martine Pélichy (*Roesbrugge 1619) gehuwd te Roesbrugge in 1642 met Matheu de Busere
b- Jean Pélichy (zie 2)

2- Jean Pélichy (*Roesbrugge 1626 of 3-10-1631. Hij was in 1680 poorter van Amsterdam. Hij huwde in Amsterdam op 7-1-1676 metMarguerite Heeckhuysen ook genoemd Staats (*1648/ + Utrecht 1723). Zij hadden vier kinderen:
a- Jacqueline Pélichy (*1677/ + Utrecht 1752)
b- Théodore Baron de Pélichy (zie 3).
c-Jean Henri Pélichy (Amsterdan 1683/1773)
d- Marie Pélichy (*1686/+ Utrecht 1774)

3- Théodore de Pélichy (*Amsterdam16-3-1679/+ Utrecht 24-7-1734 of 5-11-1739). Hij werd baron door patent van Keizer Karel VI. Was heer van Turckxwaert en luitenant-kolonel van de Hollandse troepenmacht, later van de Staten Generaal..Hij huwde te Vianen op 24-11-1711 met Marie Staats (*Utrecht 15-11-1694/+Utrecht 4-11-1739) dochter van Gerard Staats x Wittert. Zij was de nicht van Marguerite Staats. Uit dat huwelijk werden drie kinderen geboren:
a- Jean Baron de Pélichy (zie 4)
b- Adrien de Pélichy (*Abcoude 1719/Oostrum 1756)
c- Marie Madelein de Pélichy (* Utrecht 1726/ Mariembourg 1798).

4- Jean Baron de Pélichy (*Abcoude 16-3-1716/+ Brugge 9-1-1792). Hij was Burgemeester en Schepen, alsook afgevaardigde van de Staten van Vlaanderen.
Hij huwde een eerste maal te Utrecht op 16-1-1736 met Isabelle Rycker (* Amersfoort 1714 of 1715/+ Utrecht 1751). Zij hadden acht kinderen:
a- Marie Jeanne d.P. (*9-3-1737/+14-9-1737).
b- Thierry Jean d.P. (*29-5-1738/+18-6-1738)
c- Théodore d.P. (*6-4-?/+sept ?)

9- Leon Baron de Pélichy, Raadsheer Hof van Beroep te Gent (*Gent 13-2-1863/+Gentbrugge 1-3-1936).
Gehuwd op 10-9-1889 met Clara Octavie Charlotte de Meulenaere (*Gent 25-1-1863/+Gent 10-4-1919).
Het kasteel te Gentbrugge, Oude Brusselseweg komt in zijn bezit bij de verdeling van de nalatenschap van Octave de Meulenaere; Vanaf 1906 verblijft hij op het kasteel, en sterft er in 1936.
Leon d.P. maakte bijna alle familiearchieven over aan het familiefonds van het Rijksarchief te Gent. Tevens werd de indrukwekkende verzameling aardewerk (steeds in de grote zaal op de eerste verdieping van het kasteel tentoongesteld) overgemaakt aan de Gentse Musea Ook de merkwaardige verzameling betreffende de Vrijmetselarij aan het Bijlokemuseum geschonken.
Uit zijn huwelijk werden twee kinderen geboren:
a- François Octave d.P. (zie 10)
b- Yvonne Marie Françoise Ghislaine d.P. (*Gentbrugge 29-6-1890/+Zevergem 19-12-1980).
Zij was oud-Burgemeester van Zevergem.
Op 3-2-1914 huwt zij te Gent met Raoul Marc G.M.F. de Hemptine; waardoor zij de naam Comtesse Raoul de Hemtine verwerft.

10- François Octave de Pélichy (*Gentbrugge 3-9-1891/+Gent 17-11-1962). Laatste en achtste Baron (geen mannelijke afstammelingen). Hij was militant in de Tabora orde en Landadministrator in Belgisch Kongo.
Hij huwde te Gent op 7-10-1924 met Christiane Euphrasie Charlotte d'Hoop (*Gent 27-6-1892/+Gent 14-9-1972).
Dochter van PaulM. d'Hoop en Cornelie Daras.
Uit dat huwelijk werden twee kinderen geboren:
a- Baronne Juliette Lily Claire d.P. (*Itula Kongo 5-6-1921). Zij huwde op 21-6-1950 te Gentbrugge met Jean Auguste de Cocqveau des Mottes (*Herchies 2-5-1909), zoon van Joseph d.C.d.M. en Marie Louise Poulain.
Zij woonden tot 1953 op het kasteel te Gentbrugge als laatste bewoners.
b- Jacques Leon d.P. (*Kindu Kongo 6-8-1925/+Shabunda Kongo 7-4-1926)

Arch. J. De Block

Bibliografie: 1- Poging tot Geschiedenis der families De Meulenaere door dhr. en mevr. de Meulenaere-Vergaelen.
2- Stamboom familie de Pélichy. R. Harmignies.
3- S.A.G. Goethals en de Baron d'Herkenrode.
4-R.A.G. Familiefonds de Pélichy.

Op blz. 86 vangt de Geschiedenis van Gentbrugge (De Potter en Broeckaert) aan. De tekst zal in de volgende jaargang verder gezet worden. Na dat boek dat uit de tijdschriften kan gelicht worden, zal de Geschiedenis van Ledeberg volgen (zelfde schrijvers). Het werk van D.P. en Br. is uitgegeven omstreeks 1870 en is een basiswerk voor verder studie.

GESCHIEDENIS

VAN

DE GEMEENTEN

DER

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN,

DOOR

Frans de Potter en Jan Broeckaert.

Eerste reeks. — Arrondissement Gent.

DERDE DEEL.

Gaver, Gentbrugge, Gontrode, Gijzenzele, Gottem, Grammene, Hansbeke, Heusden, Knesselare, St.-Martens-Lathem, Landegem, Landskouter.

GENTBRUGGE.

GENT,

DRUKKERIJ C. ANNOOT-BRAECKMAN, KOORNMARKT.

—

1864-1870.

GENTBRUGGE.

I.

Beschrijving van het dorp. — Op ongeveer 3 kilometers afstands beoosten Gent, met eene bevolking van 2047 zielen op 31 december 1863, waaronder 26 behoeftigen (1), en 733 hectaren oppervlakte, ligt het lieve, schilderachtige dorp Gentbrugge. De gansche uitgestrektheid van dit grondgebied wordt ten noorden door de Schelde bespoeld, die er zich te midden van grazige beemden en welige landouwen voortslingert, en er aan het oog der toeschouwers eenen verrukkenden aanblik oplevert, scherp afgeteekend in het verschiet door het grootsche panorama der stad Gent.

Ten oosten paalt het dorp aan Melle, ten zuiden aan de zelfde gemeente en aan Meirelbeke; ten westen aan Ledeberg en Gent. Over de Schelde, aan de noordzijde, liggen de dorpen Oostakker en Destelbergen, en meer oostwaarts, de gemeente Heusden.

De groote steenweg van Gent naar Brussel, in 1704 aangevangen en vier jaren daarna reeds voltrokken, doorsnijdt een deel dezer gemeente, terwijl de overige banen, die naar het

(1) In 1801 telde men er slechts 840 zielen, waaronder 54 armen.

dorp geleiden, nog in hunnen natuurlijken staat, doch fraai en wel onderhouden liggen (1).

Buiten de Schelde, is de waterbedeeling te Gentbrugge maar gering; men vindt er slechts éene beek, de *Rietgracht* genaamd, die van Ledeberg komt, onder den steenweg van Brussel vloeit, en zich verder in de Schelde werpt. Het zoogenaamde *Fransch Vaardeken*, hetwelk heden niets dan eene smalle ingezonkene gracht is, doch vroeger van belang moet geweest zijn, werd er in 1776 naar het plan van den landmeter Malfeson, tot ontlasting der wateren van de Opperschelde, gedolven (2).

Over het algemeen zijn de gronden hier zeer vruchtbaar en van eenen kleiachtigen aard; binnenwaarts ontmoet men eene streek vaste zavellanden, met eenen ijzermalen ondergrond, min of meer heuvelachtig, en die vroeger met bosschen overdekt waren. Men vindt er ook drijvende ondergronden.

Het tegenwoordig kadaster verdeelt deze gemeente in twee secties, onder de letters A en B. Daaronder behooren de wijken : *Kapelle, Bergje, Driesch, Heide, Bosch, Schotlam* en *Baashout* (3).

---

(1) Eene geschreven nota, liggende tusschen de bladen van een der registers der vroeger te Gentbrugge bestaan hebbende abdij van Ste. Clara, meldt ons over deze wegen het volgende :

« Ghentbrugge, 1544.

Den Heerwich, wijt 40 voet.
Den pontwich, breet 20 voet.
Ghebuerlicken weeh, breet 14 voet.
Den kerckweeh, breet 5 voet.
Den Meulen wich, breet 5 voet.
Ghemeenen malspat, breet 5 voet.
Den huttengane, breet 3 voet. »

(2) Plan d'une coupure projetée le long du ruisseau passant par Gentbrugge, pour la décharge des eaux du Haut-Escaut, dans le Bas-Escaut, dressé par J. B. Malfeson en 1776 (*Inventaire des cartes et des plans aux archives de l'État à Bruxelles*, n° 365.)

(3) Andere benamingen van plaatsen, die geene wijken heeten, zijn : *De Rosche heerweg, Zwartierstraat, Magerstraat, Koningsdonck* en de *Hermitage*. De twee laatstgenoemde zijn de namen van kasteelen, welke, benevens het *Braemkasteel* en *Battendaele*, de eenige, onzes wetens, zijn, die hunne oude benamingen hebben behouden. Oude schriften gewagen nog van *Scotelam*, *Soldatenveldeken*, de *t'pstal*, *Seyhersveld*, enz.

— 5 —

Deze gemeente ontleent oogenschijnelijk haren naam aan eene brug, die in vroegere eeuwen aldaar ten oosten der St. Baafs-abdij over de Schelde lag, en, volgens eene aanteekening van Schellinck, den heruitgever der *Historie van Belgis* door Marc van Vaernewyck, in 1217 heropgemaakt werd. In 1165 schreef men *Chintbrugge;* in 1169, *Gentbrugge;* in 1177, *Gendbrugge;* in 1220, *Genbrucsē;* in 1228 en 1234, *Gentbrughe.*

Geen dorp dat met zooveel kasteelen en lusthuizen pronkt, en des zomers eene aangenamere wandeling oplevert, als Gentbrugge. De heer Ph. Blommaert beschreef er destijds eenige van (1), naar aanleiding eener topographische kaart der stad Gent, van de XVII^e^ eeuw, vervaardigd door den vermaarden graveerder Hendrik D'Hondt. Wij treffen er op aan :

I. Het buitengoed van den heer Minnaert, die in 1635 en volgende jaren, baljuw der stad Gent was. Het stond tusschen de kerk en de Schelde, en diende naderhand voor zomerverblijf aan den bisschop van Gent.

II. Het buitengoedje van den kanonik Michiel Vilain, die te Gent den 24 Februari 1651 ontsliep.

III. Het veldhuis van den kanonik Jan-Karel Triest, neef van den bisschop diens naams, wezende een langwerpig vierhoekig gebouw, met een achtkantig torentje bekroond, in de nabijheid der *Rietgracht.* De gravuur behelst het opschrift : *Domus domini canonici Triest, domini de Rattendale.* Kanonik Triest was zoon van Karel Triest, lid van den Raad van Vlaanderen en die in 1621 overleed, en van Anna van der Beken, vrouwe van Rattendale. De heer graaf de Thiennes is tegenwoordig de eigenaar dezer villa.

IV. *Het Braamkasteel,* over eenige jaren door den heer Octaaf Durot nieuw opgebouwd, thans toebehoorende aan den heer Lauwick-Hamelinck.

Dit kasteel, in oude oorkonden onder de benamingen van

---

(1) *Messager des sciences historiques,* 1854, bl. 349 en vlg.

— 4 —

Braemburgus en *Braemcasteel* (1) vermeld, was stellig een der oudste en bijzonderste, wellicht het eenig versterkte van het dorp, en behoorde in vroegeren tijde hoogst waarschijnelijk aan de edele familie Braem, van Gent, waaraan het zijnen naam zal ontleend hebben (2). De geleerde raadpensionnaris Dierickx, die mede dit gevoelen uit, beklaagt het dat er zoo weinig inlichtingen betrekkelijk den oorsprong van dit oude slot voorhanden zijn, doch meent er eene sterkte in te zien welke men ter bewaking eener sluis, dicht bij de Schelde, aldaar zoû hebben opgeworpen. Een er naar toe leidende weg werd van ouds de *Braemstraete* geheeten (3). In het begin der XVII^e^ eeuw hoorde dit kasteel toe aan Gillis du Faing, baron van Jumoigne, hoog-baljuw van Vlaanderen, enz., een der rijkste en uitstekendste mannen zijns tijds.

Hij vervulde op verschillige tijdstippen de bedieningen van afgezant bij de vorstelijke hoven in Duitschland, Lorreinen, te Gulik en in Italië, en in 1612 werd hij van wege den koning Philips III, ter gelegenheid van de dood der koningin, naar Denemark gezonden. Hij overleed te Gent den 11 December 1655, en ligt in de onderkerk van St. Baafs, onder de door hem begiftigde kapel van Ste. Margareta, begraven. De laatste afstammeling diens naams was zijn kleinzoon Alexander du Faing, graaf van Hasselt, enz., gestorven den 3 Juli 1709.

Oude dokumenten maken nog melding van het *Oud hof* te

---

(1) « Een huus staande buten de Kyserpoorte ant Braemcasteel. » 6 Augusti 1444. (*Jaarregister*, bl. 184, in het stedelijk archief te Gent).

(2) Joos Braem, onder andere, was in 1470 onder-baljuw van Gent, en stamde van de oude familie Vilain van Gent af. Zijn wapen was : « *de sable au lion de gueules naissant, au chef d'argent.* » Naar den naam dier zelfde familie bestond er binnen de stad Gent een uitgestrekt gebouw, *Ser Braems'steen* geheeten, waarvan heden nog overblijfselen bestaan (huis N^r^ 18 in de Onderstraat). Jan Tollin, Burchtgraaf van Aalst, bewoonde het in 1368, en 't werd in 1424 gekocht door Jan van den Kethulle ; laatstgenoemde familie bewoonde het nog in de XVI^e^ eeuw, toen Frans van den Kethulle, heer van Rijhove, het oppergezag der stad had.

(3) « Een huus ende erve staande ende ligghende ten Crommen Essche in de *Braemstraate.* » 10 Januari 1429.

(*Jaarregister*, bl. 55. Ibidem.)

Gentbrugge, hetwelk, zoo als zijn naam te kennen geeft, ook tot diep in den voortijd moet opklimmen. Het was een « huys van Plaisance, rondom bewalt, met dē schuere, het woonhuys van den pachter, stallinghen, duyvekeete, enz., benevens den boomgaert daar medegaende en eenen meersch oostwaerts, voordesen genaemt *het oudt Hof*, 't saemen groot ses daghwant (1). » Het behoorde in den aanvang der XVIII^e^ eeuw aan de familie Borluut.

De voornaamste te Gentbrugge uitgeoefende nijverheid, is de bloemkweek. Door de Hofbouwschool van den Staat en het uitgestrekte hofbouwkundig gesticht des bestuurders, den heer Lodewijk van Houtte, geniet het dorp thans eene wereldvermaardheid. Laatstgenoemde inrichting staat inderdaad overal als een der schoonste, misschien de schoonste der geheele wereld bekend, en wordt door allen hoog geplaatsten vreemdeling, al vertoefde hij ook maar eenige uren in de stad Gent, bezocht.

In 1853, wanneer de heer Van Houtte zich te Gentbrugge kwam vestigen, bevatte zijn gesticht maar twee stookkassen, van dewelke thans nog eene bestaat. Het woonhuis was enkellijk een houten hutjen; dit zelfde hutjen, wel onderhouden en uitwendig sierlijk met slingerplanten bewassen, dient thans tot logie voor den poortier. Geheel de grond was geen kwart hectaar groot. Nu telt de inrichting een dertigtal broeikassen, waarvan de met glasruiten bezette oppervlakte op 3000 vierkante meters mag gerekend worden — de broeibakken, welke 29 aren beslaan, niet mede begrepen.

Wat de vollegrond-plantingen, de kweekerijen van fruitboomen, roozelaars en andere sieraardboompjes, van bloemknollen, moeszaad, overjarige en eenjarige planten betreft, deze bezetten eene totale uitgestrektheid van 14 1/2 hectaren. Het voortbrengen van zaden en bloemknollen geschiedt sedert eenige jaren op eene groote schaal. Twee hectaren gronds

---

(1) *Notariale Acten*, n° 171 (1752). Archieven van den Raad van Vlaanderen.

worden alle jaren gewijd aan den aankweek der roozelaars. Eindelijk is het gesticht, in dezen laatsten tijd, begonnen zich met eene gansch bijzondere zorg toe te leggen op den aanbouw der verschillige soorten van fruitboomen, wier uitmuntende eigenschappen op de plaats hunner herkomst erkend zijn.

Het gesticht bepaalt zich niet alleen tot den aankweek van nieuwe en bij gevolg kostbare planten; de talrijke soorten, waar tusschen de hofbouw zich verdeelt, zijn er ruimschoots vertegenwoordigd.

Dank aan eene wijdverspreide openbaarheid, dewelke voortdurend onderhouden wordt door de *Flore des serres*, een belangrijk en prachtig hofbouwblad, waarvan de platen in het gesticht zelf worden geteekend en gekleurd, en dat onder zijne inschrijvers al de kruidkundigen, de voorname tuinkundigen en de hofliefhebbers aller Landen telt, heeft Van Houtte's gesticht zijne verzendingen en uitvoeren eene groote ontwikkeling zien nemen. Deze zoo bloeyende toestand heeft eenen gelukkigen invloed uitgeoefend op de hofbouwkundige inrichtingen der stad Gent, welke, zoo algemeen gekend is, den bloemkweek onder hare grootste en meest winstgevende nijverheden telt.

Ondanks de opvolgenlijke vergrootingen van jaar tot jaar aan het gesticht van Gentbrugge in al deszelfs deelen toegebracht, is het onmogelijk geweest met de enkele opbrengst van het gesticht, de steeds talrijker wordende aanvragen van het buiten- en binnenland te beantwoorden. Het moest er dus in te gemoet komen bij middel van aankoopen bij de gentsche hoveniers, wier minder bekende tuinen daardoor ook aldra eene zekere vermaardheid verwierven.

Behalve deze verdienste, zal den heere Van Houtte een schoone roemtitel bijblijven, namelijk de eerste het denkbeeld te hebben opgevat in ons land eene bezondere school voor het onderwijs van de hofbouwkunde in te richten, en dit denkbeeld ten uitvoer gebracht te hebben met de medewerking van het staatsbestuur. Tal van verdienstvolle leerlingen zijn reeds in dit gesticht gevormd, die of wel leeraars zijn geworden aan deze

school, of bestuurders zijn van openbare en bezondere parken. Om des heeren Van Houtte's verdienste te huldigen, vereerde de Koning hem den 2 November 1849 met het kruis der Leopoldsorde (1).

Buiten deze zoo aanzienlijke nijverheid, heeft men te Gentbrugge nog eene groote bougiefabriek, eene blauwverwerij en twee windmolens.

De zomer- en winterkermissen van dit zoo aangenaam en schoon gelegene dorp genieten sedert jaren het voorrecht, elken derden zondag van de maand Juni en den derden zondag der maand October, geheel de gentsche jongelingschap en een aanzienlijk getal familiën daarheên te lokken. Betoonen de stedelingen van dezen tijd over het algemeen maar weinig lust voor de veldwandeling, zij nemen des te gretiger de feest van dit schier aan de poort gelegen dorp te baat om eens volop de onbesmette, vrije lucht in te ademen. De meeste dorpsherbergen, waaronder voornamelijk de *Warande* en den *Snoek*, zien zich op die dagen dan ook als bestormd door de levenslustige jeugd van Gent, die de kermis van Gentbrugge onder de stadsvermaken rekent.

Het groot getal woningen waarmeê Gentbrugge sedert eenige jaren, inzonderheid langs den kant der stad, verrijkt is geworden, hebben er eene groote vermeerdering in de bevolking gebracht, die nog dagelijks toeneemt. Velen van deze ingezetenen werken in de stad, hetzij in de fabricken, hetzij in de bouwwerken. Er is dus te voorzien dat deze gemeente eerlang eenen hoogen rang onder de omliggende dorpen zal bekleeden.

---

(1) Zie E. Pynaert, *Historische schets van de hofbouwkunst te Gent.* (Nederduitsch Maandschrift, IIe deel.)

— 8 —

II

Heerlijkheid. — Gentbrugge, dat door zijne ligging aan den rechter oever der Schelde, in den *Pagus Bracbantensis* en later onder het graafschap van Aalst lag, behoorde nog in den aanvang der XIII^e^ eeuw, aan de graven van Vlaanderen.

Dewijl verscheidene leden van een edel geslacht met name *van Gentbrugge*, in de oude charters bekend staan, en de vlaamsche graven hunne dorpen gewoonlijk aen de edelen des lands in vergelding van bewezene diensten in leen uitgaven, dunkt het ons — schoon de geschiedenis daaromtrent stilzwijgend is — dat de eerste heeren diens naams tot de leenhouders van dit dorp mogen gerekend worden. Onder deze rangschikken wij : *Walewein van Gentbrugge*, die zijnen zegel hangt aan eene charter van den jare 1165, waarbij Hendrik en Reinier van Heusden hunne moederlijke erfgoederen, gelegen te Munte, aan de St. Piters-abdij geven ; *Razo de Gentbrugge*, vermeld in eene akte van 1169 ; *Onulf van Gentbrugge*, die als getuige voorkomt in eene akte van den jare 1177, en ridder *Hugo van Gentbrugge*, die gezamenlijk met zijnen broeder Hendrik en andere edellieden, eene akte bekrachtigt, waarbij Hildegarde, vrouw van Melle, in 1220 eene aldaar gelegene tiende aan genoemde abdij afstaat (1).

In 1228 werd dit dorp, benevens zeven andere daaromtrent gelegene plaatsen, door graaf Fernand van Portugal en zijne vrouw Joanna van Constantinopel aan Rodolf van Rhodes in leen gegeven, in ruiling met de eigendommen die deze te

---

(1) Andere leden dier familie bekleedden te Gent het Schepenendom in de XIV^e^ eeuw. *Eustaas van Ghentbrugghe* was proost der St. Pieters-abdij in 1347.

Niepkerke (1) en te Meirelbeke bezat. In de daarvan opgestelde akte, waarvan eene kopij van het einde der XIII^e^ eeuw in het provinciaal Archief berust, zien wij dat de graven hun recht aldaar eenen baljuw of meyer (*villicus*) te bezitten, afstonden en toestemden dat hunne lieden, welke er zich met der woon kwamen vestigen, aan gemelden heer van Rhodes van rechtswege toebehoorden (2). Het is sedert dit tijdstip dat Gentbrugge geene andere heeren dan die van het land van Rhodes gehad heeft, na dewelke deze uitgestrekte heerlijkheid, eene der vijf baanderijen van Vlaanderen uitmakende, opvolgendlijk bezeten werd door de heeren van Ghistel, daarna onder het huis van Luxemburg kwam, en eindelijk door Hendrik IV, koning van Frankrijk, aan eenen te Antwerpen gevestigden spaanschen edelman, Simoen Rodriguez, verkocht werd, onder wiens huis zij tot op het laatste der vorige eeuw bleef behooren (3).

Het oude wapen der heerlijkheid van Gentbrugge (4), waarvan de gemeente bij koninglijk besluit van den 23 Maart 1859 op

---

(1) *Niepkerke* of *Nieuwkerke* is een dorp gelegen bij Belle, in Fransch-Vlaanderen. Het bosch van Niepkerke behoorde langen tijd aan de Vlaamsche graven, die er een vorstelijk verblijf hadden.

(2) De akte is gedagteekend : « Anno domini MCCXX octavo, feria tertia infra Pentecosten » (9 Mei). — Volgens l'Espinoy zoû deze afstand in 1216 gebeurd zijn, « comme appert par lestres données le Mercredy devant la fête de Sainct Simon et Sainct Jude l'an 1216. »

(3) Het land van Rhodes, dat in 1682 tot Markiezaat verheven werd, bevatte de volgende dorpen : Balegem, Bavegem, Berlegem, Bottelaar, Gentbrugge, Gontrode, Gijzenzele, Landscauter, Letterhautem, Melle, Melsene, Moortzele, Munte, Oosterzeele, Schelderode, Scheldewindeke, Vlierzele. De lijst der Heeren zal in de beschrijving der hoofdplaats medegedeeld worden.

(4) Eene andere heerlijkheid met name *Gentbrugge* lag onder Ruddervoorde, in West-Vlaanderen, en behoorde in de XVI^e^ en XVII^e^ eeuw aan de familie van Coudenhove, die tevens de heerlijkheid van Uitbergen en Overmeire bezat. In den *Staet en Inventaris ten sterfhuize van Antoon van Coudenhove*, opgemaakt in 1684, wordt deze heerlijkheid volgenderwijze beschreven : « Een leen ende heerl^e^ genaempt Gentbrugghe, consisterende in het kasteel, nederhove, singelen, boomgaerden, wallen, grachten, bosschen, meerschen, ende winnende lant, groot 100 gemeten luttel min ofte meer, bestrekkende binnen de prochie van Ruddervoorde, verre oost van der kerken ende by de capelle van Eesberghe. »

nieuw in bezit werd gesteld, bestaat in een gulden veld rondom met zwart getand, waarop een leeuw van de zelfde kleur met roode klauwen en tong, het eerste deel met de letter G en het tweede met de letter B, van sabel. Het schild rust op eenen zwarten zittenden leeuw, die met den rechten poot eene guldene vaan vasthoudt, waarop insgelijks een leeuw als die op het wapen afgebeeld staat (1). De oorspronkelijke akte van vergunning dezer wapens bestaat niet meer; doch het is duidelijk te zien, wanneer men den zegel van het markiezaat van Rhodes er mede vergelijkt, dat zij door eenen der eerste heeren, misschien door Rodolf van Rhodes zelf, verleend werd.

De heerlijke rechten, waartoe de hooge, middelbare en lage justicie behoorden, waren meer of min de zelfde als op de andere dorpen. De heer der plaats had er eene vierschaar, die door eenen baljuw en zeven schepenen bediend werd, en van dewelke één gewoonlijk den naam van burgemeester voerde. Hij had ook het recht er den meyer aan te stellen (2).

De gerechtspaal der heerlijkheid van Gentbrugge verhief zich bij den Heerweg naar Brussel, aan het gescheed van Ledeberg, bepaaldelijk ter plaatse waar, aan gemelde heerbaan, dicht bij de voormalige Keizerpoort, de weg naar Gentbrugge begint, dus op de uiterste grenspaal des dorps (3).

---

(1) *D'or à la filière engrelée de sable et un lion de même armé et lampassé de gueules, le premier canton chargé de la lettre G et le second de la lettre B, de sable, l'écu ayant pour support un lion assis de sable tenant à dextre une bannière d'or au lien contourné de sable, armé et lampassé de gueules.*

(2) « Item nous appartient à *Gandpont* une Vierschare et hove de sept eschevins, et aussi y pouvons creer et poster quand bon nous semble, lesquels eschevins ont cognoissance à la.... de notre bailly.

« Item avons droit de créer et commettre de par nous les messiers et prenneurs qu'on appelle en flamen *Meyers*, aux paroisses de notre dicte terre et Marquisat de Rodes, à scavoir à Melle, Gentbrugge, Gontrode, Lantscauter, ter Weiden et Broucqstraete, qui doivent faire serment par devant nos eschevins des dicts lieux de justement faire leurs offices, lesquels peuvent prendre et arrester tous malfaiteurs et gens faisant dommages et les amener à la cognoissance de notre dict bailly ou de ses lieutenants pour en faire justice. » (*Denombrement van het Land van Rhodes* 1698.) Prov. Arch.

(3) Aldus aangeduid op den *Nieuwen ommelooper van Ledebergh*, vervaardigd ten jare 1691, en berustende te Gent in het Stedelijk Archief.

— 11 —

Volgens een denombrement der heerlijkheid, van den jare 1458, genoot de heer van Rhodes eene bijzondere tiende in dit dorp, die zich op verscheidene grondgoederen aldaar uitstrekte, en voor de jaarlijksche som van 36 pond groote verpacht was. Bovendien zamelde hij er alle boeten boven de 60 stuivers in, en had eene heerlijke rent, welke verscheidene inwoners hem te Kerstdag en te Lichtmis in gelde en in *natura* betalen moesten (1). Tot de heerlijkheid behoorden verscheidene aanzienlijke leenen, als daar zijn : Het *Goed ter Doolaeghen* (2), het *Kuypersgoed* (3), het *Goed te Pennaers*, het *Leen te Putte*, *'sConinckxdonck*, het *Wevereet*, het *Goed te Steenbeke* (4), het *Hof ter Mieken*, de *Leenstrate* en de *Opstal*.

Het voornaamste leen was echter het zoogenaamde *Hof van*

---

(1) « Et avons encore en la dicte paroisse en rentes Seigneuriales et justiciables, que plusieurs de nos hostes et manans nous doivent sur plusieurs terres et heritages, qu'ils tiennent de nous, à la charge de huit sols pars pour relief à la mort de l'heritier et le meilleur catheil comme dessus, et le dixième à la vente des dits heritages, s'est à scavoir en avoine au jour de Noël chascun an dix haultres trois modekins d'avoine, mesure rentière, en chappons au jour susdit quatorze en poulles au dit terme trente huit en oysons aujour de chandelier cinq et en deniers quatre livres onze sols un denier par an. »

(*Denombrement van het land van Rhodes* 1698. Provinciaal Archief).

(2) « Messire Jean Borluut, Sr de Beuckele, tient un fief grand six bonniers ou environ, gissant en la paroisse de Gentbrugge, et comprins en la cense nommée en flamen *'t Goet ter Doolaghen*, en plusieurs pièces, duquel fief sont tenus cinq arriere-fiefs et hommages tous gissant en la paroisse de Hamme près de la ville de Terremonde et la entouré chascun a plein relief de dix livres par. ou du meilleur fruit d'une année de 5 et 20 sols par. pour chambelage. et au même fief appartient en rente seigneuriale six deniers par., six gallines et deux mesures nommées en flamen *sisteren* de foin par an, sur aucunes parties de terre gissant au dit Ghentbrugge, dont il a droit de relief à la mort et du Xe denier à la vente comme son seigneur. »

(3) « Item Francois van de Velde, comme homme servant pour et au nom de Sr Charles Winack Kaignaert, causa uxoris, damoiselle Catherine Kaignaert, tient un fief en la dite paroisse de Gentbrugge grand trente sept bonniers ou environ, nommée het *Cuypersgoed* estant une cense masonnée. » (*Ibid.*)

(4) « *'t Goet te Steenbeke*, met bequaem huys, pachthof, schueren en stallinghen, boomgaert, dreve, wallen, erven, enz. » Dit goed, ten jare 1680 toebehoorende aan Jr Jan van der Beke, gehuwd met Maria de Meulenaere, bezat eene groote uitgestrektheid in landen en bosch. De « *groote bosch*, » hebbende eene oppervlakte van 1274 roeden, en de « *Verbrande bosch*, » groot 50 roeden, maakten daar deel van. (*Not. Act.* 1680, Nr 34.)

— 12 —

Gentbrugge. Dit leen, dat van ouds den titel van heerlijkheid bezat, en even als de voorgaande van het markiezaat van Rhodes verhief, strekte zich uit binnen Gentbrugge, Melle, Meirelbeke en Ledeberg, en had eene afzonderlijke wet, die door eenen baljuw en zeven schepenen bediend werd. In de XVI^e^ eeuw behoorde deze heerlijkheid aan het edele geslacht De Brune, van Gent(1). Haar eerstgekende bezitter was Jan de Brune, zoon van Jakob en Maria de Keyzere; hij noemde zich heer van Gentbrugge, en had voor vrouw Clara de Pape, dochter van Jan en van Catharina Blomme.

Frans de Brune, hun oudste zoon en opvolger in de heerlijkheid, vinden wij in den echt vereenigd met Anna van der Zijpe, dochter van Rocland, die den 25 Juli 1582 overleed, en in de St. Baafskerk, te Gent, onder een prachtig grafgesteente, in de kapel van O. L. V. van zeven Weeën, begraven ligt. Hij was advokaat en raadsheer in den Raad van Vlaanderen, en voerde, de eerste, den titel van heer van Hove onder Gentbrugge bij zijnen naam. Het tijdstip zijns overlijdens is niet bekend. Van de vijf kinderen die hij achterliet, volgde zijn oudste zoon, Jan de Brune, hem in de heerlijke rechten op. Deze heer trouwde met Joanna de Cerf, en overleed te Brugge den 25 Juni 1591, waar hij het ambt van Burgemeester bekleedde. Zijne vrouw ontsliep den 11 April 1610, en werd nevens haren man in de kerk der Arme Claren, te Brugge, begraven.

Na de dood des voorgaanden, kwam de heerlijkheid aan Claude de Brune, zijnen oudsten zoon, die in 1585 in den echt trad met Margareta Borluut, vrouw van Volandre, eenige dochter van Philips en van Agatha van Brakel. Even als zijn vader

---

(1) Het wapen der familie de Brune, die met de aanzienlijkste geslachten van Vlaanderen vermaagschapt was, en in de XIII^e^, XIV^e^ en XV^e^ eeuw hooge ambten te Gent bekleedde, bestond uit : *d'argent à la fasce de gueules, chargée de trois fleurs de lys au pied coupé d'or accompagnée en chef de trois merlettes de sable rangées en fasce.*

Een Jan de Brune, die in 1360 overleed, ligt te Wetteren begraven. Hij was echtgenoot van Elisabeth Blancquaert.